

Directie Coördinatie Bouwbeleid

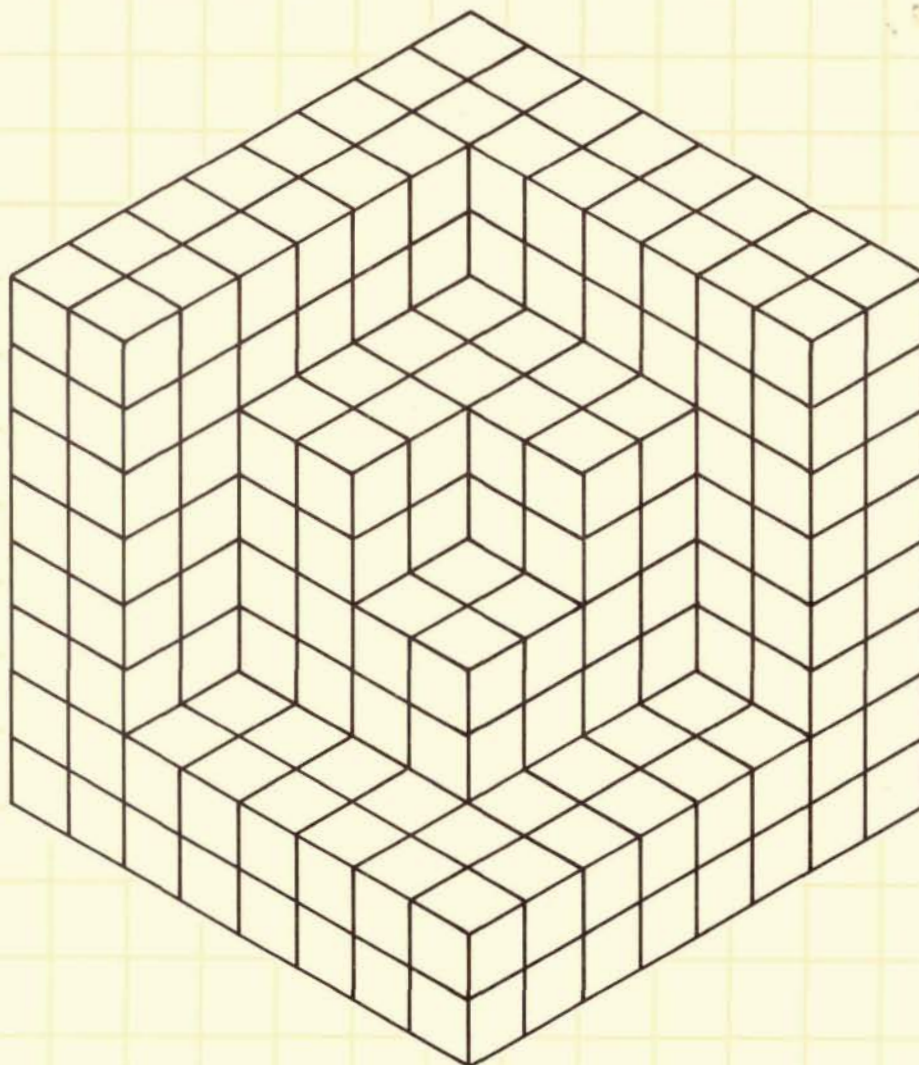
gebouwde omgeving

en

criminaliteit

DEEL II

DE CASE-BESCHRIJVINGEN

ministerie van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer

BUREAU CRIMINALITEITS
PREVENTIE ■

gebouwde omgeving
en
criminaliteit

DEEL II

DE CASE-BESCHRIJVINGEN

P.M. de Savornin Lohman
A.G. van Dijk
P. van Soomeren

m.m.v. :
W. Hartholt
H.J. Korthals Altes
J. de Weert

augustus 1986

INHOUDSOPGAVE

DEEL II

Inleiding	1
Case 1: Amersfoort	3
Case 2: Groningen 1	31
Case 3: Groningen 2	58
Case 4: Amsterdam	84
Case 5: Middelburg	103
Case 6: Zaandam	122

INLEIDING

In dit deel worden de complexen in de diverse steden per stad beschreven. Dit gebeurt aan de hand van een vaste paragraaf-indeling:

- 1 Eerst worden de complexen globaal beschreven aan de hand van de volgende punten:
 - . de ligging van de complexen in de stad en de wijk (macro-perspectief);
 - . de bouwkundige en vormgevingskenmerken van de complexen (meso/micro-perspectief);
 - . bewonerssamenstelling: is de matching geslaagd?
- 2 Vervolgens wordt aan de hand van de delictgegevens uit bijlage 3 het beeld van de criminaliteit ter plekke beschreven en verder uitgediept.
- 3 In de derde paragraaf wordt ingegaan op de (mogelijke) relaties tussen de criminaliteit en de planologische en bouwkundige kenmerken van het complex. De kenmerken van het complex worden op de drie niveau's bekeken:
 - . Macro-niveau: de ligging van het complex als geheel ten opzichte van omringende bebouwing en routes door/langs het complex;
 - . Meso-niveau: bouwkundige kenmerken van (delen van) het complex;
 - . Micro-niveau: materiaalgebruik in (delen van) het complex en inbraakpreventieve voorzieningen.
- 4 Zonodig worden in de vierde en laatste paragraaf de resultaten nog eens kort samengevat, conclusies getrokken en (soms) aanbevelingen voor verbetering gedaan.

1 BESCHRIJVING VAN DE COMPLEXEN

1.1 De wijk

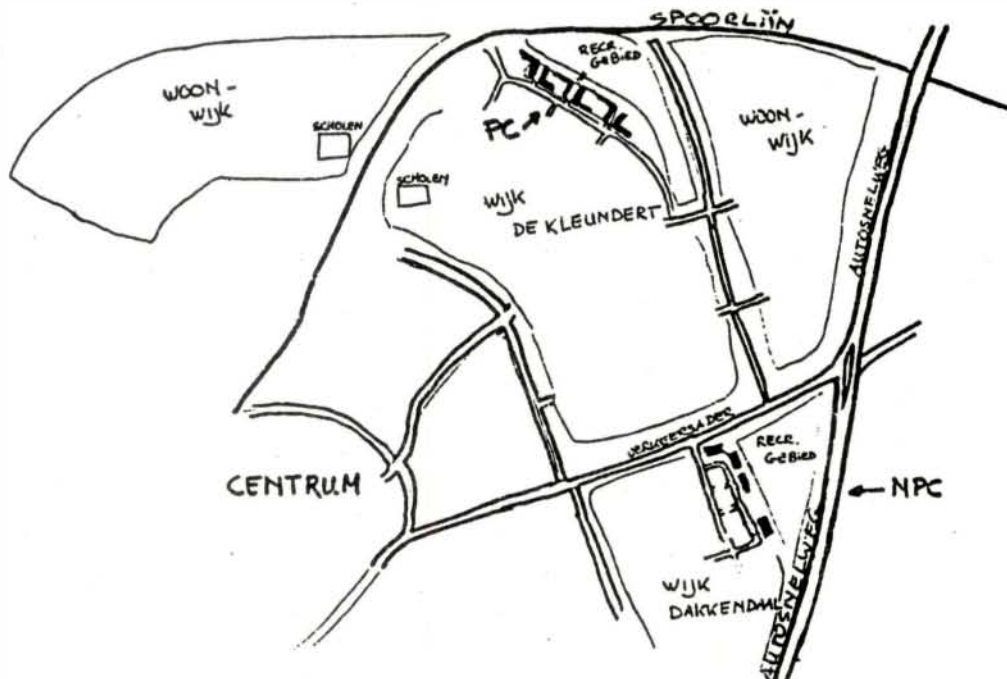
Onze onderzoekscomplexen liggen op korte (5 minuten gaans) afstand van elkaar, in twee verschillende buurten die van elkaar gescheiden zijn door een vrij drukke weg.

De twee buurten vertonen in bouwkundig opzicht vrij grote overeenkomsten: het zijn beide buitenwijken van A. stammend uit de 60 er jaren, met voornamelijk een woonfunctie.

Aan de stadszijde staat veel laagbouw (eengezinswoningen, enkele scholen en bedrijven), verder naar buiten toe neemt de hoogbouw toe. Beide complexen bevinden zich aan de uiterste buitenrand van de buurt en beiden grenzen aan de achterzijde aan een recreatiegebiedje. Een verschil tussen de buurten is, dat de NPC-buurt geheel aan de buitenrand van de stad ligt, terwijl de PC-buurt ingeklemd ligt tussen een kleine woonwijk en het stadscentrum.

Schematisch is de situatie als volgt:

KAART 1 LIGGING VAN DE COMPLEXEN IN DE WIJK

Qua sfeer en staat van onderhoud ontlopen de PC- en de NPC-buurt elkaar niet veel: het zijn allebei redelijk verzorgde, rustige buurten, waar niet veel te beleven valt (saai).

In schema 1 op de volgende bladzij staat een overzicht van de belangrijkste complex-gegevens op buurtniveau.

CASE 1 Amersfoort

3

SCHEMA 1 KENMERKEN VAN DE BUURT

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEM-COMPLEX
afstand tot centrum (lopend)	+ 15 minuten	idem
openbaar vervoer (naar centrum)	1 busdienst	idem
functies/ type bebouwing	vnl. wonen: eengezinswoningen, 60 ^{er} jaren bouw. enkele scholen en bedrijven.	idem
winkels in de buurt?	klein winkelcentrum vlakbij complex	winkelcentrum enkele straten verderop
jongeren- voorzieningen	geen	buurthuis
groen- voorzieningen	achter het complex: recreatiegebied(je)	idem

1.2 Vormgeving en ligging van de complexen

Beide complexen zijn in de periode 1968 - 1970 ontworpen en gebouwd door dezelfde architect en aannemer, in opdracht van dezelfde woningbouwvereniging (WBV).

Dit is ook duidelijk te zien aan het uiterlijk van de flats: de voor- en achtergevels ogen vrijwel identiek qua vormgeving en materiaalgebruik.

Duidelijk verschillend is de verkavelingsvorm.

PC

Het PC bestaat uit 6 L-vormige blokken, waarvan de ene poot steeds 6 woonetages heeft, de andere poot 4 woonetages (zie kaart 2).

De L-vormige blokken zijn zo geplaatst, dat er tussen de flats * twee (voor iedereen toegankelijke) binnenterreinen ontstaan. Op deze binnenterreinen treffen we een grasveld, wat lage struiken en enkele speelobjecten aan. De drie "straten" tussen de flats zijn breed en doodlopend, in het midden is parkeerruimte. Deze straten komen aan één kant uit op een vrij rustige verkeersweg. Aan de achterzijde van het complex vormt een rustieke sloot de grens met het achtergelegen recreatiegebied. Dit gebiedje vormt de overgang (en, zoals we later zullen zien, de informele doorgangsroute) naar een achtergelegen woonwijk.

Het gehele complex vormt (met name door haar excentrische ligging, verkavelingsvorm en afgrenzingen) een duidelijke, van de rest van de buurt afgescheiden eenheid.

De centrale entree's zijn van twee kanten toegankelijk en bieden dus een doorsteekmogelijkheid.

De oriëntatie van de woningen (kijkrichting vanuit de woonkamer) is op de kaart met pijltjes aangegeven. Aan de andere zijde bevindt zich de galerij, waaraan de keuken en een slaapkamer grenzen.

*= Voor alle duidelijkheid:

"de flat" = de flat als geheel (d.w.z. één L-vormig blok)

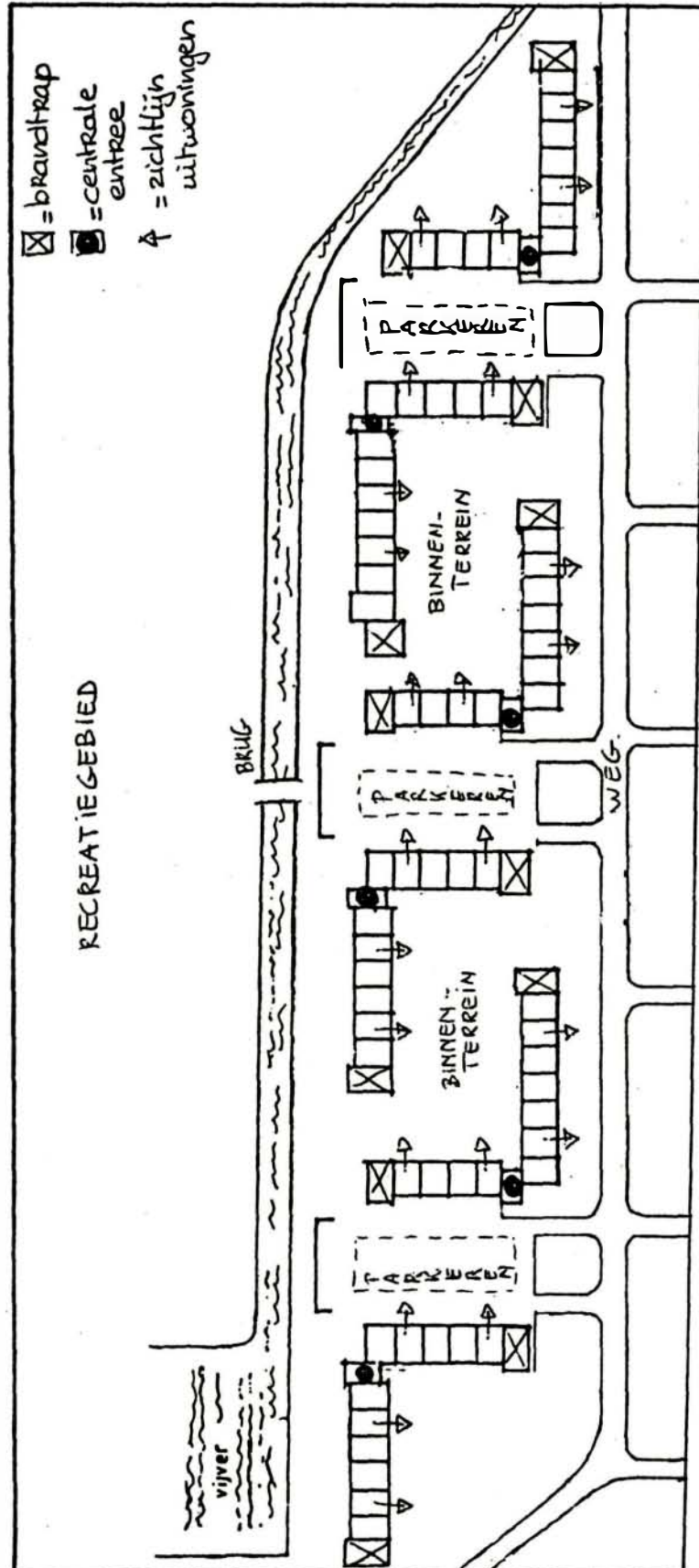
"de woning" = een individuele (flat)woning.

"het complex" = de 6 flats plus het terrein tussen en rond de flats.

CASE 1 Amersfoort

5

KAART 2 LIGGING VAN HET PC-COMPLEX

CASE 1 Amersfoort

6

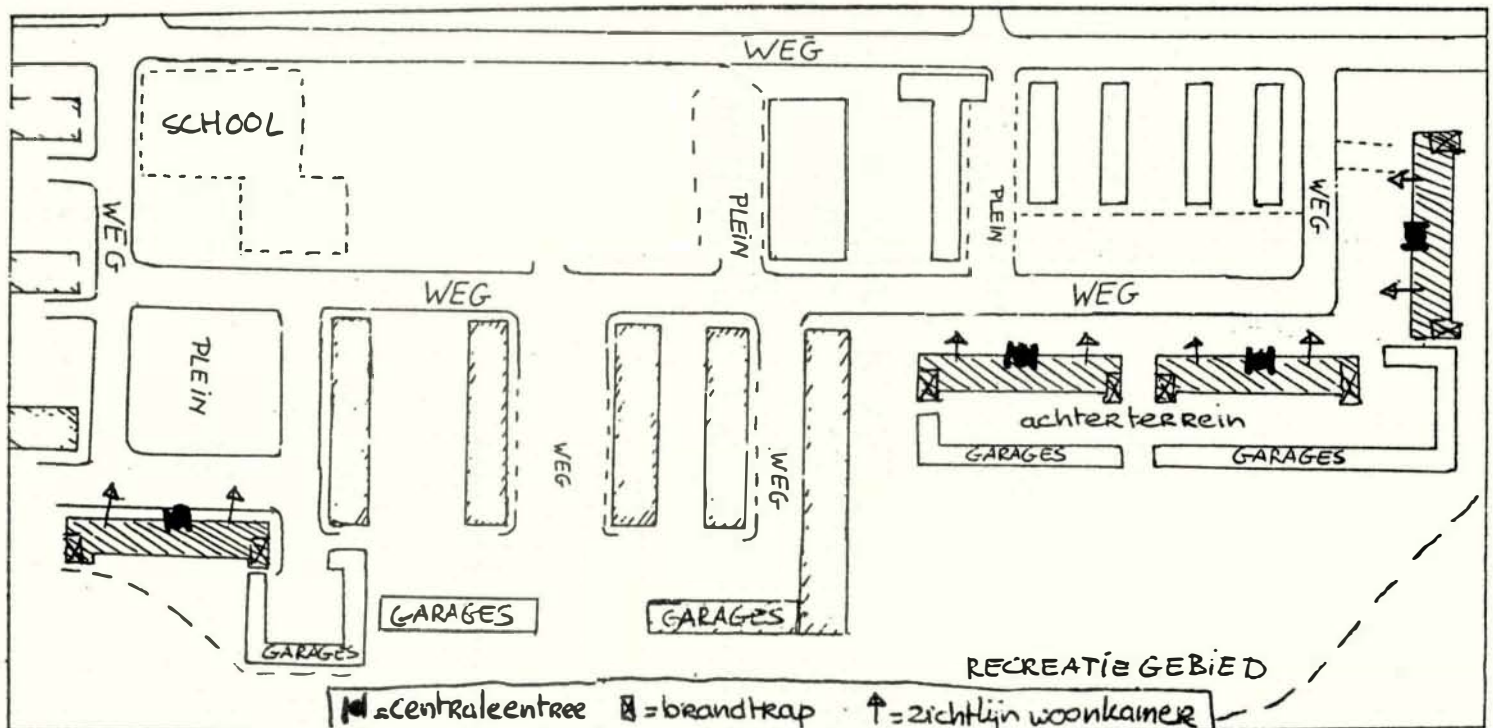
NPC

Het NPC bestaat uit 4 blokken (zie kaart 3). Alle blokken staan vrij dichtbij de straat. De woonkamers kijken uit op straat, de galerij bevindt zich aan de achterzijde.

Achter de flats staan enkele blokken met garages. Daarachter begint een groengebied(je), dat ligt ingeklemd tussen een snelweg en de flats.

Door hun verkavelingsvorm (rechte blokken, dichtbij de straat) vormen deze flats veel minder een afgescheiden eenheid dan bij de PC-flats het geval was. Het NPC is meer dan het PC geïntegreerd in de rest van de bebouwing.

KAART 3 LIGGING VAN HET NPC-COMPLEX

Per blok is er één centrale entree en twee brandtrappen. De ingangspartij is inspringend en voor iedereen toegankelijk, men kan echter alleen vanaf de straatkant binnenkomen (geen doorsteek naar achterkant flat).

Alle woningen zijn op de straat georiënteerd (zie pijlen).

In schema 2 staan de voornaamste kenmerken van de complexen samengevat.

CASE 1 Amersfoort

7

SCHEMA 2 KENMERKEN VAN HET COMPLEX

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
type bouw	galerijflats	galerijflats
bouwjaar	1968	1970
aantal blokken	4	6
aantal etages	6 woonetages	4 tot 6 woonetages
aantal woningen per etage	7	onderste 4 etages: 13 daarboven: 5 of 7
aantal woningen per centrale entree	42	62 tot 66
aantal kamers per woning	per blok: 36 4-kamer en 6 2-kamerwoningen	4 kamers
totaal aantal woningen	168	384
maandlasten	huur f 392,- service- f 204,- kosten (4-kamerwoning)	huur f 373,- service- f 189,- kosten
verkavelingsvorm	rechte blokken (zie kaart 3)	L-vormige blokken (zie kaart 2)
oriëntatie op straat	alle huiskamers kijken uit op straat	zie kaart 2
staat van onderhoud	goed	redelijk tot goed

SCHEMA 2 KENMERKEN VAN HET COMPLEX (vervolg)

	NIET PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
entree	centrale entree in midden van blok aan straatzijde, niet afsluitbaar	hoofdentree in knik van L-vorm, niet afsluitbaar
trappenhuis	hoofdtrappenhuis in het midden, op de hoeken 2 inpandige brandtrappen alle trappenhuisen niet afsluitbaar	hoofdtrappenhuis in knik van L-vorm, 2 inpandige brand- trappen aan uiteinden van de "poten" alle trappenhuisen niet afsluitbaar
lift	1 lift, in hoofd- trappenhuis	idem
bergingen/boxen	begane grond	begane grond
toegang tot bergingen/boxen	2 stuks: 1 via hoofdentree 1 via zijkant blok	5 stuks: 1 via hoofdingang, 4 via buitenkant blok
garages	begane grond inpandig + vrijstaand	begane grond inpandig
binnenstraten/ corridors	neen	neen
(onder)doorgangen door gebouw	neen	ja, door hoofdentree
parkeerplaatsen	voor en achterde flats	tussen de flats

1.3 De bewoners

De bewoners van de beide complexen verschillen niet dramatisch op een aantal relevante kenmerken als leeftijdsopbouw, percentage jongeren, samenstelling huishouden en sociaal-economische status. Zie deel III, bijlage 2 voor cijfermateriaal.

Wel is het PC iets kinderrijker, met name in de leeftijdsgroep 10-19 jaar (PC: 18%, NPC: 14%). In het NPC treffen we iets meer ouderen (60+ ers) aan, PC: 10%, NPC: 16%.

Volgens onze informanten is de bewonersgroep in beide complexen de laatste jaren wel aan verandering onderhevig (geweest).

Met name het PC heeft lange tijd gefungeerd als wachtkamer voor eengezinswoningen. Sinds deze in de laatste jaren in grote getale werden opgeleverd is er sprake van een versnelde uitstroom van gezinnen naar de nieuwbouw en een instroom van starters op de woningmarkt (jonge gezinnen, jonge stellen).

De bevolking in het NPC is wat stabiel, deels doordat het NPC beter staat aangeschreven dan het PC, deels door het feit dat het NPC een aantal (23 van de 168) 2-kamerwoningen bevat die door oudere alleenstaanden worden bewoond. Deze groep is honkvast.

Beleid WBV ten aanzien van bewoners:

- Algemeen beleid: nadruk op wijkopbouw. In principe krijgt iedereen een woning, maar probleemgezinnen/figuren moeten evenredig gespreid worden over woningbestand. Geen "mechanische" toewijzing door gemeente en loslaten inkomensgrenzen om concentratie van probleemgevallen te voorkomen.
- Incidenteel verwijderen van probleembewoners (bijv. keer een bordeel eruit geprocedeerd).
- Plus: regelmatig contact met wijkagent, buurtwerk, huurdersvereniging, gemeentelijke diensten (plantsoenen) over evt. problemen in/rond woningen. Altijd zelf op problemen afgaan, heeft voorbeeldwerking t.o.v. bewoners.
- Vernielingen door interne daders: worden aangegeven bij de politie, ouders draaien op voor de kosten.

2 CRIMINALITEIT

De resultaten van de enquête* onder bewoners en de gegevens die we van de gemeentepolitie ontvingen staan vermeld in bijlage 3 (deel III).

Per delictsoort (vandalisme, inbraak, geweld en sexueel geweld) geven we hieronder een korte samenvatting van de gegevens, aangevuld met materiaal uit de gesprekken.

Terugkoppeling naar de gebouwde omgeving geschiedt in paragraaf 3.

2.1 Vandalisme

PC

In het PC geeft ongeveer een derde van de geënquêteerden vernielingen aan privé-eigendommen in of vlakbij het complex op. Vooral beschadiging van auto's op de parkeerplaats tussen de flats springt in het oog. Verder wordt melding gemaakt van vernielingen in de boxgangen (deuren, ramen, sloten) en op de galerij: bloembakken, beeldjes en andere verfraaiingen worden naar beneden gegooid.

Vernielingen aan het gebouw zelf concentreren zich volgens de WBV in en rond de centrale entree's: ruiten, brievenbussen (op de etages) en het bellenbord moeten het ontgelden. De muren in de benedenhal worden regelmatig beklad. De isolatie van de C.V.-leidingen die door het trappenhuis lopen, worden vernield.

Ook in de boxgangen wordt gerotzooid: vernielingen en pogingen tot brandstichting.

De entree's van de flats doen dienst als ontmoetingsplek voor jongeren uit het complex zelf en jongeren uit de achter de PC-buurt gelegen woonbuurt (eengezinswoningen).

Volgens WBV en politie zijn deze entree's met name aantrekkelijk omdat ze beschutting bieden en lekker druk zijn: jongeren zoeken plekken op waar wat te beleven valt.

Het vernielen van auto's is vaak een represaillemaatregel: "Als je je met deze jongens bemoeit, dan pakken ze of de kinderen of de auto."

De vernielzucht van deze jongeren kent haar eigen seizoenen: soms wordt er zeer veel vernield, dan is het weer een tijd rustig. Vorig najaar is een jeugdbende opgepakt, die ook veel kleine inbraken pleegde, sindsdien is het weer rustig bij de flats. Deze jeugdbende bestond voornamelijk uit bewoners en ex-bewoners van de flat (12 - 17 jaar).

Deze bevindingen sluiten aan bij onze conclusies uit het literatuuronderzoek. Jeugdige daders operen bij voorkeur op bekend terrein: niet thuis maar net om de hoek.

*

- Om praktische redenen zijn in het PC 2 van de 6 blokken niet betrokken in de enquête. De gegevens van het PC hebben dus betrekking op 252 van de 384 huishoudens.

De bewonerscommissie signaleert, naast een toename van het vandalisme, een toename van de vervuiling in en rond de flats. Dit wijt men mede aan de mentaliteit van bewoners zelf: men vervuult de binnenterreinen (afval, hondepoep) en staat jongeren toe in de boxgangen te komen. Met name in één flat leven de bewoners volkomen langs elkaar heen, de vervuiling is daar het ergst.

NPC

Kijkend naar het NPC zien we een tegenstelling tussen wat bewoners te melden hebben over vernieling en de ideeën die daarover leven bij anderen.

Het NPC wordt door de WBV en de politie gezien als een complex waar vrij weinig vernield wordt, terwijl de bewoners in hun antwoorden op de enquête nauwelijks onderdoen voor het PC.

In het NPC meldt 27% van de bewoners vernieling aan privé-eigendommen en met name aan de auto (PC: 32%). Verder worden genoemd: vernielingen in de hal (ruiten, brievenbussen), de lift en de boxgang.

De gemelde vernielingen in de boxgang overlappen in 4 van de 6 gevallen met de gemelde inbraken in boxen (bewoners melden hetzelfde incident tweemaal: braak wordt ook als vernieling gemeld).

Eigen observatie leert, dat de (semi-)openbare ruimtes in het NPC in een betere staat verkeren dan die in het PC: we zagen minder sporen van vernieling en beduidend minder graffiti.

Ook de woningbouwvereniging meldt minder vernielingen in het NPC. We zijn daarom geneigd de enquêtegegevens over vernieling in de (semi-)openbare ruimtes op te vatten als een effect van "normverschuiving" (zie ook deel I, hoofdstuk 3, paragraaf 3.5.2 over de interpretatie van delictgegevens).

SAMENVATTEND:	NPC	PC
enquête	27% van de bewoners erv. met vandalisme	32% van de bewoners erv. met vandalisme
politie	3 aangiftes	12 aangiftes
woningbouwvereniging	weinig problemen	veel problemen
eigen observatie	minder vernieling en graffiti in openbare ruimtes	meer veel vernieling en graffiti in openbare ruimtes plus achterzijde flats (park-kant)

2.2 Inbraak

PC

Ruim een derde van de geënquêteerden (36%) meldt één of meer ervaringen met inbraak. In 90% van de gemelde gevallen gaat het om inbraak in boxen. Inbraak in woningen komt relatief weinig voor (4 gevallen in de enquête, 3 aangiftes bij de politie).

De meeste box-inbraken werden gepleegd met behulp van een valse sleutel: de baardsleutel van een box past op meerdere boxen in deze en andere flats. Andere (minder frequente) inbraakmethoden zijn het forceren van het slot en inklimning via het (provisorisch dichtgemaakte) bovenlicht van de boxen.

Volgens de politie zijn de daders voornamelijk intern (gezien het veelvuldig gebruik van valse sleutels) en is er een grote overlap met de jongeren die ook vernielingen plegen.

Een woordvoerster van de WBV zet haar vraagtekens bij de opvatting dat inbraak in boxen altijd het werk van jongeren is.

Ook anderen plegen inbraken, er valt vaak best wat te halen in de boxen (brommers, gereedschap, hobby-spullen).

Over inbraken in woningen valt weinig te melden, behalve dat het zeer weinig voorkomt.

NPC

Wat we net al zagen bij vandalisme komt bij inbraak nog sterker naar voren: de beeldvorming over het NPC is positief, de feiten spreken dit positieve beeld tegen.

Uit de bewonersenquête blijkt dat 43% van de bewoners ervaring heeft met inbraak (PC: 36%), men meldt 36 inbraken in boxen en 11 inbraken in woningen (PC: resp. 36 en 4).

Ook uit de politiecijfers komt het NPC als inbraakgevoeliger naar voren: we vonden 22 aangiftes van box-inbraak, 7 van inbraak in woningen (NPC: resp. 18 en 3)*.

De gehanteerde methoden bij de box-inbraak zijn analoog aan die van het PC: valse sleutel, inklimning via bovenlicht en slot forceren. Het forceren van het slot (of van de hele deur) wint het hier echter van het gebruik van een valse sleutel, hetgeen wijst in de richting van een groter aantal externe daders.

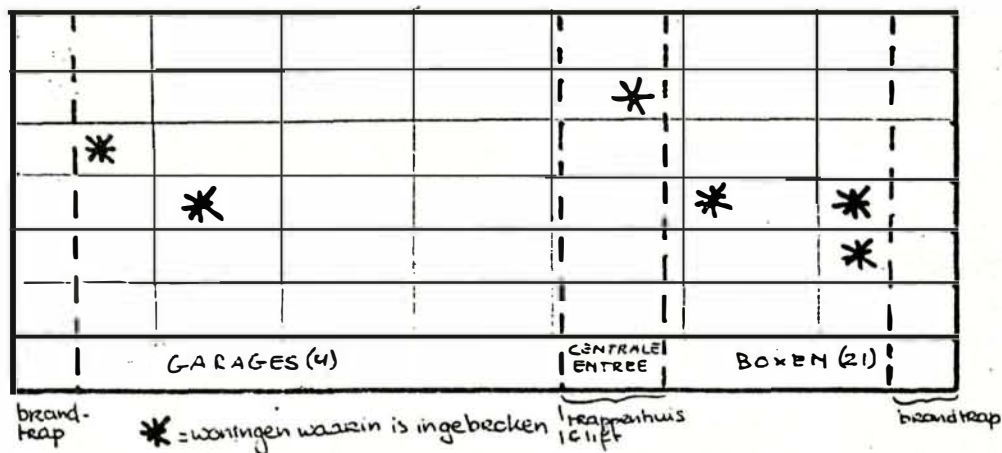
De inbraken in de woning voltrokken zich op -één geval na- allen op dezelfde wijze: de voordeur werd (met een breekijzer o.i.d.) geforceerd. Opvallend is het vrij grote aantal inbraken in woningen op klaarlichte dag (11 keer overdag, 3 keer 's avonds, 4 keer tijdstip onbekend).

*

- NB: de gegevens van de bewonersenquête zijn onderling vergelijkbaar (evenveel huishoudens geënquêteerd in beide complexen), die van de politie niet. Politiegegevens over het PC hebben betrekking op 256 woningen. Gegevens over het NPC op 168 woningen.

Kijkend naar de ligging van de woningen in het blok, dan zien we dat de meeste inbraken plaatsvonden in de aan de uiteinden van de galerij gelegen woningen (zie kaart 4). Dwz. dichtbij de inpandige brandtrappen aan weerszijden van de flats (vluchtroute). Deze gevolgtrekking is echter gebaseerd op een zeer klein aantal inbraken (6 stuks: alleen de bij de politie aangegeven inbraken konden op adres bekeken worden).

KAART 4 PLAATSING VAN WONINGEN WAARIN IS INGEBROKEN NPC

Alle door ons geïnterviewde sleutelpersonen (ook bewoners zelf) verkeerden in de heilige overtuiging dat in het NPC niet of nauwelijks werd ingebroken, of in elk geval minder dan in het PC. Zo beweerden de bewoners van het NPC: "Er wordt hier nauwelijks ingebroken. In het PC is het erger. De mensen hebben hier een betere mentaliteit, ze zijn een stuk netter. Zo wordt er zorgvuldiger omgegaan met de toegangsdeuren van de boxgangen."(!). Noch de wijkagent noch de WBV konden verklaren hoe dit scheve beeld ten aanzien van de complexen tot stand is gekomen.

Een aannemelijke verklaring voor dit scheve beeld is, dat de betrokkenen (bij gebrek aan beter) hun inschatting van de werkelijk plaatsvindende criminaliteit afleiden uit factoren die in formele zin niet werkelijk "crimineel" zijn, maar die wel een gevoel van ongemakkelijkheid, onveiligheid opwekken bij de toeschouwer. Te denken valt daarbij aan de aanwezigheid van "verdachte" figuren (rondhangende jongeren), vervuiling van binnenterreinen en van openbare ruimtes in het gebouw. Dergelijke tekenen dat de woonomgeving niet (voldoende) onder controle staat van de bewoners kunnen leiden tot verderstreckende gevolgtrekkingen over (bijvoorbeeld) het aantal inbraken in die woonomgeving.

2.3 Geweldpleging en bedreiging

PC

Door 6 personen worden in het totaal 9 gevallen van geweldpleging of bedreiging buiten de woning gemeld. Zeven gevallen werden beschreven; slechts in twee gevallen ging het om een onbekende dader(s). De overige gebeurtenissen hadden te maken met ruzies met bekenden/medebewoners. Deze ruzies hadden ernstiger gevolgen dan de confrontaties met onbekenden, slechts in één geval komt iemand zonder letsel uit zo'n ruzie.

Twee keer werden kinderen bedreigd of aangevallen door een groepje (onbekende) jongens.

De ruzies met bekenden voltrokken zich allen in de (semi-)openbare delen van de flat (hal, boxgang) of vlak buiten de flat.

De confrontaties met onbekenden waren wat verder van de flats verwijderd: in het recreatiegebied (1x) en bij de sloot aan de achterzijde van de flats (2x).

Het aantal gevallen is echter zo klein dat alleen op basis van deze gegevens weinig geconcludeerd kan worden over de ruimtelijke spreiding van geweldpleging.

Geen van de gemelde gebeurtenissen is aangegeven bij de politie.

NPC

Drie bewoners melden tesamen 5 incidenten, die allen betrekking hadden op ruzies met bekenden. Slechts in één geval werd letsel opgelopen. Tweemaal werd geruzied in de flat (trappenhuis, boxgang), driemaal buiten, vlakbij de flat.

Bij de politie was één geval van geweldpleging aangegeven.

Over geweldpleging wisten de sleutelpersonen ons niets te melden, men had de indruk dat het weinig voorkwam in beide complexen.

Over ruimtelijke aspecten van geweldpleging valt, op basis van deze beperkte gegevens, geen zinnig woord te zeggen.

2.4 Sexueel geweld

PC

Zes bewoners van het PC meldden tesamen 11 ervaringen met sexueel geweld buitenshuis, zeven ervaringen werden beschreven. In vier gevallen ging het om exhibitionisme in het recreatieterrein achter de flats (1x op parkeerplaats tussen de flats).

Tweemaal werd melding gemaakt van herhaalde ongewenste intimiteiten (nalopen, handtastelijkheden) door een onbekende man, in en rond de flat.

Eén bewoner meldde dat kinderen regelmatig worden lastiggevallen in het recreatiegebied achter de flats.

Geen van deze gebeurtenissen is aangegeven bij de politie.

In de gesprekken werd eveneens melding gemaakt van exhibitionisme in het recreatiegebied.

NPC

Eén bewoner meldt een geval van exhibitionisme in het recreatiegebied achter de flats. Bij de politie vonden we één aangifte met dezelfde strekking.

In de gesprekken werd vermeld dat bewoners een keer een klopjacht hebben gehouden op een exhibitionist in het recreatiegebied (!).

Ook voor sexueel geweld geldt, dat we op basis van dit zeer kleine aantal gevallen geen zinnige uitspraken kunnen doen, behalve dat bosjes populair zijn bij exhibitionisten.

2.5 Conclusies

Uit de delictgegevens blijkt dat de ideeën over criminaliteit in de complexen niet altijd kloppen met de (beschikbare) feiten. Wat betreft vernieling veronderstellen we dat hier sprake is van een normverschil: bewoners van PC en NPC leggen waarschijnlijk wat verschillende normen aan als het gaat om het melden van vernielingen. De feiten over inbraak zijn harder en wijzen éénstemmig in de richting van een onjuiste beeldvorming over de inbraakrisico's in PC en NPC.

In de volgende paragraaf zullen we de delicten vandalisme en inbraak nauwkeuriger bekijken op hun ruimtelijke aspecten.

Het onderscheid tussen vernieling en inbraak laten we daarbij regelmatig even varen, gezien de grote overlap (plekken, daders) tussen de delicten.

Speciale aandacht zal besteed worden aan het feit dat het PC fungeert als jongeren-ontmoetingsplek, omdat aangenomen kan worden dat deze jongeren voor een groot deel aansprakelijk zijn voor de in het PC gepleegde delicten.

3 GEBOUWDE OMGEVING EN CRIMINALITEIT

3.1 Macro: de ligging van de complexen

PC

Het PC blijkt een aantrekkelijke verzamelplaats te zijn voor jongeren van binnen en buiten het complex.

Geliefde plekken zijn: de hoofdingangen, het bruggetje naar het recreatieterrein en de boxgangen onder de flats (zie kaart 5).

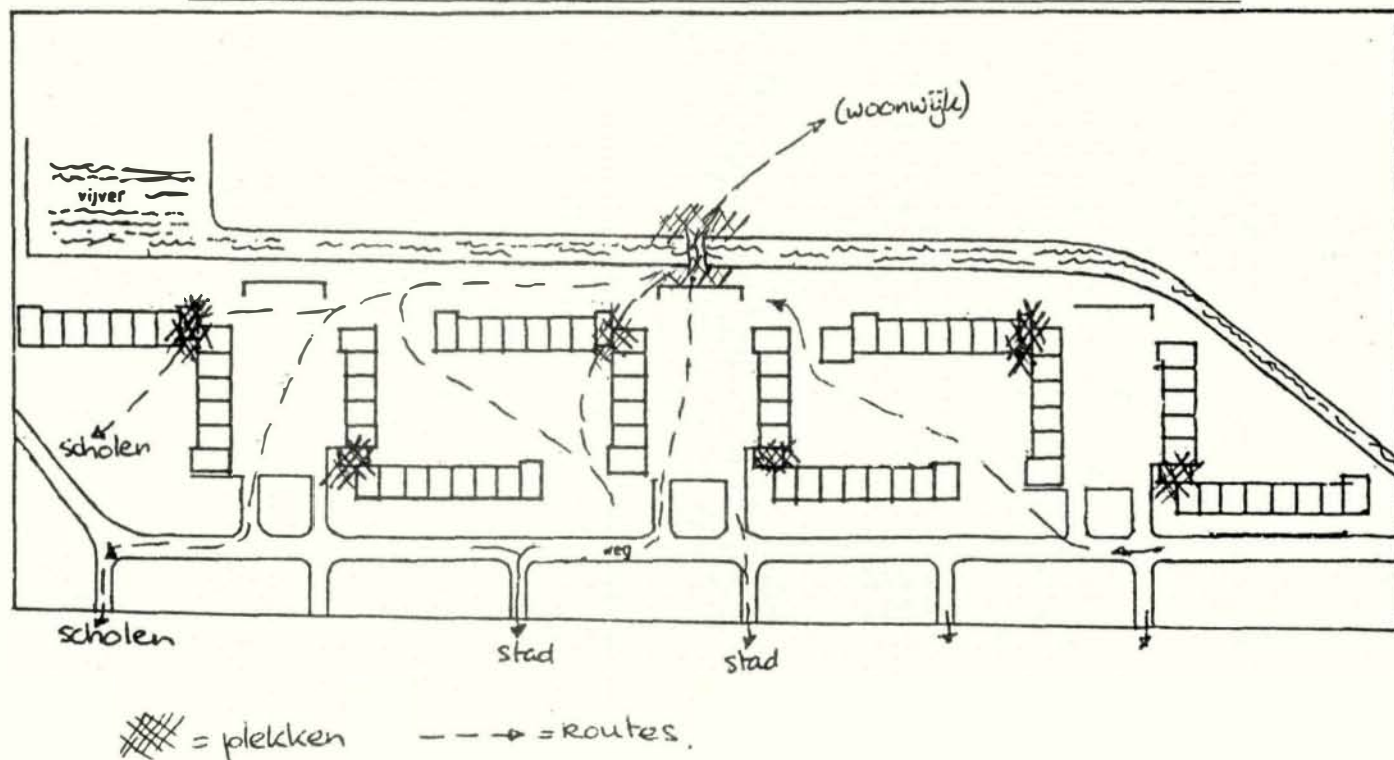
Bruggetjes en overdekte openbare ruimtes zijn echter ook elders te vinden. Waarom verzamelt men zich dan juist hier?

Deels zal het feit dat er vrij veel jongeren in het PC zelf wonen een verklaring zijn. Het percentage jongeren in PC en NPC verschilt echter niet dramatisch (resp. 14 en 18 %), in het NPC heeft men echter geen last van rondhangende jongerengroepen.

Onze opvatting is, dat het PC alleen al door haar ligging een aantrekkelijker plek is dan het NPC:

- Het terrein van het PC vormt een natuurlijke doorgang naar het achtergelegen recreatiegebied. Dit recreatiegebied vormt zelf weer een informele route naar de daarachtergelegen (kinderrijke) woonwijk. Groengebied en PC-terrein zijn samen een afsnijroute naar de binnenstad (zie kaart 5).
- Bovendien is het PC-terrein een natuurlijke (afsnij)route voor veel jongeren op weg naar een grote scholengemeenschap in een naburige wijk (zie kaart 5).
- In de directe omgeving van het PC zijn geen alternatieven voor jongeren. Er zijn geen voorzieningen voor jongeren, het (buurt-)jongerencentrum functioneert niet of slecht. Andere verzamelplekken als schoolpleinen, winkelcentra en andere (levendige) plaatsen ontbreken.

KAART 5 JONGERENROUTES & ONTMOETINGSPLEKKEN IN HET PC

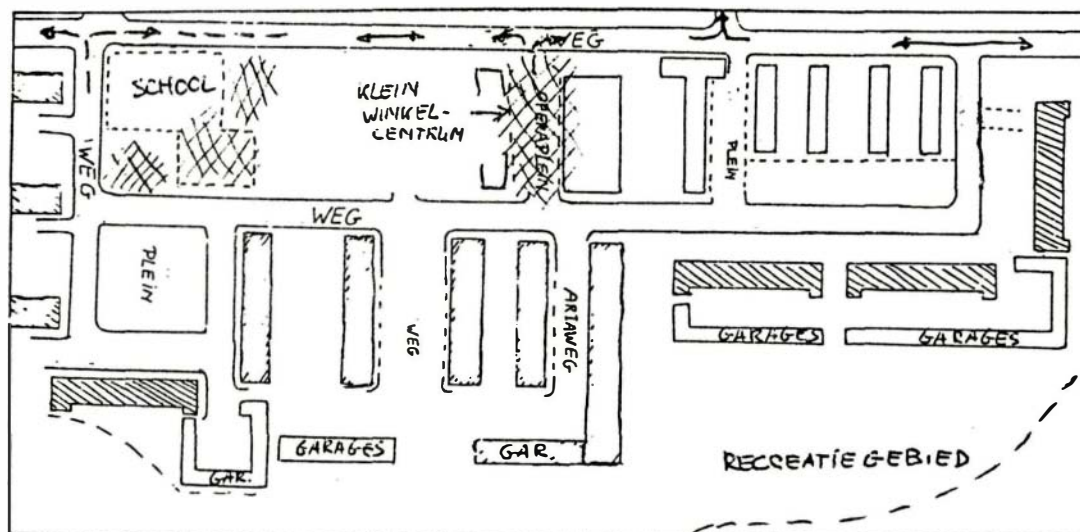
NPC

Het NPC geeft qua ligging een heel ander beeld te zien:

- Het recreatieterrein achter de flats loopt dood op een autosnelweg. Er zijn geen (informele) doorgaande routes over het terrein van het NPC (zie kaart 6).
- De straat waaraan de flats liggen is geen doorgaande route voor andere buurtbewoners, men neemt een (bredere) straat verderop.
- Vlakbij het NPC bevinden zich een aantal scholen en een winkelcentrum. Volgens politie en bewoners verzamelen jongeren zich met name rond de schoolterreinen.

Overigens heeft ook de NPC-buurt verder geen specifieke voorzieningen voor jongeren. Hieruit zou men (voorzichtig) kunnen afleiden dat het -om criminaliteit te voorkomen- niet altijd nodig is om dure jongerenvoorzieningen op te zetten. Soms is een aantrekkelijke (levendige) verzamelplek al afdoende.*

KAART 6 JONGERENROUTES EN ONTMOETINGSPLEKKEN BIJ HET NPC

→ = routes = plekken

*- Waarmee we overigens niet willen suggereren dat als uit criminaliteitspreventief oogpunt jongerenvoorzieningen niet nodig zijn, ze er dan ook niet moeten komen. De beslissing om jongerenvoorzieningen op te zetten mag nimmer iets te maken hebben met criminaliteitspreventie. Als men eenmaal besloten heeft tot het opzetten van een voorziening, dan kan de exacte lokatie van die voorziening wél uit criminaliteitspreventief oogpunt bekeken worden.

3.2 Meso: de indeling en vormgeving van de complexen

PC

Een min of meer "gesloten" bouwvorm, waarbij woningen om binnenterreinen gegroepeerd staan, wordt -ook in de buitenlandse criminaliteits-preventie literatuur- vaak toegejuicht. Met name de (Amerikaanse) Defensible Space school (Newman c.s.) heeft hoge verwachtingen van een dergelijke bouwwijze. Bewoners zouden een sterker gevoel van territorialiteit ontwikkelen, buitenstaanders zouden minder snel geneigd zijn het (binnen)terrein te betreden, bewoners kunnen elkaars woningen beter in de gaten houden etc.

In dit complex werkt de gekozen ("gesloten aandoende") verkavelingsvorm blijkbaar anders uit: de binnenterreinen worden juist veelvuldig be(t)reden door buitenstaanders, voornamelijk jongeren uit de achtergelegen buurt.

Ook de bewoners zelf lijken zich, zo blijkt uit de gesprekken, niet erg verantwoordelijk te voelen voor "hun" binnenterrein (vervuiling). De openbaarheid van de binnenterreinen kan goeddeels verklaard worden door de ligging van het complex (zie 4.1): het PC-terrein is een natuurlijke afsteekroute.

Wat vernieling betreft is het binnenterrein echter niet problematisch; het feit dat het zicht vanuit de woningen op de binnenterreinen goed is (zicht van twee kanten) zal daarbij zeker een rol spelen.

In paragraaf 2 kwamen drie plekken naar voren als vernielingsgevoelig:

(1) Hoofdentree's

kenmerken:

- één centrale ingang voor ruim 60 woningen (zo'n 150 à 200 gebruikers): slechte mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning;
- aan twee kanten te betreden: waardoor de entree niet alleen dienst doet als toegang, maar ook als doorgaande loop- en fietsroute over het terrein;
- geplaatst in de knik van de L-vorm: de entree onttrekt zich aan het zicht van de woningen. Bovendien ligt de entree in 3 van de 6 flats veraf van de openbare weg, waardoor ook nog het toezicht vanaf de straat ontbreekt.

(2) Parkeerplaatsen tussen de flats

kenmerken:

- zicht uit woningen slechts vanaf één kant;
- bezoekers/passanten moeten via de parkeerplaats naar de ingangen van de flats of naar het recreatiegebied.

(3) Boxgangen

kenmerken:

- lange gangen, die zich onder de hele "poot" van de flat uitstrekken: een groot opereerterrein voor de potentiële vandaal of inbreker. Slechte mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning.
- zijgangen: de situatie wordt (mede) daardoor onoverzichtelijk, men kan niet in één oogopslag zien wie zich in de gangen bevindt. Meerdere verstopmogelijkheden en vluchtroutes.
- 5 toegangsdeuren: grote kans om een per ongeluk opengelaten deur te treffen; veel vluchtroutes (=grote toegankelijkheid).

- drie boxingangen aan de (achter)kant van de flats die aan het recreatiegebied grenzen: zicht vanuit woningen ontbreekt hier volledig. De boxingangen vallen weg onder de overstekende galerij, het terrein aan de achterkant is donker en dichtbeplant: legio vlucht- en verstop- mogelijkheden aan deze kant van de flats.

Inbraak in het PC beperkt zich vrijwel volledig tot inbraken in boxen. Uit de gesprekken en uit de politiegegevens valt af te leiden dat de daders voornamelijk gezocht moeten worden onder jongeren (bewoners en niet-bewoners) en/of onder (oudere) bewoners zelf. Het gaat in elk geval niet om professionele inbrekers: inbraken waarbij kleinigheden worden ontvreemd of waarbij alleen spullen in de box worden vernield komen vrij veelvuldig voor.

Voor inbraak in de boxen gelden dezelfde punten als hierboven voor vernieling zijn vermeld.

NPC

Een probleem bij het NPC is, dat zij haar naam wellicht (als onze gegevens kloppen) ten onrechte draagt.

Een bijkomend probleem is, dat we wat betreft de achtergronden (m.n. daders) van de vernielingen en inbraken in het NPC in het duister tasten. Omdat iedereen in de overtuiging verkeerde dat in het NPC vrijwel niets aan de hand was, is er uiteraard ook nooit over mogelijke daders nagedacht.

Vernielingsgevoelige plekken in het NPC zijn:

(1) Hoofdentree's

kenmerken:

- inspringende entree: er ligt een vrij diepe portiek voor de entree-deuren, hierdoor is er van de straatkant weinig zicht op de hal achter de deuren
- vergelijking met PC: minder gebruikers per entree (42 woningen), aan één kant te betreden, geplaatst frontaal naar de straat.

(2) Parkeerplaatsen

kenmerken

- de parkeerplaatsen voor de flats liggen goed in het zicht van de woonkamers;
- de ruimte achter de flats, waar ook auto's geparkeerd staan, ligt echter volledig uit het zicht van woonkamers;
- het bovenstaande nadeel wordt enigszins gecompenseerd door het feit dat zich achter de flats blokken met garages bevinden. De ruimte achter de flat wordt daardoor wel regelmatig gebruikt door autobezitters.

Over de achtergronden van de inbraken in het NPC (type daders, intern of extern?) tasten we enigszins in het duister.

Er zijn echter wel aanwijzingen dat we in het NPC met een ander soort inbrekers te maken hebben.

Uit de politiegegevens blijkt namelijk dat bij de inbraken in woningen in het NPC vrijwel uitsluitend handzame, waardevolle spullen zijn ontvreemd (sieraden, geld, horloges). In het PC werden respectievelijk een paar biertjes, een portemonnaie en niets gestolen.

Bij de inbraken in boxen in het NPC werden meestal de sloten geforceerd, in het PC werd het meest gebruik gemaakt van valse sleutels. Dit wijst in de richting van meer interne daders (dwz. (ex-)bewoners) bij het PC en meer externe daders (niet-bewoners, die immers niet over een sleutel beschikken) in het NPC.

De inbrekers in het NPC lijken al met al vaker van buitenaf te komen en een meer "professionele" aanpak te hebben.

Dit betekent dat we bij het NPC moeten letten op andere kenmerken: het gaat hier niet zozeer om factoren die (niet-professionele) jongeren aantrekken, maar om factoren waar de (semi-)professionele inbreker op let.

Bovendien is de vraag van belang waarom deze semi-professionelen zich meer aangetrokken voelen tot het NPC dan tot het PC. Uiteraard speelt daarbij een rol dat inbrekers (terecht of onterecht) menen dat er in het NPC "wat te halen" valt, in elk geval meer dan in het PC. De bewoners van het PC staan bekend als "financieel zwak", die van het NPC niet (intrinsiek aantrekkelijk doel).

Boxen

De boxgangen in het NPC worden niet gebruikt als jongerenonderkomen; er wordt echter wel vrij veelvuldig ingebroken. Kenmerken die met de eerste factor samenhangen zijn:

- de boxgangen zijn kort: goede mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning.
- de gangen zijn recht, zonder zijpaden: goede overzichtelijkheid van de ruimte.
- twee ingangen per boxgang: minder vluchtwegen en minder kans dat toegangsdeuren open blijven staan.

Deze kenmerken maken de boxgangen tot weinig aantrekkelijke rondhangruimten. Kenmerken die de (semi-)professionele inbreker zullen aantrekken zijn:

- ramen: elke box heeft een ruit aan de straatzijde, waardoor het makkelijk is om onopvallend uit te vinden wat zich in de boxen bevindt;
- een toegangsdeur tot de boxgang aan de zijkant van de flat: deze deur ligt vrijwel geheel uit het zicht van woningen en straat. Zeker 's avonds kan men ongezien z'n gang gaan.

De andere toegangsdeur ligt in de inspringende entree van de flat en dus in het zicht van passerende bewoners.

Woningen

Alle inbraken in woningen (politiegegevens) werden vanaf de galerij gepleegd. In op één na alle gevallen door de voordeur te forceren met een breekijzer (vaak op klaarlichte dag).

Kenmerken van de flats, die haar een aantrekkelijk object maken van de (semi-)professionele inbreker zijn:

- geen zicht op de galerij: alle flats liggen met de galerijkant naar het recreatiegebied toe;
- vluchtroutes: op de korte galerij (7 woningen) bevinden zich maar liefst drie uitgangen: de hoofdentree in het midden en de twee brandtrappen aan weerszijden van de galerij. De inbreker bereikt met een korte spurt meteen een vluchtweg.
- inpanidige brandtrappen: de brandtrappen zijn geheel gesloten, vanaf de straat is er geen zicht op wat zich daar afspeelt (verdachte figuren). De opgang van de brandtrappen bevindt zich aan de onbewaakte achterzijde van de flat.
- het achtergelegen recreatiegebied: uiteraard een prima vlucht/verstopterrein.

Op een aantal kenmerken verschilt de situatie in het PC duidelijk van die in het NPC:

- zicht op galerij: in het PC zijn de blokken zo geplaatst dat vrijwel alle galerijen in het zicht van andere woningen liggen. Een uitzondering hierop zijn de galerijen aan de kant van het recreatiegebied; deze liggen geheel uit het zicht van woningen.
- vluchtroutes: de afstand tussen de trappenhuisen is groter in het PC, doordat alleen aan het begin en eind van een galerij een trap is. De inbreker moet dus een grotere afstand afleggen om een vluchtweg te bereiken.

Wat betreft de brandtrappen (geen zicht op van buitenaf) en de aanwezigheid van een recreatiegebied zijn de complexen gelijk.

Aan de ligging van de complexen is uiteraard weinig te veranderen.

Op mesoniveau zou met name in het NPC wel het één en ander op vrij eenvoudige wijze verbeterd kunnen worden.

We denken dan met name aan:

- het afsluiten van de brandtrappen met deuren die men -in geval van nood- alleen van binnenuit kan openen;
- afsluiten van de deur van de boxgang die aan de zijkant van de flat ligt. Als dit afstuit op brandweervoorschriften (vluchtroutes), dan aanbrengen van zeer goede verlichting bij deze deur;
- bij voorkeur: afsluiten van de centrale entree. Volgens de WBV is het afsluiten van de centrale entree's -in beide complexen- niet haalbaar omdat:
 - . bellen en brievenbussen (vandalisme c.q. inbraakgevoelig) dan naar buiten verplaatst moeten worden;
 - . er kinderen in de complexen wonen: sleutelproblemen en deuren blijven toch openstaan.

Voor het PC ligt de zaak moeilijker, gezien het (vermoedelijk) vrij grote aandeel van interne daders aan vandalisme en inbraakproblemen. Compartimenteren van de lange boxgangen zou ideaal zijn, de WBV heeft daartoe al eens plannen gemaakt, deze zijn afgestuit op financiële (ingrijpende verbouwing is nodig) en organisatorische (niet alle bewoners stemden ermee in) problemen.

3.3 Micro: technopreventie

Het PC en het NPC vertonen grote overeenkomsten wat betreft de in de gebouwen gebruikte materialen en de standaard inbraakpreventieve voorzieningen (sloten e.d.).

Deze overeenkomstigheid hoeft echter niet te betekenen dat beide complexen even "goed" of "slecht" zijn wat betreft technopreventie. Goede technopreventie moet immers gericht zijn op de ter plekke aanwezige risico's.

Met name bij inbraak hebben we gezien dat we waarschijnlijk met verschillende soorten daders te maken hebben in het PC en het NPC. Gelijke technopreventieve voorzieningen hoeven dus geen gelijk rendement op te leveren in de beide complexen.

Vandalisme

Technopreventie van vandalisme houdt voornamelijk in dat men in de (semi-)openbare ruimtes materialen moet gebruiken die niet eenvoudig te vernielen, te beschrijven of in brand te steken zijn. Voorts is van belang dat schade aan het materiaal eenvoudig te herstellen valt: een beschadigde ruimte nodigt uit tot verdere vernielzuchtige acties).

Over het geheel genomen zijn in beide complexen stevige, moeilijk te beschrijven (schoonmetselwerk) of te beschadigen (beton, hardgebakken tegels) materialen gebruikt voor vloeren, wanden en trappen.

Een nadeel van schoonmetselwerk is overigens wel, dat eenmaal aangebrachte graffiti uiterst moeilijk te verwijderen valt.

PC

In het PC zijn de glazen ruiten in de entree's vervangen door kunststof ruiten. Deze kunststof ruiten hebben het voordeel dat ze niet/moeilijk te breken zijn, maar het nadeel dat krassen en graffiti niet te verwijderen zijn. Daardoor zijn veel kunststof ruiten vrijwel ondoorzichtig geworden.

Verder zien in het PC het bellenbord (in de centrale entreehal), het bedieningspaneel van de liften en de brievenbussen (op de etages) er vaak slecht uit.

Graffiti in het PC komt het meest voor op de buitenmuur aan de achterzijde van de flats (kant van het park). Een muur die, zoals gezegd, geheel uit het zicht van woningen ligt.

Concluderend kan gezegd worden dat het vandalisme in het PC niet is terug te voeren op slecht materiaalgebruik.

Dat het PC desondanks meer last heeft van vandalisme in openbare ruimtes ligt aan haar functie als ontmoetingsplaats voor jongeren. Macro-factoren bepalen dus de frequentie waarmee vandalisme voorkomt in het complex. Meso-factoren, en dan met name de zichtbaarheid (entree's en achterzijde complex) en overzichtelijkheid (boxgangen) van (delen) van het complex bepalen vervolgens op welke plekken de vernielingen zich concentreren (ruimtelijke spreiding).

Inbraak

Bij technopreventie van inbraak spelen zowel materiaalgebruik (stevigheid van ramen, deuren etc.) als de toepassing van specifieke inbraakpreventieve middelen (sloten, dievenklauwen etc.) een rol.

Een inbreker kan op een vrijwel oneindig aantal manieren (proberen) een woning of berging binnen (te) komen. Parallel daaraan is het aantal mogelijke preventieve maatregelen legio. Voor een opsomming van inbraakmethoden en preventiemaatregelen raadplege men het literatuuronderzoek. Hier gaan we alleen in op de zwakke plekken zoals die uit de gegevens naar voren komen.

Let wel: versteviging van die zwakke plekken is niet altijd een garantie tegen inbraak. De kans op verplaatsing (aanval op een andere zwakke plek) blijft groot, met name als we te maken hebben met (semi-)professionele inbrekers.

Door verbetering van plekken die als het ware om inbraak vragen, zal met name het aantal gelegenheidsinbraken teruggebracht kunnen worden.

Hieronder worden weer de voornaamste kenmerken van de complexen opgenoemd, uitgaande van de plekken die inbraakgevoelig zijn. In het PC is dat alleen de box(gang), bij het NPC ook de woning.

SCHEMA 4 TECHNOPREVENTIE INBRAAK

OBJECT	KENMERKEN
WONING NPC (galerijzijde)	
voor deur	houten deur met glazen ruit, oplegslot
ramen	houten kozijnen, enkel glas geen grote, openslaande ramen
verlichting	goed: lamp naast elke voor deur
BOXEN (PC & NPC)	
entree boxgang	deur van plaatmateriaal (multiplex) cilindersloten. PC: deurdrangers
boxdeur	deur van plaatmateriaal baardsleutelslot, evt. te vervangen door cilinderslot (tegen kleine huurverhoging) bovenlicht afgesloten met kipegaas
ramen	NPC: enkelglas raam naar straatzijde PC : ramen dichtgemaakt met plaatmateriaal
verlichting boxgang	met name in PC onvoldoende: delen van de boxgang zijn pikdonker

Aan de hand van het voorgaande lijstje en de delictgegevens is het eenvoudig een aantal technopreventieve verbeteringsmaatregelen te formuleren, zoals:

NPC

- Woning

Op één na alle inbraken in woningen vonden plaats door het forceren van de voordeur. Dus: oplegslot vervangen door insteekslot of (nog beter) veiligheidsslot.
Eventueel: plaatsen van een metalen rooster achter het voordeurraam.

- Boxen

Ramen aan de buitenzijde dichtmaken of voorzien van mat draadglas.
Boxdeur aan zijkant van de flat afsluiten.
Bovenlicht afsluiten met stevig plaatmateriaal.
Verstevigen deuren en deurkozijnen.

PC

- Woningen:

niets, inbraak in woningen komt vrijwel niet voor.

- Boxen:

Veiligheidsslot op toegangsdeur boxgang.
Steviger drangers.
Steviger boxdeuren en andere sloten (cilinderslot) op boxdeuren.
Bovenlicht afsluiten met stevig plaatmateriaal.

Het merendeel van deze voor de hand liggende verbeteringen stuiten volgens de WBV echter af op twee problemen:

- Geld: dergelijke maatregelen komen niet in aanmerking voor rijkssubsidies. Financiering door huurverhoging stuit op protesten van bewoners: met name voor ingrepen in gemeenschappelijke ruimtes heeft men geen huurverhoging over.
- Organisatie: alle bewoners moeten toestemming geven voor veranderingen. Sommige bewoners zijn tegen iedere vorm van verandering.

4 CONCLUSIES

De verschillen tussen de complexen wat betreft de frequentie en de spreiding van de delicten vandalisme en inbraak zijn voornamelijk terug te voeren zijn op macro- (ligging) en meso-factoren (bouwkundige kenmerken).

Het materiaalgebruik (technopreventie vandalisme) verschilt niet sterk in de complexen en is goed te noemen. Wat betreft technopreventie van inbraak komt het NPC er minder goed af: de technopreventie is niet goed afgestemd op de ter plekke aanwezige risico's (externe, (semi-)professionele daders).

PC

De problemen die het PC ondervindt hangen grotendeels samen met het feit dat dit complex dienst doet als verzamelplaats voor jongeren uit het complex zelf en uit de achterliggende woonwijk.

De volgende kenmerken maken dit complex tot een aantrekkelijke verzamelplek:

- (1) een ongelukkige ligging: doorgaande routes van de achterliggende (kinderrijke) woonbuurt naar stad en scholen lopen over het PC-terrein;
- (2) een verkavelingsvorm die (mede door punt (1)) leidt tot openbaar gebruik van binnenterreinen, parkeerplaatsen en centrale entree's: ook niet-bewoners hebben er wat te zoeken;
- (3) de vrij grootschalige opzet, in combinatie met punt (2), zorgt ervoor dat bewoners geen overzicht hebben over de openbare ruimtes in en om de flats. De mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning zijn zeer slecht;
- (4) de plaatsing van de centrale entree's en van (een deel van) de toegangen tot de boxgangen is zodanig dat bewoners (en passanten) geen controle kunnen uitoefenen op ongewenst gedrag: ze kunnen het domweg niet zien.

NPC

Het NPC steekt op deze punten gunstig af tegen het PC. Het NPC kent echter weer een aantal eigen problemen, met name wat betreft inbraak in woningen.

Puntgewijs:

- (1) ligging: geen doorgaande routes langs of door de flats, de flats liggen echter wel direct aan een groengebied met legio vlucht/verstopmogelijkheden voor figuren met criminele plannen;
- (2) verkavelingsvorm: direct op de straat geöriënteerde blokken, het terrein achter de flats is echter een soort niemandsland (vage overgang naar groengebied). De achter de flats geplaatste garages zorgen voor gebruik van de ruimte achter de flats, ze dragen echter ook bij tot verminderde mogelijkheid om vreemden te herkennen (ook niet-bewoners kunnen een garage huren);

- (3) de opzet is kleinschaliger: minder woningen per flat, korte boxgangen waardoor bewoners in elk geval in het gebouw vreemdelingen redelijk kunnen herkennen;
- (4) de centrale entree ligt aan de straat, zichtbaarheid van de hal wordt verminderd door het feit dat de entree inspringend is. De brandtrappen komen uit aan de onbewaakte achterzijde, wat minder geslaagd is.
De galerijen liggen uit het zicht van (andere) woningen en straat.

Door de ligging, verkavelingsvorm en kleinschaliger opzet is het NPC een minder aantrekkelijke plek voor jongeren dan het PC. Voor de (semi-)professionele inbreker ligt de zaak anders. Aantrekkelijke factoren zijn:

- ongezien (vanuit woningen/vanaf de openbare weg) kunnen opereren op de galerij;
- ongezien het gebouw kunnen betreden en verlaten via de inpandige brandtrappen;
- snel weg kunnen komen: drie vluchtroutes op een korte galerij, vanaf de brandtrapuitgang kan men het groengebied in rennen;
- boxen: men kan ongezien de boxentree aan de zijkant van het gebouw betreden/ forceren, men kan van buitenaf zien wat zich in de boxen bevindt.

In schema 5 op de volgende bladzijden staan de voornaamste, ten aanzien van vandalisme en inbraak relevante, kenmerken van de complexen kort samengevat.

SCHEMA 5 OVERZICHT DELICT EN PLEK VANDALISME

vandalismeNIET
PROBLEEM COMPLEX

PROBLEEM COMPLEX

DADERSjongeren:
intern of extern
is niet bekendjongeren:
ex-bewoners en bewonersMACRO: LIGGING

doorgaande routes

geen

route van woonbuurt
naar stadscentrum

jongerenroutes

geen

route van woonbuurt
naar scholenjongeren-
voorzieningen

vrijwel geen

vrijwel geen

alternatieve
verzamelplekken
voor jongerenwinkelcentrum,
schoolplein

geen

MESO: KENMERKEN COMPLEX

hoofdentree

42 woningen per entree,
van 1 kant te betreden,
in het zicht van
woningen/straat,
inspringend (-)62 tot 66 woningen
per entree,
van 2 kanten te betreden
onttrekt zich aan zicht
van woningen/straat,
n.v.t.

parkeerplaatsen

voorkant: zicht van
meerdere kanten
achter: geen zichtzicht van één kant,
doorgaand "verkeer"
naar entree's en
wandelgebied

boxgangen

kort en recht
2 entree's
1 entree uit het
zichtlang, zijgangen
5 entree's
3 entree's uit het
zicht (3 flats)MICRO: MATERIAALGEBRUIKZie technopreventie vandalisme op bladzijde 22 - 24.
Geen opmerkelijke verschillen.

SCHEMA 6 OVERZICHT DELICT EN PLEK INBRAAK

inbraak	NIET	
	PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEM COMPLEX
<u>DADERS</u>	(semi-)professionelen	niet-professionelen, wellicht ook semi-professionelen
<u>MACRO: LIGGING</u>		
doorgaande routes	geen	zie bij vandalisme
vluchtroutes	groengebied achter flats	idem
zichtbaarheid complex vanuit woningen	voor: goed, achter: geen zicht	goed zicht, m.u.v. galerijen a.d. kant van het groengebied
zichtbaarheid complex vanaf straat	voor: goed, achter: geen zicht	slecht, m.u.v. flats aan straatkant
<u>MESO: PLEKKEN</u>		
woningen	geen zicht op galerijen, drie vluchtroutes vanaf galerij, geen zicht op brandtrappen	n.v.t.: komt vrijwel niet voor
boxen	zie vandalisme plus: ramen aan straatkant 1 deur uit het zicht	zie vandalisme
<u>MICRO: TECHNOPREVENTIE</u>		
Zie technopreventie inbraak, bladzij 25. Geen opmerkelijke verschillen; het NPC is echter niet goed beveiligd tegen de ter plekke aanwezige risico's (externe, (semi-)professionele inbrekers).		

**Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer**

**Directie Coördinatie
Bouwbeleid**

Postbus 20951
2500 EZ 's-Gravenhage
telefoon 070 - 26 42 01, tst: 2282
telex 34429

Aan geadresseerde

Uw kenmerk Uw brief van Kenmerk DCB 1021 275 Datum 21 oktober 1986

Onderwerp **Rapport "Criminaliteit en gebouwde omgeving"**

Hierbij doe ik u toekomen het eindrapport van het in opdracht van mijn directie uitgevoerde onderzoek 'Criminaliteit en gebouwde omgeving'.

Het onderzoek is uitgevoerd door Bureau Criminaliteitspreventie BV te Amsterdam, met steun van een begeleidingscommissie. Deze commissie was samengesteld uit vertegenwoordigers van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer/ Directie Coördinatie Bouwbeleid en het Directoraat-Generaal van de Volkshuisvesting, het ministerie van Justitie, de gemeente Amsterdam/Dienst Ruimtelijke Ordening en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Dit onderzoek is een eerste brede verkenning naar de via ontwerp-, beheer- en bestemming manipuleerbare factoren die van invloed zijn op de aard en ontwikkeling van de criminaliteit binnen de gebouwde omgeving.

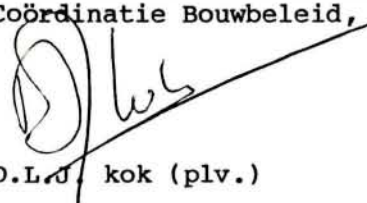
In deze rapportage worden op basis van een veldonderzoek ondermeer voorlopige suggesties gedaan met betrekking tot stedenbouwkundige c.q. architectonische vormgevingsaspecten, en de problematiek rondom gebouwbeheer. Concrete experimenten en projecten op basis daarvan zullen meer inzicht kunnen verschaffen in de mate waarin criminaliteit binnen de (semi-) openbare gebouwde omgeving langs deze weg substantieel kan worden teruggedrongen.

Bij VROM/DGVH is thans de uitgave van het 'Handboek voor ontwerpers en beheerders' in voorbereiding, waarin de praktische resultaten van dit onderzoek zullen worden verwerkt.

De Directeur Coördinatie Bouwbeleid,

Bijlagen:

Bezoekadres:
van Alkemadeaan 85
Bereikbaar met de buslijnen 18 (stations HS - CS), en 23,
NZH-bus vanuit Amsterdam 89, en vanuit Leiderdorp 64 of 65.

drs. D.L.J. kok (plv.)

Verzoeken bij beantwoording onderwerp, datum en kenmerk van deze brief te vermelden

VROM 14

1 BESCHRIJVING VAN DE COMPLEXEN

1.1 De wijken

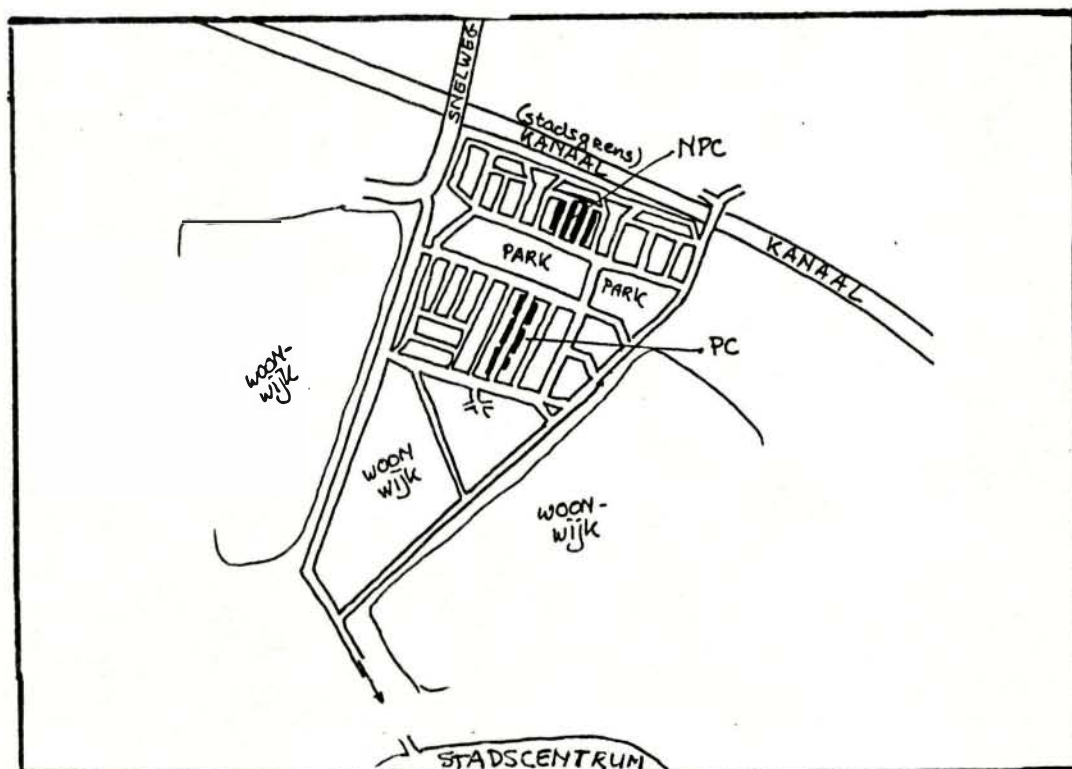
De complexen liggen op enkele minuten gaans van elkaar, in dezelfde wijk, maar wel in twee verschillende "buurtjes". Tussen de complexen ligt een stadsparkje.

Beide buurten zijn gebouwd na WO II, de PC-buurt ligt wat meer stadinwaarts dan de NPC-buurt, die aan de buitenrand van de stad ligt.

Beide buurten bestaan voor het overgrote deel uit meergezinswoningen (portiekwoningen) van 2 tot 4 lagen hoog. Hier en daar zijn enkele openbare gebouwen (scholen) te vinden.

Op kaart 1 staat de situatie schetsmatig weergegeven.

KAART 1 LIGGING VAN DE COMPLEXEN IN DE WIJKEN

De PC-buurt biedt een wat vriendelijker en levendiger aanblik dan de NPC-buurt. Dit komt zowel door het uiterlijk van de woningen (PC-buurt: rood baksteen, NPC-buurt: grijs beton) als door het feit dat men in de PC-buurt wat meer (jonge) mensen en spelende kinderen op straat ziet.

In schema 1 op de volgende bladzij staan de voornaamste complexgegevens op wijkniveau weer samengevat.

SCHEMA 1 KENMERKEN BUURT

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEM-COMPLEX
afstand tot centrum (lopend)	+ 25 minuten	+ 20 minuten
openbaar vervoer (naar centrum)	1 busdienst	1 busdienst
functies/ type bebouwing	meergezins portiek- woningen, enkele scholen	idem idem
jongeren- voorzieningen	geen	buurthuis aan de kop van de PC-straat
groen- voorzieningen	stadspark tussen NPC en PC	idem

1.2 Vormgeving en ligging van de complexen

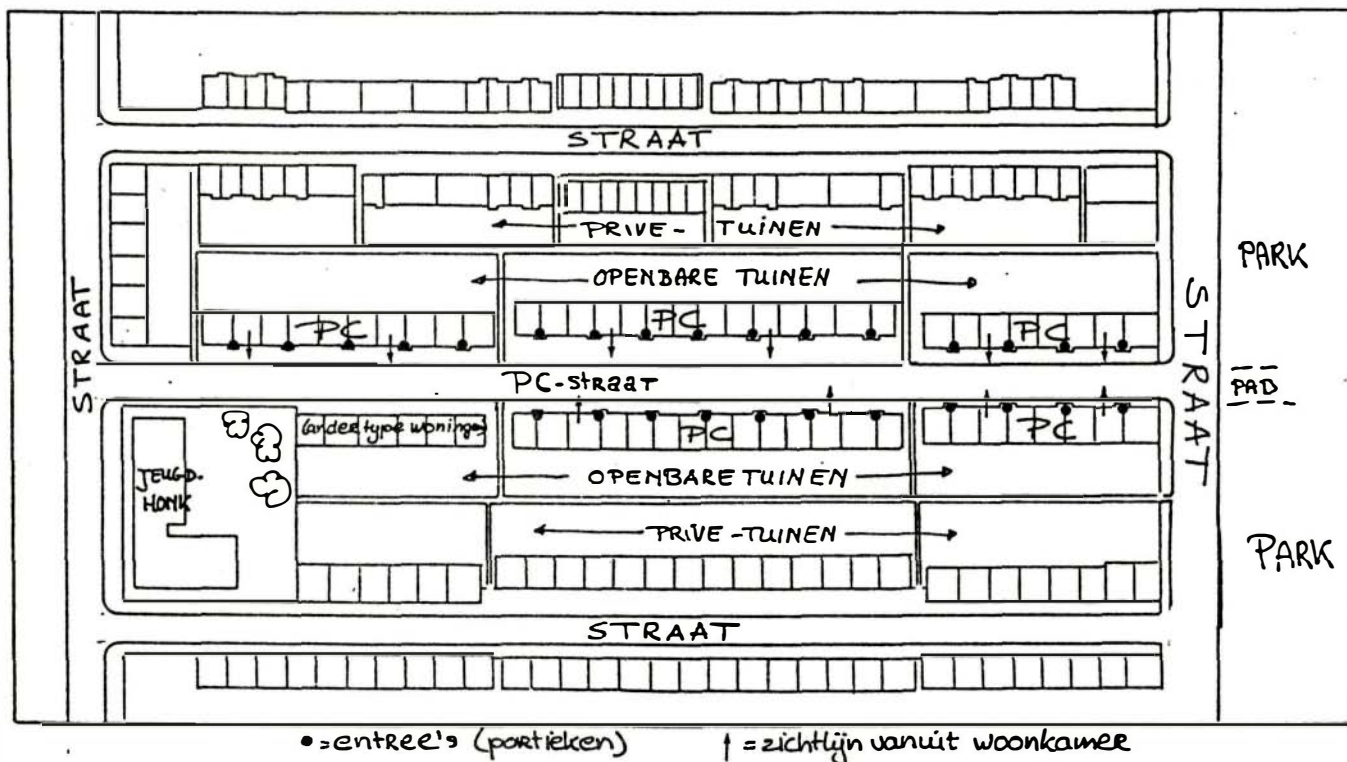
Beide complexen bestaan uit een aantal blokken portiekwoningen, 3 (woon)etages hoog, met 6 woningen per portiek. De kelderruimte met bergingen ligt half ondergronds.

PC

Het PC bestaat uit een vijftal blokken, die allen aan één rechte straat liggen. De blokken variëren in breedte van 4 tot 7 portieken per blok. De portieken hebben deuren, deze zijn niet afsluitbaar. Alle woningen kijken direct uit op de straat. Tussen het trottoir en de blokken ligt een smalle groenstrook met struiken en bomen, die het zicht vanuit de woningen op de straat beperken. Aan de achterzijde van de blokken bevindt zich een "tuin" die (met uitzondering van een stuk moestuin) openbaar is.

Aan de "kop" van de straat (zie kaart 2) bevindt zich een buurtcentrum, waarin ondermeer een jongerensociëteit gevestigd is. Aan deze kant van de straat zijn verder ook enkele winkels te vinden. Het andere uiteinde van de straat komt uit op een weg, waarachter een stadspark gelegen is.

KAART 2 LIGGING VAN HET PC-COMPLEX

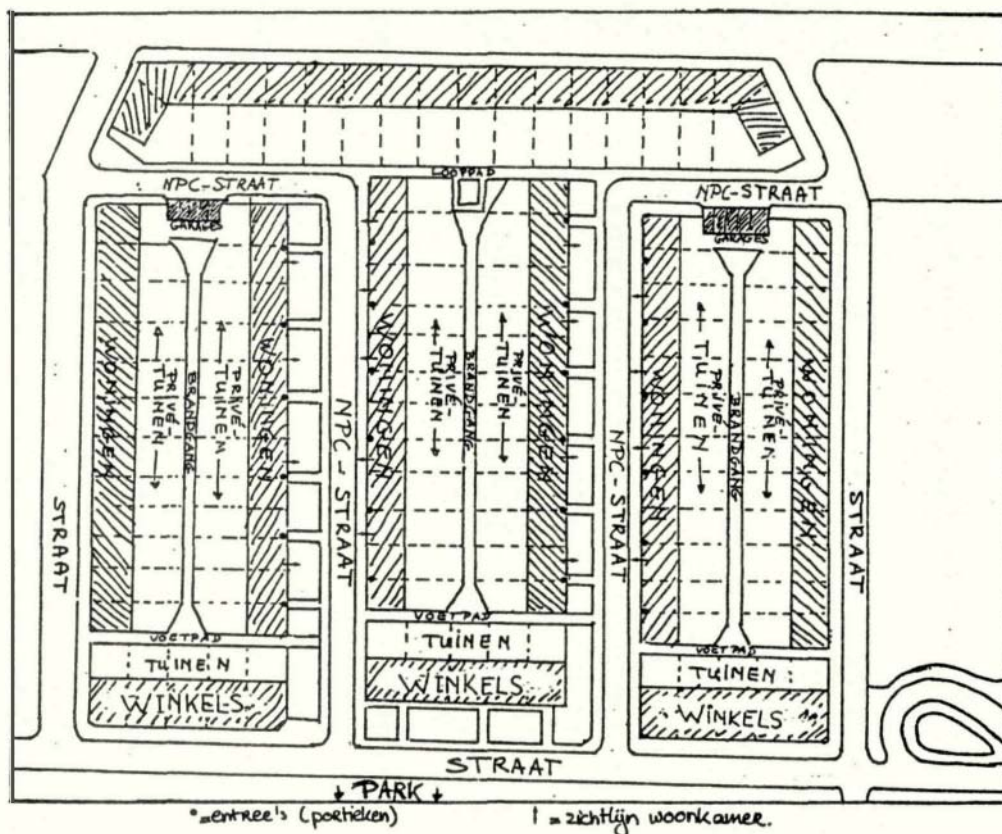

NPC

Het NPC bestaat uit vier blokken portiekwoningen, die aan twee parallel aan elkaar lopende straten gelegen zijn (zie kaart 3). Elk blok heeft 6 portieken. In elke straat is er aan de ene kant een groenstrook met struiken en bomen tussen de woningen en de straat, terwijl aan de overzijde de blokken direct aan de straat liggen. De portiekdeuren zijn niet afsluitbaar, maar wel voorzien van drangers. Eén portiek is -op initiatief van de bewoners- wel afgesloten.

De straten komen aan de "kop" uit op een verkeersweg waaraan enkele winkels gevestigd zijn. Daarachter begint het stadspark. Aan het andere uiteinde van de straat verbindt een looppad de twee hoofdzijdevormige straten met elkaar.

KAART 3 LIGGING VAN HET NPC-COMPLEX

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
type bouw	naoorlogse portiekwoningen	idem
bouwjaar	1950	1948
aantal blokken	4 blokken	5 blokken
aantal etages	3 woonetages	idem
aantal woningen per portiek	6 woningen	idem
aantal kamers per woning	vnl. 4-kamerwoningen	42 3-kamerwoningen, 102 4-kamerwoningen, 18 5-kamerwoningen.
totaal aantal woningen	155	164
maandlasten	huur f 220,-	huur f 220,-
verkavelingsvorm	rechte blokken die over de hele lengte van 2 straten lopen	rechte blokken naast elkaar in 1 straat.
oriëntatie op straat	woonkamers kijken op straat uit	idem
uiterlijk/aanzicht	grauw, beton	gezellig, rood baksteen
staat van onderhoud	buitenkant matig, trappenhuis goed	buitenkant goed, trappenhuis matig

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX (vervolg)

	NIET PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
entree	iets uitspringende portieken met deuren (niet afsluitbaar) totaal 24 portieken benedenwoningen ook toegankelijk via achtertuin (trapje)	idem totaal 27 portieken benedenwoningen niet toegankelijk via tuin
trappenhuis	vanuit portiek trap omhoog naar woningen (2 per etage) en omlaag naar kelder.	idem
lift	niet aanwezig	niet aanwezig
bergingen/boxen	in half ondergrondse, niet afsluitbare kelder (6 boxen)	idem
garages	niet aanwezig, parkeerhavens op straat voor woningen	idem
tuinen	aan achterzijde, particulier met achterom (brandgang), geen verlichting.	aan achterzijde, openbaar m.u.v. een stuk moestuin (omheind), nauwelijks verlichting.

1.3 De bewoners

In bijlage 2 (deel III) staat een overzicht van de bewonerssamenstelling van NPC en PC qua type huishouden, leeftijdsopbouw en percentage jongeren *.

Uit deze cijfers blijkt dat PC en NPC nogal verschillen wat het type bewoners betreft, wat voor dit onderzoek (matching op bewonerskenmerken) nogal ongelukkig is. De belangrijkste verschillen zijn:

- in PC overheersen de 1- en 2-persoonshuishoudens. Er wonen erg weinig gezinnen met kinderen in het complex, terwijl in het NPC bijna de helft (46%) van de bewoners in gezinsverband leeft.
- in het PC wonen veel meer jonge mensen, terwijl in het NPC de leeftijden meer gelijkmatig verdeeld zijn.

De bewonerssamenstelling van het PC heeft de laatste tien jaar een aantal snelle veranderingen ondergaan. Ruim tien jaar geleden woonden er ongeveer dezelfde mensen als in het NPC: veel gezinnen met jonge kinderen plus een aantal oudere echtparen en oudere alleenstaanden.

Begin 70er jaren verlieten veel gezinnen het PC (richting nieuwbouw eengezinswoningen), de vrijgekomen woningen werden gevuld door voornamelijk buitenlandse (Surinaamse) gezinnen. Tegelijk met deze instroom van Surinaamse gezinnen (en volgens sommigen als gevolg daarvan) betrad de heroïneproblematiek de straat. De in de straat wonende heroïnehandelaren (dealers) trokken gebruikers (junks) aan, die zich bij voorkeur dicht bij hun dealer vestigden.

Eind 70er jaren vertrokken veel buitenlandse gezinnen uit de buurt, de vrijgekomen woningen werden in beslag genomen door veelal illegale bewoners, waaronder nogal wat junks en dealers.

Dit laatste was mogelijk doordat de vrij kleine en verouderde woningen nauwelijks meer te slijten waren aan het soort bewoners waarvoor de woningen oorspronkelijk bedoeld waren (kleine gezinnen en ouderen). Uiteraard speelde ook een rol dat het PC een slechte naam gekregen had, men haalde door de heroïneproblemen in de straat zelfs de landelijke pers.

Begin 80er jaren werd het PC (plus aangrenzende straten) uitgeroepen tot "probleem-cumulatie-gebied" (PCG) en begon men (gemeente, WBV en politie) met een geïntegreerde aanpak van de problemen.

In grote lijnen hield dit in dat de gemeente een gericht toewijzingsbeleid ging voeren (spreiden van probleemgevallen en toewijzing van woningen in het PC aan studenten en andere jonge 1- en 2-persoonshuishoudens), dat de woningen in het PC een ingrijpende opknappbeurt (groot onderhoud) ondergingen en dat de politie actiever de heroïnehandel ging aanpakken. Door deze aanpak is de heroïneproblematiek in het PC voor een groot deel (maar niet geheel) opgelost.

*- De gemeente leverde ons de cijfers per straat. De 2 straten van het NPC verschilden nauwelijks van elkaar. deze cijfers zijn dus gemiddeld.

Aan het NPC zijn deze stormen voorbijgegaan: de bewonerssamenstelling is de afgelopen 10 - 15 jaar niet opzienbarend veranderd. De bewonersgroep is stabiel en men woont er aanmerkelijk langer dan in het PC (slachtofferenquête: gemiddelde woonduur NPC = 10 jaar, PC: 5 jaar).

De laatste jaren is ook hier een langzame verschuiving te zien: er komen meer jonge 1- en 2-persoons- huishoudens wonen en de doorstroom is groter geworden. De "traditionele" bewoners van het NPC zijn bezorgd over deze ontwikkeling: men is bang dat de problematiek van het PC zal verschuiven naar hun buurt.

2 CRIMINALITEIT

Hoewel het "problematische" van het PC voor een groot deel verleden tijd is, is er nog steeds sprake van een behoorlijke criminaliteitsproblematiek. Ook de laatste drie jaar vinden er nogal wat vernielingen en inbraken plaats, echter (volgens de informanten) wel beduidend minder dan zo'n 5 jaar geleden het geval was.

De resultaten van de bewonersenquête en de politiegegevens zijn weer te vinden in deel III, bijlage 3. In deze paragraaf worden de meest saillante gegevens samengevat en aangevuld met informatie van sleutelpersonen.

In paragraaf 3 worden deze gegevens teruggekoppeld naar de gebouwde omgeving.

We kunnen nu alvast verklappen dat deze terugkoppeling in dit geval met de nodige voorzichtigheid zal moeten gebeuren, gezien de vrij specifieke (heroïne-)problematiek in het PC en gezien de vrij grote verschillen tussen PC en NPC wat betreft de bewonerssamenstelling.

2.1 Vandalisme

PC

Bijna de helft (44%) van de bewoners heeft ervaring met vernieling in of rond het complex. Rekening houdend met de relatief korte gemiddelde woonduur (PC: 5 jaar, NPC: 10 jaar) is het slachtofferpercentage hoog te noemen.

Vernielingsgevoelige plekken zijn:

- op straat voor de woningen: auto's en (brom)fietsen;
- de openbare tuinen aan de achterkant: tuinspullen en schuurtjes;
- portiek begane grond: fietsen en brievenbussen;
- het openbare deel van de kelder: fietsen, boxdeuren.

Volgens de wijkagenten is er in het PC beduidend meer vandalisme dan in het NPC. Men wijst met name op de doorgangen tussen de blokken door (looppaden), de brandgangen achter de tuin, de portieken en de kelders.

Vernieling, vervuiling (storten afval in tuinen en kelders) en beschadigingen aan het complex door onzorgvuldigheid van bewoners gaan in het PC hand in hand. Men signaleert een sterke normvervaging bij de bewoners: vernieling, graffiti en vervuiling worden nauwelijks meer als zodanig (h)erkend. Men ziet het domweg niet meer.

Ook de WBV meldt dat er vrij veel vernield wordt in/aan de gebouwen zelf, met name:

- kelders: de boxen worden in verband met het grote inbraakrisico vaak niet meer gebruikt door de bewoners. Ze blijven openstaan en gaan fungeren als jeugdsoos of als vuilstortplaats.
- portieken: verlichting en brievenbussen worden vernield, de muren beklad. Deze portieken waren vroeger overigens wel afsluitbaar: er was een elektrische deuropener, maar geen huistelefoon. Op verzoek van de bewoners (sic) is dit systeem afgeschaft: iedereen deed toch voor iedereen open, bovendien ging het elektrische deuropensysteem regelmatig kapot.

In een gesprek met enkele bewoners worden met name vernielingen aan fietsen, aan aanplant en speelobjecten in de achtertuin en brandstichting in de kelders genoemd. Door een gebrek aan speelvoorzieningen in de buurt hebben de buurtkinderen de kelders, portieken en tuinen tot hun speelgebied gemaakt. De laatste drie jaar zijn de vernielingen afgenomen doordat de meeste gezinnen met kinderen de straat verlaten hebben. Volgens de informanten zijn de (huidige) ouders voornamelijk extern: de jeugd uit naburige straten. De bewoners zelf zijn echter verantwoordelijk voor beschadiging en vervuiling van de openbare ruimtes.

NPC

Een kwart van de bewoners (24%) meldt ervaringen met vernieling. Zeker gezien de langere woontijd van de bewoners (10 jaar) steekt het NPC gunstig af tegen het PC. Vernielingen in het NPC richten zich voornamelijk op in de straat geparkeerde auto's. Vernielingen aan de gebouwen zelf vinden grotendeels plaats aan de buitenzijde (bellen en nummerplaatjes kapot, ruitjes ingegooid). Er zijn vrij weinig vernielingen binnenin de gebouwen. Wijkagenten en WBV weten weinig te melden over vernielingen in het NPC: volgens beiden komt het zeer weinig voor. De bewoners zeggen wel -en in toenemende mate- last te hebben van vandalistische jeugd uit aangrenzende straten. Het vandalisme concentreert zich volgens hen aan de "kop" van de straat en aan het eind van één van de brandgangen (zie kaart ..), waar de plaatselijke jeugd zich verzamelt.

SAMENVATTEND:	NPC	PC
enquête	24% van de bewoners erv. met vandalisme	44% van de respondenten erv. met vandalisme
politie	4 aangiftes "weinig problemen"	4 aangiftes "veel problemen"
woningbouw- vereniging	weinig problemen	veel problemen
eigen observatie	weinig vandalisme	veel kleine vernielingen, graffity en vervuiling in openbare ruimten en achterzijde gebouwen

2.2 Inbraak

PC

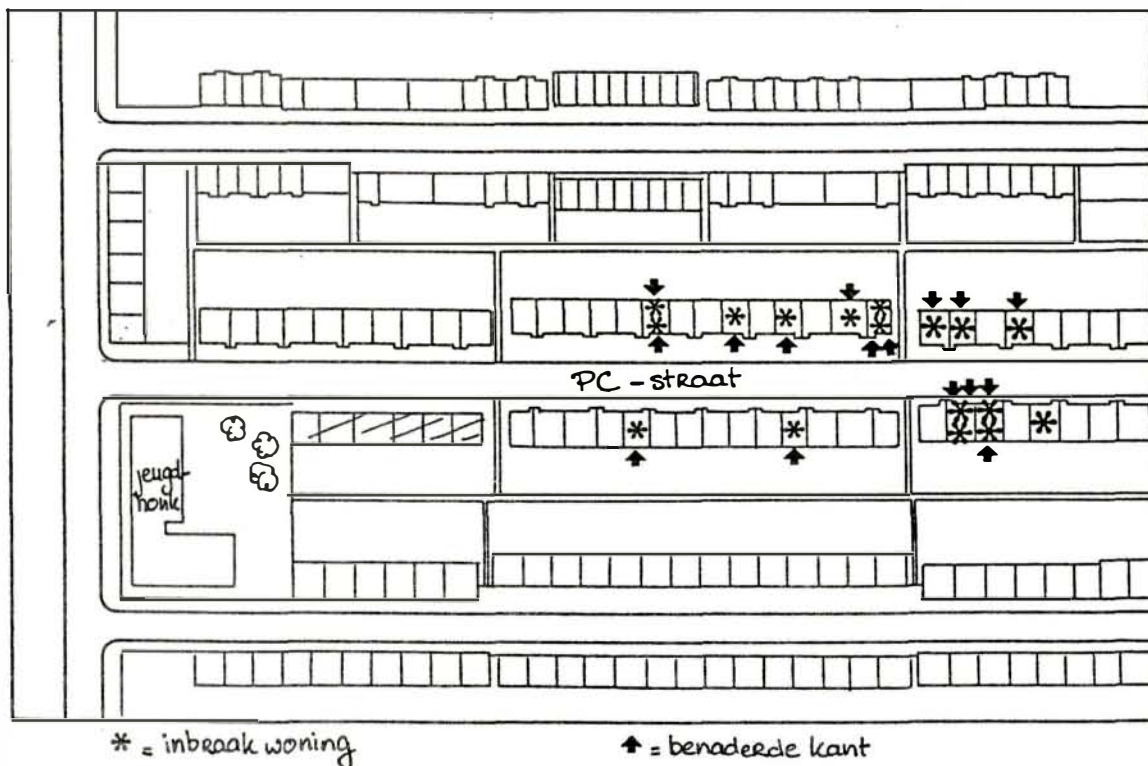
Een fors percentage (41%) respondentent heeft één of meer inbraken meegemaakt. Inbraken in woningen en inbraken in boxen komen ongeveer even veel voor.

De woningen worden zowel aan de "voorzijde" (dwz. voordeur in portiek) als aan de achterzijde (via tuin) benaderd.

Woningen op de benedenetage zijn beduidend vaker de klos dan de woningen die hoger liggen. Van de bij de politie aangegeven inbraken vonden 12 (van de 17) plaats in benedenwoningen. Aantrekkelijk aan deze woningen is met name het ongeveer anderhalve meter boven de grond gelegen achterbalkon. Dit biedt een goede inklimgelegenheid en een prima vluchtweg in geval van betrappping.

Op kaart 4 staat aangegeven waar de inbraken in het PC plaatsvonden, de pijltjes geven de benaderde kant aan. Opmerkelijk is dat alle inbraken aan één uiteinde van de straat plaatsvonden, dit heeft waarschijnlijk te maken met de gunstige vluchtmogelijkheden van het aan die kant gelegen stadspark.

KAART 4 LIGGING VAN DE WONINGEN WAARIN IS INGEBROKEN PC

In 1984 is de situatie rond de boxen verbeterd, men heeft verlichting aangebracht in de kelderruimte en de baardsleutel sloten in de boxdeuren vervangen door cilindersloten.

De verdeling van de (aangegeven!) inbraken over de drie jaren laat een duidelijke afname van het aantal box-inbraken zien, terwijl het aantal inbraken in woningen vrijwel constant gebleven is. Pure technopreventie helpt dus wel degelijk (in dit geval).

Aantal aangegeven inbraken 1983 - 1985

	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
woning	6	7	5
box	8	8	1

De wijkagenten menen dat het aantal inbraken sterk is afgenomen sinds de groot onderhoudsbeurt in 1984. Volgens hen was het belangrijkste effect van dit groot onderhoud (plus de aanvullende maatregelen van gemeente en politie) dat sindsdien het aantal dealers en junks in het PC sterk verminderd is.

Volgens de wijkagenten werpt inbraakpreventie door het verminderen van de gelegenheid en/of het vergroten van de pakkans weinig vrucht af als het om verslaafden gaat. Deze mensen zijn zo wanhopig dat ze als een bulldozer te werk gaan en zich niets aantrekken van pakkans (zicht- en/of hoorbaarheid van hun acties).

Inbraken in boxen worden door een ander type daders gepleegd: het gaat vooral om de plaatselijke jeugd en soms daklozen, die de (leegstaande) boxen in bezit nemen als verblijfsruimte*.

Zoals we hierboven zagen is het aantal inbraken in boxen inderdaad beduidend afgenomen sinds 1984, voor inbraken in woningen geldt dit echter niet. (Let wel: het gaat hier om het aantal aangegeven inbraken.) Toch zijn alle sleutelpersonen zeer eenstemmig in hun mening dat het aantal inbraken is afgenomen met de afname van het aantal junks en dealers in de straat.

De discrepantie tussen politiegegevens en deze meningen kan op drie manieren verklaard worden:

- Grotere aangiftebereidheid: het aantal gepleegde inbraken is dus feitelijk verminderd, het aangiftepercentage is gestegen. Deze verklaring lijkt ons vergezocht. In verband met de verzekeringseisen is het aangiftepercentage van (geslaagde) inbraak sowieso al hoog (80%). Er is geen reden aan te nemen dat met het verdwijnen van de junks uit de straat de aangiftebereidheid nog hoger is geworden.

*- Dit laatste lijkt ons wat overtrokken: in 15 van de 17 aangegeven gevallen van box-inbraak werden er wel degelijk waardevolle goederen gestolen ((brom)fietsen en gereedschap).

- Men houdt ten onrechte junks (voor 90%) verantwoordelijk voor de inbraken. Logischerwijs zou met het verdwijnen van de junks het aantal inbraken evenredig af moeten nemen. Dit is niet het geval. Daders moeten -in elk geval deels- onder andere groepen dan junks gezocht worden.
- Verschuiving in het type daders: de junks zijn weg maar een andere groep inbrekers heeft hun "taak" overgenomen. Ondanks de aangebrachte verbeteringen blijven de woningen inbraakgevoelig, bovendien is de pakkans klein gezien het huidige type bewoners (jonge mensen met een uithuizige leefstijl, weinig sociaal contact en sociale controle).

Op basis van onze gegevens kunnen we niet bepalen wat de juiste verklaring is. Het kan niet uitgesloten worden dat de aanwezigheid van junks deels als een "dekmantel" heeft gefungeerd voor andere (niet verslaafde) inbrekers.

Wijkagenten, WBV en bewoners zijn ook zeer eenstemmig over de zwakke plekken in het complex.

Woning:

- de voordeur heeft een vrij groot raam dat ingeslagen kan worden waarna men door handreiking de deur kan openen. Bovendien kan het raam eenvoudig gelicht worden: de glaslatten zitten aan de buitenkant. Eén op de drie gemelde inbraken (slachtoffer-enquête) vond inderdaad plaats via het raam in de voordeur.
- aan de achterzijde zijn de benedenbalkons eenvoudig (via de regenpijp) in te klimmen; de scharnieren van de balkondeur en de ramen aan de achterkant zitten aan de buitenkant en/of men kan via een bovenlicht een groter raam openen.

Boxen:

- de kelderruimte waaraan de boxen liggen is niet afsluitbaar,
- het zicht op de kelderruimte is -ook vanuit de portiek- zeer beperkt (vanuit de portiek ziet men alleen een donker gat), terwijl het zicht op de zijruimtes (waar de boxen zich bevinden) geheel ontbreekt,
- in de boxdeuren zitten ramen waardoor men kan zien wat zich in de box bevindt (deze ramen zijn overigens vaak geblindeerd door de bewoners zelf).

NPC

Het percentage respondentent dat een of meer inbraken opgeeft (18%) is relatief laag, zeker als men rekening houdt met de hogere gemiddelde woontuur in het NPC. Inbraken in woningen en boxen komen ook hier ongeveer even vaak (of: even weinig) voor.

Over de ruimtelijke spreiding van inbraken valt niets te zeggen, gezien het kleine aantal aangiftes. Drie van de vier aangegeven inbraken vonden wel plaats op de benedenetage. In het NPC is het achterbalkon helemaal eenvoudig te bereiken: vanaf het balkon loopt een trapje naar de (privé-)tuin, de tuinen zelf zijn niet of nauwelijks omheind (lage heggen/hekjes) en voor iedereen bereikbaar via de brandgang.

Uit de slachtofferenquête blijkt dat de woningen voornamelijk via de achterzijde benaderd worden en dat nogal wat inbraken via insluiping zijn gepleegd. Blijkbaar voelen bewoners van het NPC zich dermate veilig dat zij het niet zo nauw nemen met het afsluiten van deuren en ramen.

Politie en WBV hebben weinig te melden over inbraak in het NPC. Volgens hen komt het weinig voor, hooguit wat inbraken in de boxen die een verouderd (baardsleutel) slot hebben.

Bewoners spreken ook hier de indrukken uit de enquête en van de andere informanten nadrukkelijk tegen. Zij signaleren een forse toename van het aantal inbraken (uit aangiftes komt geen toename naar voren). Daders zijn volgens hen afkomstig uit de buurt van het PC en uit de aangrenzende straten. Men acht de woningen in technopreventief opzicht zeer zwak: kartonnen achterdeuren en een zwak slot op de voordeur.

Zwakke plekken in het NPC zijn verder vrijwel identiek aan die van het PC. Een verschil is dat er geen ramen in de boxdeuren zitten, dit voordeel wordt echter weer teniet gedaan door het feit dat de boxen aan de straatzijde (vlak boven de stoep) ramen hebben, die open kunnen.

2.3 Geweld

PC

Het percentage respondentent met ervaringen met geweldpleging/bedreiging is iets hoger dan in de meeste andere complexen het geval is (14%). In de enquête worden voornamelijk confrontaties met onbekenden gemeld, die zich gespreid over de straat voltrokken (zie deel III, bijlage 3). Duidelijke concentraties zijn er niet, hoewel aan de kop van de straat (waar het jeugdthonk ligt) wellicht iets meer gebeurt dan elders in de straat. De ernst van de gemelde gevallen is niet groot (geen letsel).

Volgens de politie komen burenruzies nauwelijks (meer) voor in het PC: de huidige bewonersgroep is vrij uithuizig en op zichzelf (studenten).

NPC

Slechts 7% van de bewoners van het NPC heeft ervaring met geweldpleging/bedreiging. Niet alleen het aantal, maar ook het type ervaringen verschilt met het PC: in het NPC gaat het uitsluitend om confrontaties met bekenden (buren, straatgenoten), bedreiging door onbekenden komt (in de NPC-straten zelf) niet voor.

2.4 Sexueel geweld

PC

Wat sexueel geweld betreft kan de PC-straat niet echt veilig genoemd worden. Het aantal respondentent met ervaring met sexueel geweld is niet schrikbarend hoog (8%), maar de gemelde gevallen zijn wel vrij ernstig. In de straat zelf zijn enkele vrouwen met een aanrander geconfronteerd. Bewoners weten verder te melden dat 3 jaar terug een onbekende man, gewapend met een mes, vrouwen in de portieken opwachtte.

NPC

De door de bewoners van het NPC gemelde gevallen van sexueel geweld spelen zich allen buiten de straten zelf af (voornamelijk exhibitionisme en lastigvallerij in het naburige park).

2.5 Conclusies

In deze case zien we een duidelijk verschil tussen PC en NPC wat criminaliteitsproblemen betreft. Hoewel de problemen in het PC -volgens informanten- sterk afgenomen zijn in de laatste jaren, blijft het een complex met relatief veel vandalisme en inbraken.

Het enige afwijkende geluid in deze verder eenstemmige koorzang is afkomstig van bewoners van het NPC (bewonerscommissie). Deze zijn van mening dat het NPC wel degelijk kampt, of begint te kampen, met problemen rond vandalisme en inbraak. Deze mening wordt niet gestaafd door de feiten uit slachtofferenquête en politie-gegevens. Het is dan ook niet duidelijk of deze inschatting van de bewoners reëel is of meer gebaseerd is op de angst dat de problemen uit de PC-buurt zich zullen verplaatsen naar de eigen buurt.

In ieder geval is dit signaal vanuit bewoners wel iets waarop de betrokken WBV en de wijkagenten alert moeten blijven. Mocht er inderdaad sprake blijken van een verschuivingseffect, dan kan wellicht ditmaal een crisissituatie à la PC door tijdig ingrijpen voorkomen worden.

Ook in deze case stuiten we op het probleem dat het aantal gemelde gevallen van (sexueel) geweld te klein is, om zinnige uitspraken te kunnen doen over de ruimtelijke aspecten ervan.

Wel kan opgemerkt worden dat de situatie in het PC niet bepaald veilig is voor vrouwen, dit ondanks de dichte woonbebouwing in de straat.

Het zicht uit de woningen op de straat wordt (met name 's zomers) sterk beperkt door de bomen in de straat. De bomen plus de sobere straatverlichting maken de straat op een aantal plaatsen zeer donker. Ook de portieken zijn vrij donker: men kan van buitenaf niet goed zien wat er gebeurt. De toch al geringe natuurlijke lichtinval in de portieken (kleine ruitjes) wordt verder beperkt door de bomen in de straat.

3 GEBOUWDE OMGEVING EN CRIMINALITEIT

Inleiding

Het ironische van deze case is, dat het de enige case is waarin het onderscheid tussen PC en NPC (dwz. duidelijke verschillen in criminaliteitspeil) het meest duidelijk uit de verf komt, terwijl de matching van de complexen (gelijkheid op bewonerskenmerken) juist het minst goed geslaagd is.

In de vorige case worstelden we met het probleem dat veronderstelde verschillen in het criminaliteitspeil niet aanwezig of zelfs tegengesteld aan de verwachtingen waren. In deze case draait het probleem zich om: criminaliteitsverschillen zijn overduidelijk, dit kan echter óók toegeschreven worden aan de duidelijke verschillen in het type (ex-)bewoners van de complexen.

Het valt niet te ontkennen dat verschillen tussen de (ex-)bewoners voor een groot deel de verklaring zijn voor verschillen in criminaliteit. Dit geldt met name voor het delict inbraak. Dit delict kan -in het PC- niet los gezien worden van (1) vroeger: de heroïneproblematiek en (2) nu: de jonge, uithuizige bewonersgroep. Door de weinig geslaagde "matching" van de complexen zullen we voor de interpretatie van de gegevens uitgaan van een ietwat afwijkende benadering (die overigens niet minder vruchtbaar is).

Onze redenering verloopt als volgt:

De verklaring voor het ontstaan van de verschillen in criminaliteit in PC en NPC ligt buiten het perspectief van dit onderzoek: het (toenmalige) woningtoewijzingsbeleid van de woningbouwvereniging (en de gemeente?) en de positie van de PC-woningen op de woningmarkt (niet aantrekkelijk voor autochtone gezinnen) zijn grotendeels verantwoordelijk voor de in paragraaf 1.3 beschreven ontwikkelingen in het PC.

De ligging en de bouwkundige kenmerken van het complex zijn - als veroorzakende factoren- dus van secundair belang.

Wél interessant uit het oogpunt van dit onderzoek is de vraag hoe gebouwde omgevingsfactoren op macro-, meso- en micro-niveau inwerken op (interacteren met) een gegeven criminaliteitssituatie.

In het literatuuronderzoek werd al vaker betoogd dat preventieve maatregelen toegespitst moeten zijn op de situatie ter plekke. Met andere woorden: preventieve maatregelen die niet zijn afgestemd op de ter plekke aanwezige risico's zijn vaak weggegooid geld.

Deze case is wat dit betreft een schoolvoorbeeld: we hebben te maken met twee complexen die in bouwkundig opzicht (op meso- en micro-niveau) nauwelijks van elkaar verschillen, terwijl ze in de criminaliteitsrisico's waaraan ze blootgesteld zijn sterk verschillen.

Door de complexen te evalueren op hun kwaliteiten gegeven de ter plekke aanwezige risico's kunnen we de theoretische stelling uit het literatuuronderzoek (preventie zonder kennis van de plaatselijke risico's is vaak zinloos of minstens geldverspillend) meer handen en voeten geven.

In de rest van deze paragraaf zal de aandacht noodzakelijkerwijs grotendeels uitgaan naar het PC, omdat daar de risico's het grootst zijn èn omdat er de laatste jaren de nodige maatregelen zijn genomen die (voor zover mogelijk) geëvalueerd kunnen worden op hun effectiviteit.

Jammergenoeg is het lang niet altijd mogelijk om de meer bouw-technische maatregelen te evalueren op hun effecten.

Ten eerste omdat harde informatie over de effecten van specifieke maatregelen vaak ontbreekt of onvolledig is (bijv.: brievenbussen naar binnen verplaatst in 1984, sindsdien minder vernielingen? onbekend!)

Ten tweede omdat er (sinds 1980) sprake is van een geïntegreerde aanpak van de problemen in het PC. Men liet een pakket van maatregelen los op het PC (o.a. andere woningtoewijzing, groot onderhoud, intensiever politieoptreden) zodat niet altijd duidelijk is welke maatregel welke gevolgen heeft.

Waar het mogelijk is om specifieke maatregelen te koppelen aan effecten, zal dit uiteraard gedaan worden.

Overigens geldt het bovenstaande met name voor inbraak. Verschillen in vandalisme kunnen we wel op de "traditionele" manier benaderen, aangezien vandalisme niet direct gekoppeld is aan de heroïne-problematiek *.

*- Een indirect verband is er waarschijnlijk wel: heroïneproblemen -- verandering bewonersgroep (junks, dealers, krakers) -- normvervaging (wat is een beetje vernieling vergeleken met de andere gevaren in de straat?) -- toename vervuiling/vernieling.

3.1 Macro: de ligging van de complexen

Vandalisme: ontmoetingsplekken en routes van jongeren

Het PC en het NPC verschillen sterk in de frequentie waarmee vernielingen plaatsvinden, maar weinig in het type plekken waar het gebeurt: auto's op straat, portieken, kelders en tuinen. Openbare en semi-openbare ruimtes in en rond meergezinswoningen bleken ook in andere cases dankbare plekken om vernielzucht op uit te leven.

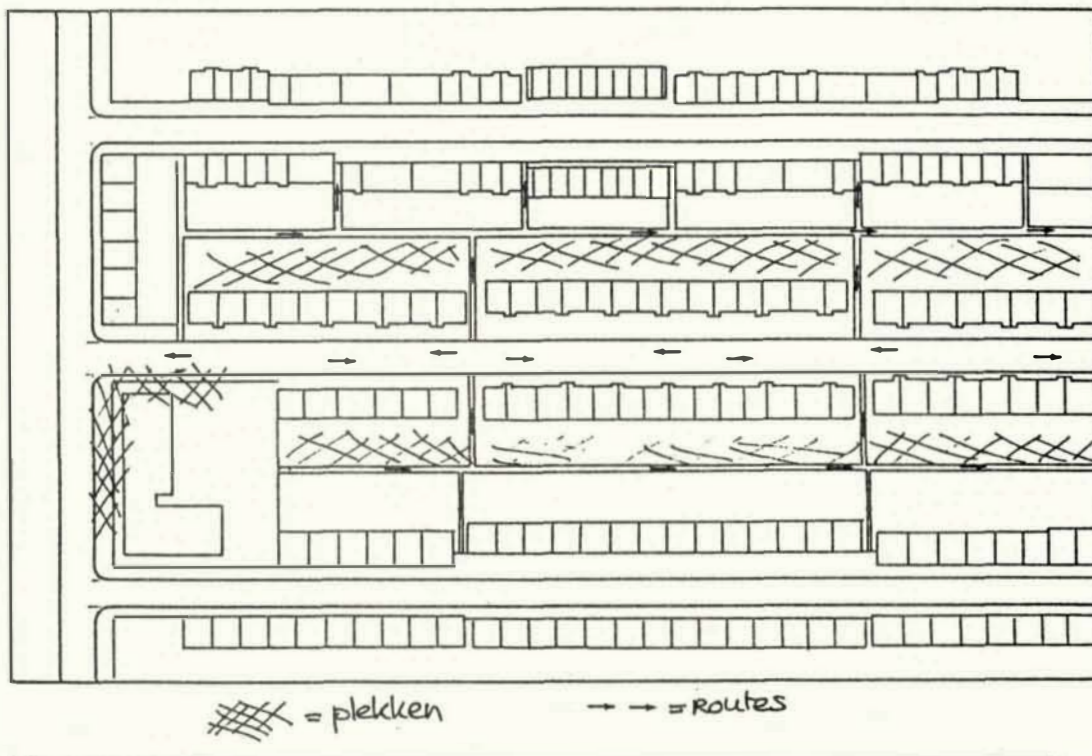
Wat de indeling en vormgeving van de (semi-)openbare ruimtes in en om de complexen betreft zijn PC en NPC vrijwel identiek (zie ook schema 2), met uitzondering van de tuinen (PC: openbaar, NPC: privé). Kenmerken op meso-niveau kunnen de verschillen in vandalisme dus niet verklaren.

Kijkend naar de ligging van de complexen vallen de volgende verschillen op:

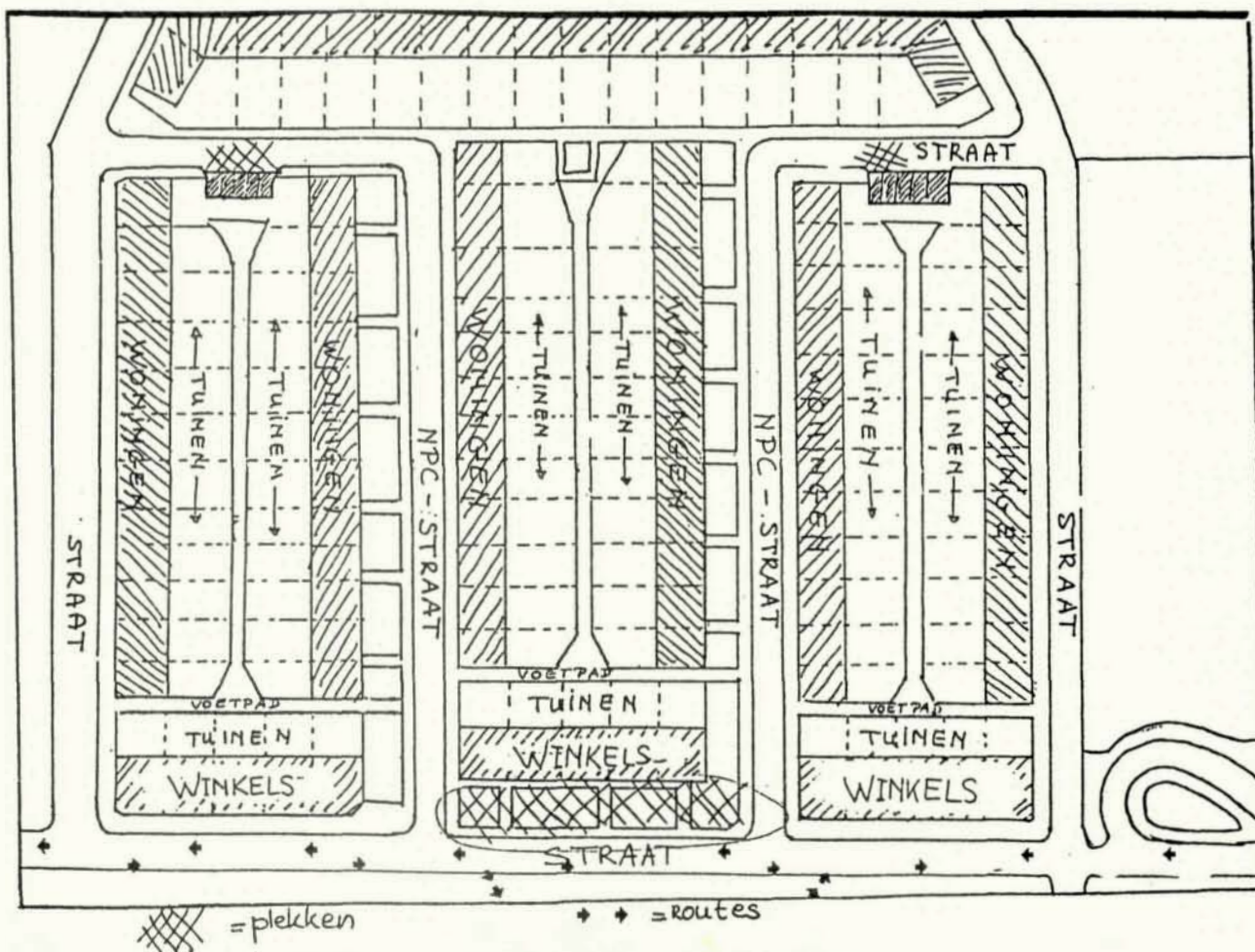
- Het buurtje van het NPC ligt zeer geïsoleerd aan de buitenrand van de stad (zie kaart 1), terwijl het buurtje van het PC meer geïntegreerd in de stad ligt.
- De NPC-straten liggen bovendien zó ("halve hoefijzers") dat ze op geen enkele wijze een doorsteek/afsteek vormen naar andere plekken: men komt er alleen als men in de straat zelf moet zijn. Niet-bewoners passeren hooguit de kop van de straat (daar concentreert het vandalisme zich dan ook, zie paragraaf 2.1 en kaart 6).
De straat van het PC is weliswaar geen belangrijke doorgaande route (zie kaarten 1 en 2), maar heeft toch meer een "doorgaand" karakter dan de NPC straten.
- Aan de kop van de PC straat ligt een jeugdvoorziening, die ook de enige wijkvoorziening is voor de achtergelegen (NPC) buurt. De kortste looproute van de NPC-buurt naar dit jeugdhonk loopt door het park (looppad) en door de PC-straat.
Voor het overige verkeer (fietsen, auto's) heeft de PC-straat geen doorgangsfunctie. Wijkagenten: de combinatie van (1) wel jongeren (loop)route en (2) geen verkeer (geen controle door passanten) maakt de PC-straat tot een plek waar je ongestoord je gang kan gaan.
- Tuinen: het NPC bestaat uit aaneengesloten blokken die de gehele lengte van de straat beslaan (geen tussen-doorgangen), de brandgang achter de tuinen heeft geen vertakkingen (1 doodlopend, 1 doorlopend).
Tussen de blokken van het PC lopen doorgangen naar de achtertuin, de brandgangen lopen niet dood en hebben vele vertakkingen. Het achterterrein van het PC vormt een doorsteek naar de achterliggende straten (zie kaart 5). Wijkagenten: achtertuin PC is geliefde ontmoetingsplek van de buurtjeugd (tuinen in andere straten zijn wel privé).

Vershillen in de ligging van PC en NPC zijn zeker van invloed op de hoeveelheid vandalisme waaronder de complexen te lijden hebben. Daarbij zij opgemerkt dat het PC niet uitzonderlijk ongunstig ligt, het is meer zo dat het NPC uitzonderlijk gunstig geprojecteerd is (èn geïsoleerd buurtje èn hoefijzervormige straten). Wel echt ongunstig is het feit dat de achtertuin in het PC openbaar terrein is, terwijl (1) de achtertuinen van de parallel lopende straten wel privé zijn en (2) er geen alternatieve voorzieningen voor de jeugd zijn.

KAART 5 ONTMOETINGSPLEKKEN EN ROUTES VAN JONGEREN PC

KAART 6 ONTMOETINGSPLEKKEN EN ROUTES VAN JONGEREN NPC

Inbraak: vluchtroutes

Het verschil in het aantal inbraken in PC en NPC wordt grotendeels verklaard door de heroïneproblematiek in het PC en verschillen in het (huidige) type bewoners.

Kijkend naar de fysieke omgeving kunnen op macro-niveau twee zaken een rol spelen.

- Geen vreemdelingenverkeer in het NPC: men komt er niet tenzij men in de straat zelf moet zijn. Bovendien zijn de straten van het NPC kort (+ 77 woningen per straat, PC: tot. 176 woningen in 1 straat), waardoor het voor de bewoners van het NPC ook fysiek gezien makkelijker is om (verdachte) vreemdelingen te herkennen.
- Vluchtroutes: achter de blokken van het PC een zich vertakkende brandgang (doorsteek naar achterliggende straten), achter het NPC één ononderbroken brandgang (1x doodlopend).

De concentratie van inbraken in de "staart" van de PC-straat heeft mogelijk te maken met de vluchtmogelijkheden van het nabijgelegen park.

Ook wat inbraakrisico's betreft steekt het NPC gunstig af tegen het PC. Echt ongunstig in het PC is met name het openbare, moeilijk controleerbare achterterrein.

Nogmaals: deze fysieke kenmerken van PC en NPC worden hier niet gezien als de voornaamste oorzaak van het verschil in inbraakrisico's. Gegeven het hoge inbraakrisico van het PC werkt de huidige opzet van het achterterrein echter uiterst ongunstig uit: het toch al hoge risico wordt a.h.w. verder verhoogd door deze factor.

3.2 Meso: indeling en vormgeving van de complexen

Op mesoniveau vertonen de complexen geen uitzonderlijke verschillen. De indeling binnenin de complexen (ontsluiting, plaatsing woningen en bergingen) is vrijwel identiek. De belangrijkste overige indelings-verschillen tussen de complexen zijn hiervoor al genoemd (NPC: aaneengesloten blokken, privé-tuinen, onvertakte brandgangen; PC: losse blokken, openbare tuin, vertakte brandgang).

Verschillen in vernieling en inbraak kunnen absoluut niet verklaard worden uit complexkenmerken op meso-niveau. Wel zijn er een aantal kenmerken te noemen die in het PC "risicoverhogend" (gegeven het bestaande hoge risico) zijn.

Vernieling

Vernielingsgevoelige plekken zijn:

- portieken (PC en NPC)
in beide complexen niet afsluitbaar. Toch worden alleen in het PC de (spullen in de) portieken ook van binnenuit vernield, jeugd van buitenaf komt er binnen. In tegenstelling tot de aangrenzende straten heeft het PC gesloten portieken (beschut). Voor het PC lijkt zinnig: of helemaal open (geen beschutting) of helemaal gesloten (deur op slot), juist de huidige mengvorm maakt de portieken kwetsbaar.
Vanaf straat kan men bovendien niet zien wat er in de portieken gebeurt, wat in het PC nog verergerd wordt door de bomen en de schaarse straatverlichting.
- kelders (PC)
vanuit de portieken, die blijkbaar makkelijk betreden worden door de buurtjeugd, is het letterlijk en figuurlijk maar een klein stapje naar de kelderruimte die -zoals gezegd- niet afsluitbaar is en vrijwel uit het zicht van passerende bewoners ligt.
- tuinen (PC)
een gemeenschappelijke tuin kan heel leuk zijn, mits de betrokken bewoners de collectieve verantwoordelijkheid voor zo'n tuin willen en kunnen dragen. Voor de huidige bewonersgroep is het geen geschikte voorziening (uithuizig, op zichzelf, geen gezinnen). Bovendien is de huidige opzet zo, dat bewoners (zelfs al zouden ze het willen) geen effectieve controle kunnen uitoefenen op het achterterrein: het aantal toegangen is te groot, het terrein ligt uit het zicht van woonkamers, het is er 's avonds vrijwel pikdonker.

Inbraak

De inbraakgevoelige plekken in PC en NPC zijn hiervoor al uitgebreid aan de orde geweest (zie paragraaf 2.2). Meso-kenmerken kunnen ook hier het verschil in inbraakpeil niet verklaren.

Uiteraard is de anonieme achtertuin in het PC -in combinatie met de inbraakgevoelige achterzijde van de benedenwoningen- een risicoverhogende factor.

Ook bij inbraken aan de voorzijde (voor deur) van het PC wordt het de inbreker gemakkelijker gemaakt dan strikt noodzakelijk door de kleine ramen in het trappenhuis. Er is geen zicht van buitenaf op wat er daar gebeurt en er is weinig lichtinval binnen. De trappenhuisramen in het NPC zijn groter.

3.3 Micro: materiaalgebruik en technopreventie inbraak

Vernieling

Ook wat de gebruikte materialen betreft komt het NPC er beter af: er is meer moeilijk te beschadigen en/of te bekladden materiaal gebruikt (NPC: veel tegels en beton, PC: schoon metselwerk). Toch zou het misleidend zijn te stellen, dat dit materiaalgebruik de oorzaak is van het geringe aantal vernielingen in het NPC. Zoals gezegd betreden buitenstaanders het NPC nauwelijks, dus het binnen het complex gebruikte materiaal kan niet van doorslaggevende betekenis zijn.

Inbraak

De technopreventie inbraak is in beide complexen zwak te noemen. De situatie in het PC is sinds het groot onderhoud wel verbeterd, met name de situatie bij de boxen (zie paragraaf 2.2).

In dit geval bleek een eenvoudige technopreventieve ingreep (baardsleutelsloten vervangen door cilindersloten) een zeer effectieve maatregel.

Een aardig voorbeeld van een (waarschijnlijk) niet effectieve maatregel is het versterken van het raam in de achterdeur van benedenwoningen (met betonijzer). In veel gevallen wordt de achterzijde gebruikt als vluchtweg en niet als entree. Het versterken van de achterzijde tegen indringers van buitenaf, zonder de (zwakke) voorzijde te versterken is vrij zinloos: de achterkant blijft een aardige vluchtweg en inbreken blijft dus even aantrekkelijk (en gemakkelijk).

Het NPC is verouderd in technopreventief opzicht, binnenkort komt hier verandering in (groot onderhoud).

Uitgebreide en dure technopreventie in dit complex lijkt zinloos gezien het (tot nu toe) geringe inbraakrisico. Mocht er inderdaad een verschuiving gaande zijn van de PC-problemen richting NPC (zoals bewoners beweren) dan ligt de zaak uiteraard anders. Het bij de groot onderhoudsbeurt integraal aanbrengen van goede preventieve voorzieningen zou dan een zeer slimme zet zijn.

4 CONCLUSIES

Door het vrij grote verschil in de bewonerssamenstelling van PC en NPC en door de vrij tumultueuze geschiedenis van het PC in de laatste jaren kunnen we geen direct verband leggen tussen de criminaliteitsverschillen in PC en NPC en de gebouwde omgeving. Wel konden we de complexen bekijken op hun preventieve merites gegeven de (door andere oorzaken ontstane) criminaliteitsrisico's ter plekke.

Juist deze case maakt heel duidelijk dat bouwkundige en technopreventieve maatregelen nooit los gezien kunnen worden van niet-bouwkundige vragen als: met welke bewoners hebben we te maken, wat is hun leefpatroon, waar komen de daders vandaan (intern/extern), wat zijn hun motieven? etc.

Objectief identieke bouwkundige kenmerken van PC en NPC werken heel verschillend uit in de complexen.

Zo houdt de portiekdeur in het NPC jongeren van buitenaf tegen, terwijl dezelfde deur in het PC ze als het ware binnenhaalt (beschutting, i.t.t. de open portieken in de aangrenzende straten). Open kelders en een kartonnen boxdeur in het NPC leiden niet tot hoge inbraakrisico's, de massief houten boxdeur in het PC wordt wel gekraakt.

Toch zou het onjuist zijn te stellen dat de gebouwde omgeving geen enkele invloed heeft op de criminaliteit in de complexen.

NPC

Voor het NPC geldt, dat zij door haar ligging een goed voorbeeld is van een "weinig toegankelijke straat". Buitenstaanders komen er eenvoudigweg niet. Bovendien is zij door haar opzet en indeling (lange aaneengesloten blokken, korte straten, achterterrein geprivatiseerd, geen doorsteekroutes achterzijde) een goed controleerbare straat.

Deze (macro-)kenmerken overheersen alle lager niveau kenmerken: op meso- en micro-niveau is het NPC vrijwel identiek aan het PC, toch kent zij geen van de problemen die in het PC spelen.

PC

Het PC verschilt beduidend van het NPC wat betreft de fysieke mogelijkheden tot (of, vanuit de dader geredeneerd de fysieke signalen van) het uitoefenen van sociale controle.

Er zijn veel meer woningen in de straat, er is vreemdelingenverkeer (met name jongeren), de straat zelf is niet goed te overzien (bomen en sobere verlichting) en de openbare achtertuinen zijn vrijwel onmogelijk onder controle te houden.

Het is de vraag of men het (door sleutelfiguren veelvuldig genoemde) gebrek aan sociale controle in het PC volledig mag wijten aan "onwil" van bewoners. De bereidheid van bewoners om de woonomgeving leefbaar te maken of leefbaar te houden staat of valt met de waargenomen mogelijkheid om dat te doen. Men kan wel "willen" maar moet ook "kunnen".

Het uitoefenen van (effectieve) sociale controle is in het PC een veel zwaardere opgave (alleen al gezien haar ligging en indeling) dan in het NPC.

Door de geïntegreerde aanpak van het herofneprobleem is de eerste stap terug naar een (in sociaal opzicht) controleerbare woonomgeving al gezet. De volgende stap zou moeten zijn dat men door fysieke ingrepen de fysieke controleerbaarheid van de ruimte in en om het complex vergroot.

We laten hierbij weer even in het midden of het gaat om werkelijk uitgeoefende controle of om de (eventueel illusoire) indruk dat er controle wordt uitgeoefend.

In de schema's 4 en 5 staan de voornaamste kenmerken van de complexen die relevant zijn t.a.v. de delicten vandalisme en inbraak weer kort samengevat.

SCHEMA 4 OVERZICHT DELICT EN PLEK VANDALISME

vandalisme

	NIET PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEM COMPLEX
<hr/> <hr/>		
<u>DADERS</u>	vnl. extern (buurtjeugd)	vnl. extern (buurtjeugd)
<hr/> <hr/>		
<u>MACRO: LIGGING</u>		
doorgaande routes	geen	looproute, geen langzaam verkeer
jongerenroutes	niet door de straat, wel langs kop v.d. straat	door de straat naar jeugdthunk
jongeren- voorzieningen	geen	formeel: jeugdthunk informeel: achtertuin
winkels	enkele, aan de kop van de straat	idem
<hr/> <hr/>		
<u>MESO: PLEKKEN</u>		
auto's op straat	goed zicht uit woningen	idem
tuinen	privé-tuinen, 1 rechte brandgang	openbaar doorsteek achterliggende straten, vertakte brandgangen.
portiek	niet afsluitbaar, wel zicht op deur vanuit woningen/straat geen zicht op inwen- dige deel	idem plus: portieken andere straten zijn open
kelder	niet afsluitbaar, onoverzichtelijk (zijgangen), geen zicht op vanuit portiek.	idem
<hr/> <hr/>		

SCHEMA 5 OVERZICHT DELICT EN PLEK INBRAAK

inbraak	NIET	
	PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEM COMPLEX
<u>DADERS</u>	n.v.t. (nauwelijks inbraak)	verslaafden (zegt men), intern en extern
<u>MACRO: LIGGING</u>		
doorgaande routes	absoluut geen	zie vandalisme
vluchtroutes	achter: 1 brandgang	achter: openbare tuin, netwerk v. brandgangen, doorsteek naar andere straten.
zicht op complex vanuit woningen	voor: goed achter: afwezig	idem idem
zicht op woningen vanaf straat	als boven	idem
<u>MESO: PLEKKEN</u>		
woning	beneden: toegankelijk via achterbalkon, geen zicht op trap en voordeur woning vanuit won./straat, geen zicht op achter- zijde	beneden: inklimming achterbalkon idem idem
box/kelderruimte	vrij toegankelijk, geen zicht op vanuit trappenhuis, overdag onverlicht	idem idem dag en nacht verlicht

4.1 Aanbevelingen/oplossingen

Hoewel dit rapport niet in eerste instantie bedoeld is om concrete oplossingen aan te dragen voor de onderzochte complexen zelf, willen we een aantal ingrepen die de situatie in het PC onzes inziens zouden verbeteren hieronder kort memoreren.

De meeste hieronder genoemde maatregelen hebben (zie vorige paragraaf) betrekking op het verhogen van de controleerbaarheid van de ruimte in en rond het PC. Verhogen van de controleerbaarheid heeft (in deze case) ook indirect gevolgen voor de toegankelijkheid van (delen van) het complex.

Macro:

De openbare achtertuinen moeten worden geprivatiseerd of op z'n minst opgedeeld worden in kleinere openbare tuinen.

Volgens de WBV is het organisatorisch niet haalbaar om de tuinen alsnog bij de benedenwoningen te trekken (alle betrokken bewoners moeten dat willen).

Een alternatieve oplossing zou zijn om een aantal volkstuinten te creëren, die verhuurd worden aan straat- of buurtbewoners.

Mocht ook dat niet mogelijk zijn dan zal de tuin in ieder geval in kleinere delen verdeeld moeten worden (ieder blok z'n eigen achtertuin). Bewonersgebruik van de achtertuin kan gestimuleerd worden door er voorzieningen aan te brengen waar de huidige bewoners wat aan hebben. De speelobjecten die er nu staan trekken alleen kinderen uit aangrenzende straten aan met alle vervelende gevolgen van dien. De huidige bewoners hebben meer aan bijv. een (stenen) pingpongtafel of een stenen schaaktafel dan aan een klimrek, lijkt ons.

Tegelijk met de opdeling van de tuin zal het aantal toegangen ook drastisch beperkt moeten worden. Doorgangen naar achterliggende straten moeten sowieso worden afgeschaft. Als er al een brandgang gehandhaafd moet worden dan dient dit één rechte, doodlopende of halverwege onderbroken brandgang te zijn, die goed verlicht wordt met hoog aangebrachte, slagvaste lampen.

Meso:

Portieken afsluiten. De WBV ziet hier niet veel in, omdat de portieken vroeger wel afsluitbaar waren en dit werkte niet.

Men vergeet dan dat:

- het toen gehanteerde systeem uiterst onhandig was: geen huistelefoon dus men deed blindelings open;
- men nu met een andere bewonersgroep te maken heeft. Vroeger woonden er gezinnen met kinderen in de straat. In- en uitloop van kinderen maakt moeilijker centrale entree's af te sluiten. Deuren blijven open staan. Met de huidige bewonersgroep moet het onzes inziens haalbaar zijn de portieken af te sluiten, mits de (meeste) bewoners daar achter staan.

Als de portieken niet worden afgesloten, dan zal men in ieder geval een deur moeten aanbrengen in de toegang tot de boxgangen in de kelderruimte.

De bomen in de straat zijn wel mooi, maar beperken het zicht vanuit woningen op de straat behoorlijk. Andersom wordt ook het -toch al gebrekkige- zicht vanaf de straat op de portieken ook beperkt door de bomen. Lage begroeiing zou beter zijn.

Micro:

Voordeur vervangen door massieve deur zonder ruitje (of kleiner, hoog geplaatst ruitje).

Regenpijp langs balkon (inklimming) verplaatsen en/of anti-klimvoorzieningen op aanbrengen.

Betere verlichting op straat, in achtertuinen en in portiek.

Uiteraard kan men veel meer puur technopreventieve maatregelen bedenken dan hierboven genoemd staan.

Gezien de leefstijl van de huidige bewoners blijft het complex een redelijk aantrekkelijk inbraak-object. De kans op verplaatsings-effecten (in werkwijze/methode van binnenkomen) is dus vrij groot.

De wijkagenten, die zeer productief waren in het meedenken over oplossingen, merkten overigens in dit verband op: "Je kunt huizen wel renoveren, maar de mensen niet."

1 BESCHRIJVING VAN DE COMPLEXEN

1.1 De wijk

De complexen (eengezinswoningen) liggen in twee verschillende wijken van de stad Groningen, op ruim 5 minuten gaans van elkaar. Beide wijken zijn buitenwijken van de stad, de PC-wijk ligt geheel aan de buiten-rand van de stad, de NPC-wijk ligt iets meer stadinwaarts. De wijken worden van elkaar gescheiden door een vrij breed water en een drukke verkeersweg, die langs het water loopt.

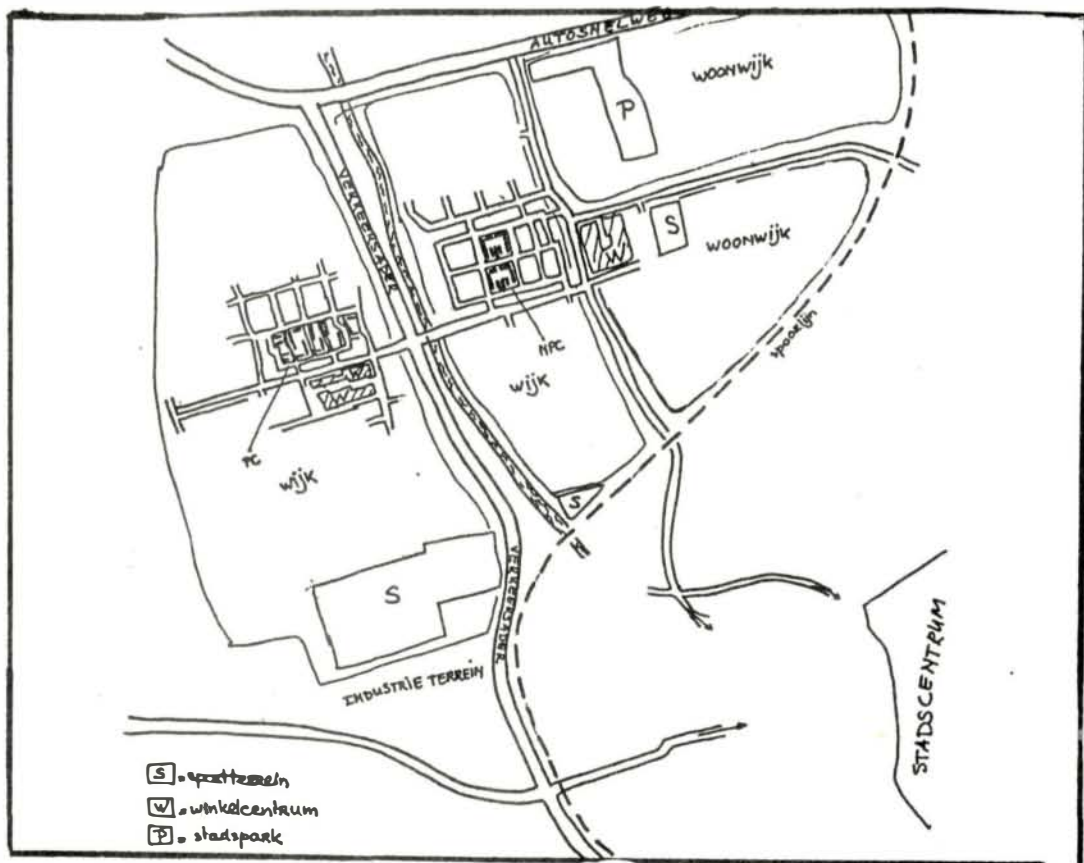
Beide wijken zijn woonwijken, waarin de 60er jaren eengezinswoningen domineren. Deze laagbouw wordt regelmatig afgewisseld met meer-gezinswoningen van 3 à 4 etages hoog.

De PC-wijk bestaat vrijwel uitsluitend uit goedkopere huurwoningen, terwijl in de NPC-wijk ook duurdere koop- en huurwoningen voorkomen.

De complexen zelf liggen beiden ietwat bezijden een bredere weg die de wijken met elkaar verbindt.

Op kaart 1 staat de ligging van de complexen in de wijken schematisch weergegeven.

KAART 1 LIGGING VAN DE COMPLEXEN IN DE WIJK

CASE 3 Groningen 2

59

Op het eerste gezicht verschillen de PC- en de NPC-wijk weinig van elkaar qua sfeer. Het zijn beide wijken met veel laagbouw, een ruime opzet (veel groenstroken, kleine plantsoenen, brede doorgaande wegen), waar verder weinig te beleven valt.

In schema 1 staan de belangrijkste wijkenmerken samengevat.

SCHEMA 1 KENMERKEN WIJK

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEM-COMPLEX
afstand tot centrum (lopend)	+ 25 minuten	+ 30 minuten
openbaar vervoer (naar centrum)	1 busdienst	2 busdiensten
functies/ type bebouwing	woonwijk 60 ^{er} jaren huur- en koop- eengezinswoningen hier en daar hoogbouw 3 à 4 etages.	woonwijk 60 ^{er} jaren huur eengezinswoningen hier en daar hoogbouw 3 à 4 etages
winkels in de buurt?	vrij groot winkel- centrum enkele straten verderop	klein winkelcentrum vlakbij PC
jongeren- voorzieningen	buurtcentrum vlakbij 5 scholen vlakbij (basisonderwijs) vlakbij NPC	geen buurthuis vlakbij geen scholen vlakbij, elders in de wijk wel enkele scholen (middelb. onderwijs).
groen- voorzieningen	niets vlakbij NPC, klein park en sportpark (2x) op 5 à 10 minuten gaans	niets vlakbij PC, groot sportpark op 5 à 10 minuten gaans

1.2 Vormgeving en ligging van de complexen

Beide complexen bestaan uit rijtjes eengezinswoningen van het welbekende doorzontype: beneden de woonkamer en de keuken (achterzijde), boven twee grote en twee kleine slaapkamers plus badkamertje.

Alle woningen hebben een klein voortuintje en een flinke achtertuin (10 - 12 meter diep).

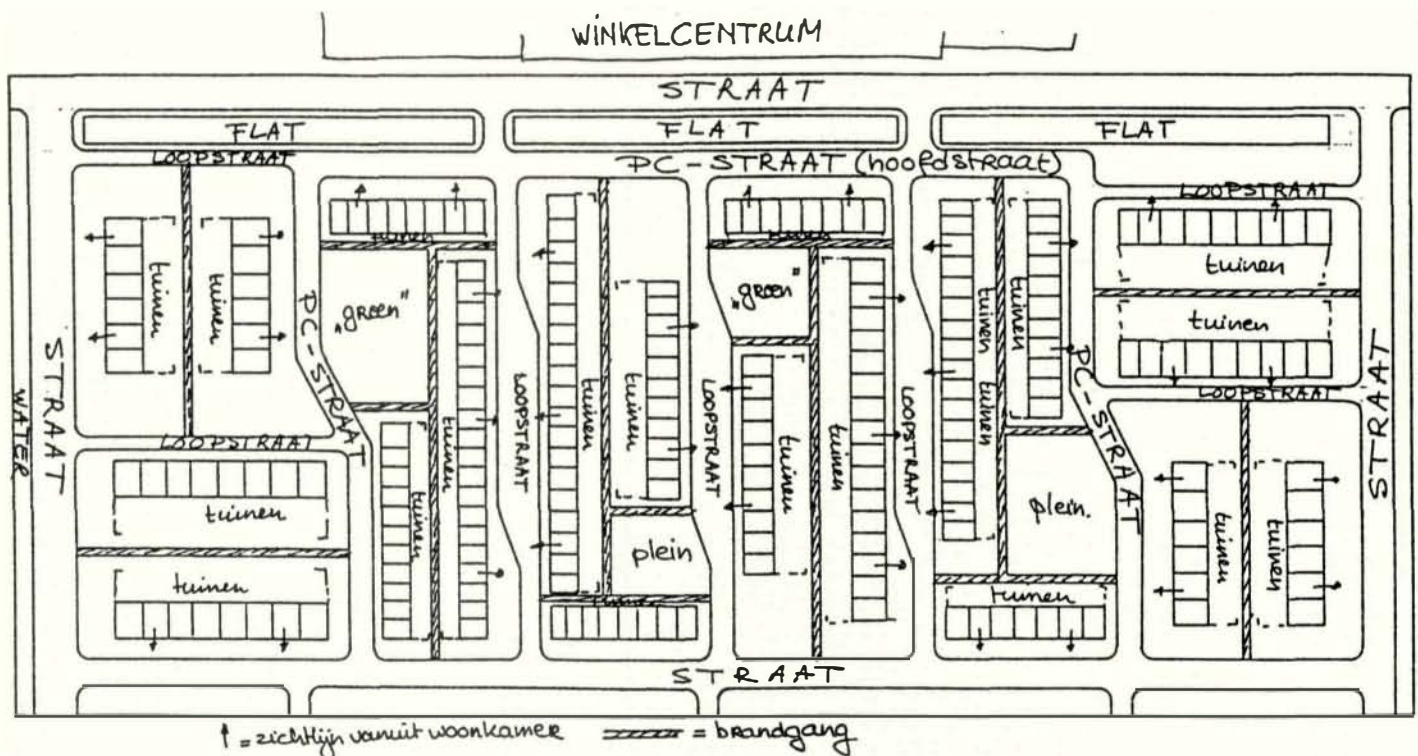
PC

Het PC bestaat uit één bochtige straat, die in een U-vorm loopt. Deze U-vorm wordt in de lengte doorsneden door drie loopstraten waaraan ook woningen liggen (zie kaart 2). Aan de achterzijde van de woningen (tussen de tuinen) lopen smalle brandgangen, alle woningen hebben dus een "achterom".

Tussen en aan de achterzijde van de huizen ligt een viertal binnenpleintjes: twee pleintjes zijn bestraat en voorzien van speelobjecten, twee pleintjes zijn "groen" (althans ze beogen dat te zijn). De staat van onderhoud van het openbaar groen en van de speelobjecten is matig tot slecht: struiken en gras zijn -voorzover niet vertrapt- verwilderd, aan de speelobjecten zien we vernieling en graffiti.

Vanaf de binnenpleintjes kan men de brandgangen achter de huizen in.

KAART 2 LIGGING VAN HET PC

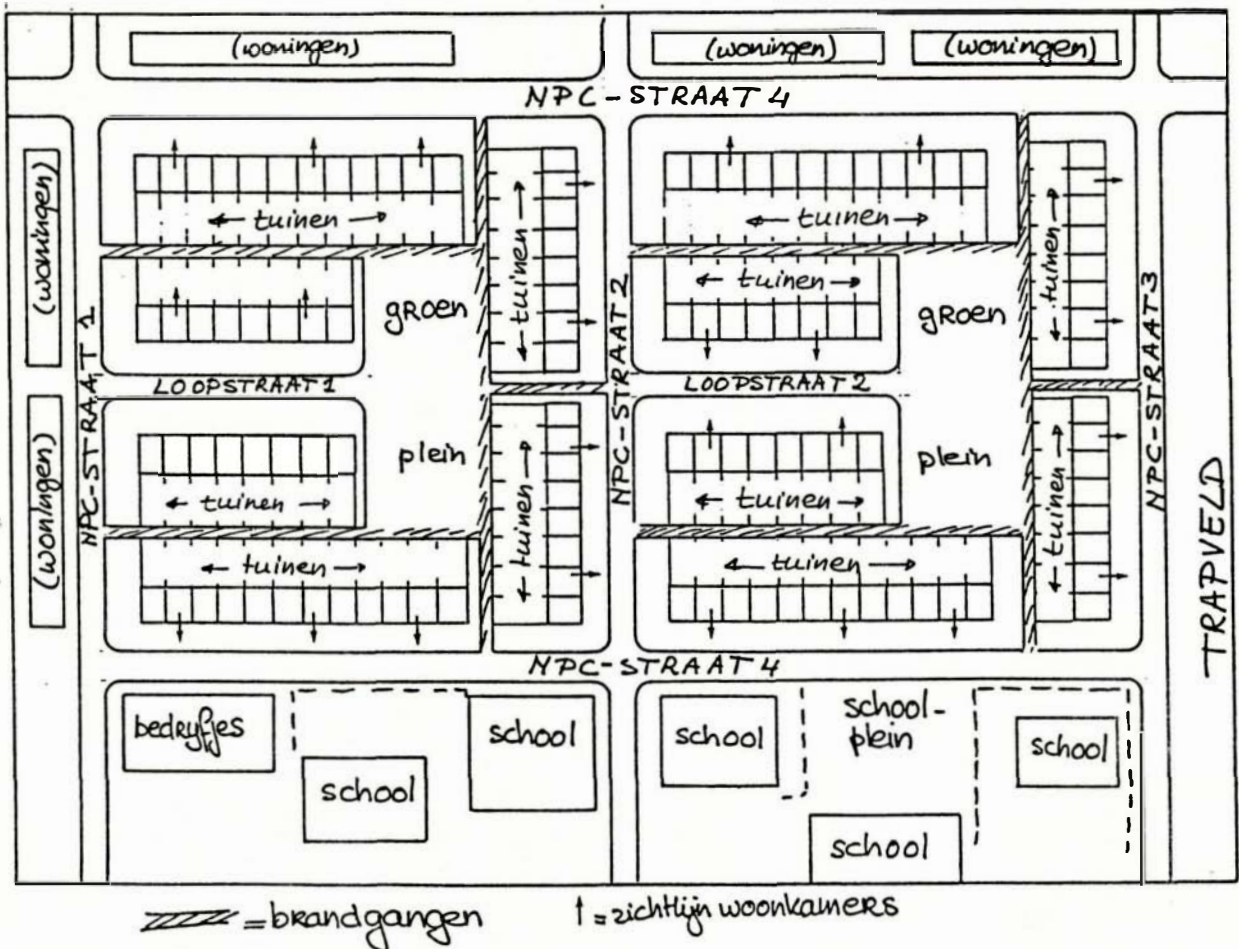
Door de wirwar aan loopstraten, brandgangen en pleintjes maakt het PC op de onwetende bezoeker een doolhofachtige indruk. Het gevoel voor richting gaat snel verloren en ook de diepere logica achter de huizennummering vereist het nodige speur- en denkwerk. Het PC vormt -door het stratenplan en de bouwwijze van de woningen- wel een soort eenheid die te onderscheiden is van de omringende bebouwing. Een gesloten eenheid is het allesbehalve: door tal van (loop)straten en brandgangen is het complex verbonden met omliggende straten.

Aan de "kop" (zie kaart 2) van de straat bevindt zich een drietal 3-hoog flats, aan de andere kant (de "poten") bevinden zich eengezinswoningen en enkele kleinere 3-hoog flats.

NPC

Het NPC bestaat uit een twaalftal rijtjes eengezinswoningen, gelegen aan 5 verschillende straten. In feite betreft het twee identieke, naast elkaar gelegen blokken (zie kaart 3).

KAART 3 LIGGING VAN HET NPC

De straten van het NPC zijn kort, recht en overzichtelijk. Het complex wordt doorsneden door twee loopstraten die uitmonden op twee binnenterreinen. Deze binnenterreinen zijn groter dan die in het PC en ze bestaan voor de helft uit een bestraat plein, voor de andere helft uit openbaar groen (struikjes en gras).

De staat van onderhoud van de binnenterreinen is goed, hoewel de pleinen wel erg kaal zijn.

Ook in het NPC lopen achter de huizen (tuinen) brandgangen.

Hoewel het NPC geografisch een aaneengesloten geheel is, vormt zij geen "natuurlijke eenheid" die zich duidelijk onderscheidt van de omringende bebouwing (wat in het PC wel het geval was).

Qua vormgeving zijn de woningen in het NPC wel identiek aan elkaar en (iets) verschillend van de omringende eengezinswoningen (kleur baksteen e.d.).

Tegenover de woningen in straat 3 (zie kaart 3) bevindt zich een trapveld voor de jeugd (formaat voetbalveld). Tegenover de woningen in straat 4 bevinden zich een aantal openbare gebouwen: een kantorencomplex(je) en vier kleine schoolgebouwen (allen basis-onderwijs).

In schema 2 op de volgende bladzijden staan de voornaamste complex-kenmerken samengevat.

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
type bouw	rijtjes eengezins- woningen met tuin	idem
bouwjaar	1966	1969
aantal blokken	12 blokken: 4 van 12 woningen, 8 van 8 woningen	15 blokken: 4 van 12 woningen 9 van 8 woningen 2 van 6 woningen
aantal kamers per woning	6 kamers (4 slaapkamers)	5 kamers (4 slaapkamers)
totaal aantal woningen	112	132
maandlasten	huur f 270,-	huur f 350,-
verkavelingsvorm	rechte blokken	rechte blokken
oriëntatie op straat	direct op straat georiënteerd	idem
uiterlijk/aanzicht	goed, verzorgd	redelijk, verzorging huis & tuin wisselend
staat van onderhoud	goed	redelijk, houtwerk soms matig

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX (vervolg)

	NIET PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
entree	kleine voortuin, voordeur met grote ruiten	idem
bergingen	aangebouwde stenen schuur achterzijde soms vrijstaande schuur	aangeb. stenen schuur achterzijde
garages	niet aanwezig	niet aanwezig
binnenstraten	2 loopstraten (zie kaart 3) niet afsluitbare brandgangen achter de woningen	3 loopstraten (zie kaart 2) idem
parkeerplaatsen	in principe voor de woningen, m.u.v. loopstraten	alleen in hoofdstr. niet in loopstraten

1.3 De bewoners

In deel III, bijlage 2 staat een overzicht van de bewonerssamenstelling van NPC * en PC qua samenstelling huishouden, leeftijdsopbouw en percentage jongeren. Uit deze cijfers blijkt dat veruit de meeste bewoners in gezinsverband leven (dwz. man, vrouw en kind(eren), NPC: 77%, PC: 85%. Beide wijken zijn zeer kinderrijk, ongeveer de helft van de bewoners bestaat uit inwonende kinderen (NPC: 46%; PC: 51%).

Een blik op de leeftijden leert ons dat in het PC met name jonge kinderen (0 -14 jaar) wat talrijker zijn dan in het NPC (NPC: 13%; PC: 21%). Het percentage tieners (15 - 19 jaar) is in beide complexen gelijk (17%).

Mensen van middelbare en hogere leeftijd (ouder dan 45 jaar) zijn in het NPC wat hoger vertegenwoordigd (NPC: 42%; PC: 30%).

Samenvattend: in het PC wonen wat meer jonge gezinnen met jonge kinderen, de tienergroep is even groot in beide complexen.

De wijkagenten bevestigen dit beeld: in het NPC zijn de gezinnen gemiddeld wat ouder dan in het PC, dit is volgens hen ook altijd zo geweest.

Voorts menen zij dat de bewoners ook enigszins verschillen in sociaal-economische status: het PC zou meer financieel zwakkeren aantrekken door het feit dat de huren hier lager liggen dan in het NPC. (NB dit laatste is apert onjuist: de huren in het PC zijn juist hoger dan die in het NPC).

Deze zelfde wijkagenten signaleren ook een ander sociaal klimaat in het PC: de bewoners hebben weinig onderling contact. Als men zich al organiseert is het rond iets negatiefs (collectieve actie tegen ongewenste bewoners), dergelijke initiatieven verzanden echter snel weer. Het NPC wordt getypeerd als een rusiger buurt, waar wat meer onderling contact en onderlinge betrokkenheid is. Een "nettere" buurt.

Volgens de bewoners van het NPC is de wijk sterk aan het vergrijzen. Bij oplevering van de woningen (1966) kwamen er veel jonge gezinnen in de woningen. De blijvers zijn nu ouder, terwijl de vrijgekomen woningen vaak betrokken worden door ouderen zonder kinderen (rustige buurt).

Bewoners van het PC vinden hun straat op zich gezellig; contacten zijn straatgericht, men bemoeit zich weinig met de rest van de buurt. Volgens deze bewoners zijn er een paar probleemfamilies in de straat, die de straat een slechte naam bezorgd hebben. Hierdoor zijn alleen mensen die nergens anders heen kunnen bereid zich in de straat te vestigen. De WBV onderneemt volgens de bewoners niets tegen deze "negatieve selectie".

*- Van de gemeente Groningen ontvingen wij de cijfers per straat. De 5 straten van het NPC bleken onderling nauwelijks te verschillen, we hebben deze cijfers daarom gemiddeld.

Beleid van de WBV ten aanzien van bewoners:

De WBV die beide complexen beheert heeft als beleid dat men zich zo min mogelijk mengt in bewonersaangelegenheden. Men ziet bemiddeling of hulp bij meer "sociale" problemen niet als een taak van de WBV. Bewoners met klachten over medebewoners worden hooguit doorverwezen naar andere instanties (bijv. politie). Voor de WBV zijn beide complexen, puur bekeken uit exploitatie-oogpunt, niet problematisch: er is geen leegstand en geen problemen met het innen van de huur. Over mogelijke verschillen tussen de bewoners van PC en NPC wist men niets te melden. Overigens vormt deze WBV, met haar expliciet afstandelijke houding tegenover bewoners, een uitzondering binnen de groep woningbouwverenigingen waarmee wij in dit onderzoek te maken hadden. De overige WBV-en rekenen expliciet (in haar doelstellingen) of impliciet (in haar daden) ook bemoeienis met meer 'sociale' bewonersproblematiek (bv. conflicten tussen bewoners, klachten over medebewoners) tot haar taken.

2 CRIMINALITEIT

De resultaten van de bewonersenquête en de politiegegevens staan weer samengevat in bijlage 3 (deel III).

Hieronder volgt een kort overzicht per delict, in de volgende paragraaf worden de delicten in verband gebracht met de gebouwde omgeving.

2.1 Vandalisme

PC

Bijna een kwart (23%) van de respondenten geeft één of meer vernielingen op. Een duidelijke topper is de vernieling aan/van auto's. Voorzover na te gaan gaat het in ruim de helft van de gevallen om auto's die in een andere straat (vlakbij) geparkeerd staan. Bewoners van de woningen aan de loopstraten kunnen hun wagen niet voor hun huis kwijt en moeten de auto dus op een nabijgelegen parkeerplaatsje (uit het zicht van de woningen) parkeren. Voorts moeten spullen in de tuin (hekken, aanplant) het nogal eens ontgelden.

Opvallend is dat vrij veel gevallen van vernieling bij de politie zijn aangegeven: 8 aangiftes is, gezien het lage aangiftepercentage in andere complexen, heel behoorlijk.

Zeker de helft van de bij de politie aangegeven gevallen van vernieling had te maken met wraakacties naar aanleiding van onenigheden tussen straatbewoners. Vandaar waarschijnlijk het hoge aangifte-percentages.

Volgens de wijkagenten komt vandalisme in het PC vrij geregeld voor, dit is echter typerend voor de hele PC-wijk.

Vernielingen en graffiti beperken zich tot openbare objecten als telefooncellen, bushaltes, openbaar groen en dergelijke.

Aan de woningen zelf wordt volgens hen weinig vernield.

Daders komen voornamelijk uit de straat/het buurtje zelf.

De laatste jaren nemen de vernielingen af, men verklaart dit uit het ouder worden van de plaatselijke jeugd: "De oudere jeugd trekt weg of gaat zich met serieuzer criminele zaken bezighouden."

Vernielingen in het PC concentreren zich aan de "kop" van de straat (zie kaart 2), dwz. in de buurt van de drie 3-hoogflats.

De WBV meldt dat men weinig merkt van vernielingen in het PC, men heeft echter alleen kijk op vernielingen aan de woningen (openbaar groen in het PC valt onder de gemeente).

Voor zover er sprake is van vernieling, dan wordt ook de kop van de straat als de meest vernielingsgevoelige plek aangewezen. Volgens de WBV verzamelt de plaatselijke jeugd zich in de hallen van de eerdergenoemde 3-hoogflats. In deze hallen wordt dan ook veel vernield. Vernielingen aan de kop van de PC-straat worden gezien als een uitstralings-effect van de vandaliseproblemen in deze flats.

NPC

In tegenstelling tot de verwachtingen melden meer bewoners van het NPC vernielingen, dan in het PC het geval is (NPC: 33%; PC: 23%). Ook hier is het met name de auto die het moet ontgelden, met tuinspullen als een goede tweede. Hoewel in het NPC vrijwel alle bewoners (bewoners van twee korte loopstraten uitgezonderd) hun auto in principe voor de deur kunnen parkeren, komen vernielingen aan auto's niet minder voor.

Slecht één vernieling is aangegeven bij de politie.

De wijkagenten zijn dan ook van mening dat in het NPC weinig vernielingen voorkomen. Volgens hen concentreren vernielingen zich op en rond de dichtbij het NPC gelegen schoolpleinen, ook dit is de laatste jaren overigens minder geworden.

De WBV heeft ook wat betreft het NPC weinig kijk op plekken en omvang van het vandalisme: aan de woningen zelf wordt in elk geval niet of nauwelijks vernield.

<u>SAMENVATTEND:</u>	<u>NPC</u>	<u>PC</u>
enquête	33% van de bewoners erv. met vandalisme	23% van de bewoners erv. met vandalisme
politie	1 aangifte	8 aangiftes
woningbouw- vereniging	weinig problemen	weinig problemen
eigen observatie	weinig vernieling	meer vernieling: vnl. graffiti en vernieling openbare objecten

Op de verklaring van het getalsmatige verschil tussen meldingen in de slachtofferenquête en aangiftes bij de politie komen we later nog terug: dit fenomeen beperkt zich namelijk niet tot het delict vernieling.

2.2 Inbraak

PC

29% van de bewoners geeft op ervaring met inbraak te hebben, het betreft vrijwel uitsluitend inbraak in de woning zelf. Zowel in de enquêtegegevens als in de politiegegevens springt één werkwijze van de inbreker in het oog: de inbreker opent via een openstaand steekraampje (bovenlicht) een eronder gelegen groter raam en klautert naar binnen. De achterzijde van de woningen is vermoedelijk * de meest geliefde kant om in te breken, de voorzijde wordt echter ook niet geschuwd. Inbraken vinden voor het overgrote deel 's nachts plaats. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat het hier gezinswoningen betreft (overdag vaak iemand thuis) en gezien het feit dat men door het openmaken van het raam geruisloos kan opereren (kans dat bewoners wakker worden is niet groot).

Volgens de politie is ook wat betreft inbraak het PC niet afwijkend van de rest van de buurt. Dwz. het is geen buurt waar opmerkelijk veel wordt ingebroken.

Men vermoedt dat met name de -wat achteraf liggende- woningen aan de loopstraten aantrekkelijk zijn voor potentiële inbrekers ("vanwege het geniep").

Daders komen vermoedelijk vaak uit de straat zelf: zij kennen de straat (het doolhof) goed en kunnen via de (donkere) brandgangen ongezien naar huis terugkeren. Zeker de laatste tijd wordt er volgens de wijkagenten weinig ingebroken.

NPC

Ook wat betreft inbraakmeldingen doet het NPC niet onder voor het PC: 31% van de bewoners heeft ervaring met inbraak, ook hier voornamelijk inbraak in de woning zelf (PC: 29%).

De werkwijze van de inbrekers in het NPC is wat gevarieerder dan in het PC, de via-het-bovenlicht-methode doet het ook hier goed, maar is minder de exclusieve werkwijze.

In het NPC zien we wel een duidelijke voorkeur voor de achterzijde van de woningen, in vrijwel alle gevallen is aan de achterkant ingebroken.

Volgens de politie wordt in het NPC, evenals in het PC, relatief weinig ingebroken. Vermoedelijk omdat ten noorden van beide complexen een aantal koopwoningen ligt, waar meer te halen valt.

De WBV is van mening dat het inbraakpeil in beide complexen beneden het gemiddelde ligt: in meergezinswoningen komen inbraken meer voor. Van werkwijzen en herkomst van inbrekers in de onderzoekscomplexen heeft men geen idee.

*- In een aantal gevallen (aangiftes) is niet bekend aan welke zijde is ingebroken.

2.3 Geweldpleging

PC

Een relatief hoog percentage bewoners (11%) heeft ervaring met geweldpleging en/of bedreiging. In meer dan de helft van de gemelde gevallen (in de enquête en in de aangiftes) betrof het uit de hand gelopen ruzies tussen buren of straatgenoten.

In het PC zien we veel meer meervoudig slachtoffers, hetgeen in de richting wijst van een aantal "probleemgevallen" of in elk geval een beperkt aantal bewoners die vaker in aanvaring komt met buren/straatgenoten.

Volgens de politie concentreren gevallen van geweldpleging zich inderdaad rond (de woningen van) een paar probleembewoners aan de kop van de straat. Deze bewoners beledigen en bedreigen hun buren en andere straatbewoners. Burenconflicten naar aanleiding van geluidsoverlast, overlast van kinderen, honden e.d. komen in het PC niet meer of minder voor dan in andere nieuwbouwwijken. Vroeger kwam dit in het PC wel meer voor dan elders, de laatste jaren is het rustiger.

De WBV meent dat er bij de politie een vooroordeel bestaat (of bestond) over het PC: aan meldingen uit het PC werd overdreven veel aandacht besteed, bij het kleinste incident rukte de politie met meerdere wagens uit naar het PC.

NPC

Het begint eentonig te worden, maar ook bij geweldpleging doen bewoners van het NPC niet onder voor bewoners van het PC, terwijl het aantal aangiftes sterk verschilt. Het aantal gemelde gevallen van geweldpleging is echter wel beduidend lager (5 in het NPC vs. 13 in het PC).

In drie van de vijf beschreven gevallen gaat het om burenruzies, tweemaal om een aanval door een onbekende op straat.

Over ruimtelijke aspecten van geweldpleging/bedreiging valt op basis van deze beperkte gegevens verder weinig zinnigs te zeggen.

2.4 Sexueel geweld

PC

Wat sexueel geweld betreft is het PC zeer veilig te noemen, er werd slechts één geval gemeld.

NPC

Hoewel sexueel geweld ook in het NPC niet veel voorkomt, is het aantal meldingen wel wat groter dan in het PC (4 stuks, waarvan twee vrij ernstige gevallen).

Ook wat betreft sexueel geweld valt verder niets zinnigs te zeggen over kenmerken van pleegplaatsen. Geen van beide complexen leent zich erg goed voor ernstiger vormen van sexueel geweld buitenshuis. Eenvoudigweg omdat er geen echt afgelegen plekken zijn, die geheel buiten gezichts- en gehoorsafstand van woningen liggen.

2.5 Conclusies

Er is een discrepantie tussen ideeën die leven over de complexen en aantallen aangiftes bij de politie enerzijds en meldingen van bewoners anderzijds. De discrepantie bij vernieling is waarschijnlijk weer terug te voeren op een verschil in normen over wat men (nog) als vernieling ziet.

De discrepanties bij inbraak zijn moeilijker te verklaren.

Mogelijk komt inbraak inderdaad (objectief) evenveel voor in beide complexen, maar verschilt blijkbaar het aangiftegedrag van de bewoners (bewoners van het PC geven meer aan). Daarnaast kan ook het registratiegedrag van de politie verschillen. Mogelijk maakt een inbraak in het PC een grotere kans op registratie dan een inbraak in het NPC. Bij de WBV bestond in elk geval wel de indruk dat de politie anders reageerde op meldingen uit het PC: er wordt meer werk van gemaakt.

Op basis van onze gegevens valt niet uit te maken welke verklaring de juiste is.

Terugkoppeling van de paar gemelde gevallen van geweldpleging en sexueel geweld lijkt ons een niet verantwoorde bezigheid. De aantallen zijn te klein en er lijkt geen sprake van duidelijke ruimtelijke concentraties, met uitzondering van de door de politie gemelde problemen rond de woningen van enkele probleemgevallen in het PC.

3 GEBOUWDE OMGEVING EN CRIMINALITEIT

3.1 Macro: de ligging van de complexen

Vandalisme: ontmoetingsplekken en routes van jongeren

Vergeleken met meergezinswoningen zijn straten met uitsluitend eengezinswoningen weinig aantrekkelijke gebieden voor jongeren. Beschutte, (semi-)openbare plekken, waar het prettig hangen is en die levendig zijn (passanten) zijn er niet of nauwelijks te vinden. Zo ook in onze complexen.

In de directe omgeving van de complexen zijn echter wel voor jongeren aantrekkelijke plekken te vinden. Voor het PC zijn dit de hallen van de nabijgelegen 3-hoogflats en het winkelcentrum achter de flats, voor het NPC zijn dit het aan straat 3 grenzende trapveld en de schoolpleinen van drie basisscholen (slechts één van deze pleinen is afsluitbaar).

Zoals in paragraaf 2.1 werd opgemerkt lijkt er van de ontmoetingsplekken bij het PC een "uitstralingseffect" uit te gaan naar het PC (met name de kop van de straat).

In het NPC lijkt dit niet -of minder- het geval.

Blijkbaar kan de aanwezigheid van voor jongeren aantrekkelijke plekken zowel positief als negatief uitwerken naar de omringende (woon)bebouwing: er kan een uitstralingseffect optreden, maar ook een "afleidend" effect (jongeren bepalen zich tot "hun" plek en opereren niet in de omgeving).

Welk effect optreedt hangt samen met routings-factoren. Dwz. lopen er formele of informele jongerenroutes naar de ontmoetingsplek, die door of langs het complex voeren?

Verschillen tussen PC en NPC liggen in dit geval in deze routings-factoren en niet in de aanwezigheid van ontmoetingsplekken op zich.

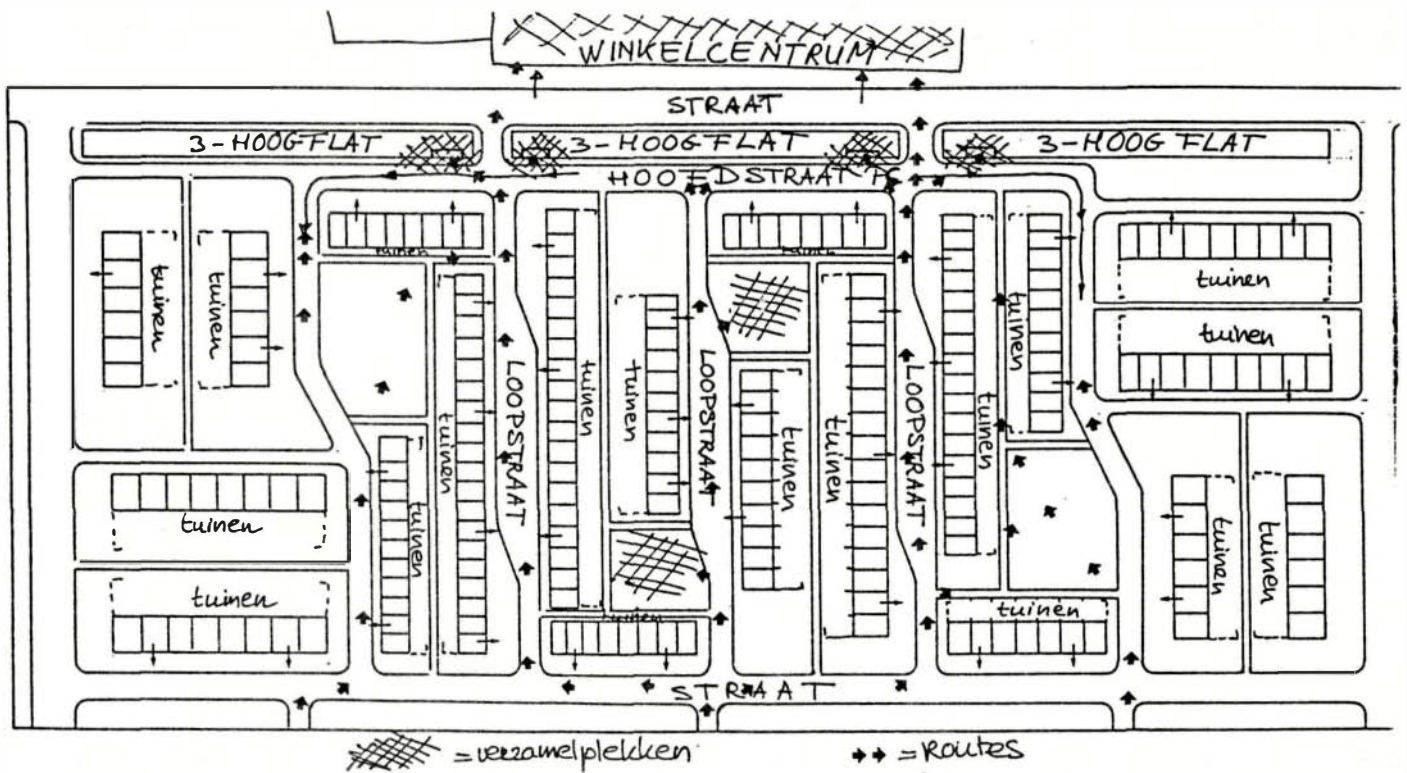
Qua ligging verschillen PC en NPC op de onderstaande punten.

PC

(zie kaart 4)

- 2 van de 3 loopstraten vormen een doorgang van het winkelcentrum en de bushalte naar de achtergelegen woonwijk,
- alle loopstraten vormen een doorgang van genoemde woonwijk naar de 3-hoogflats aan de kop van de straat, een geliefde ontmoetingsplek voor de buurtjeugd,
- in de directe omgeving van het PC zijn geen alternatieve (formele) voorzieningen voor jongeren, geen buurthuis, trapveld o.i.d.

KAART 4 JONGERENROUTES EN ONTMOETINGSPLEKKEN BIJ HET PC

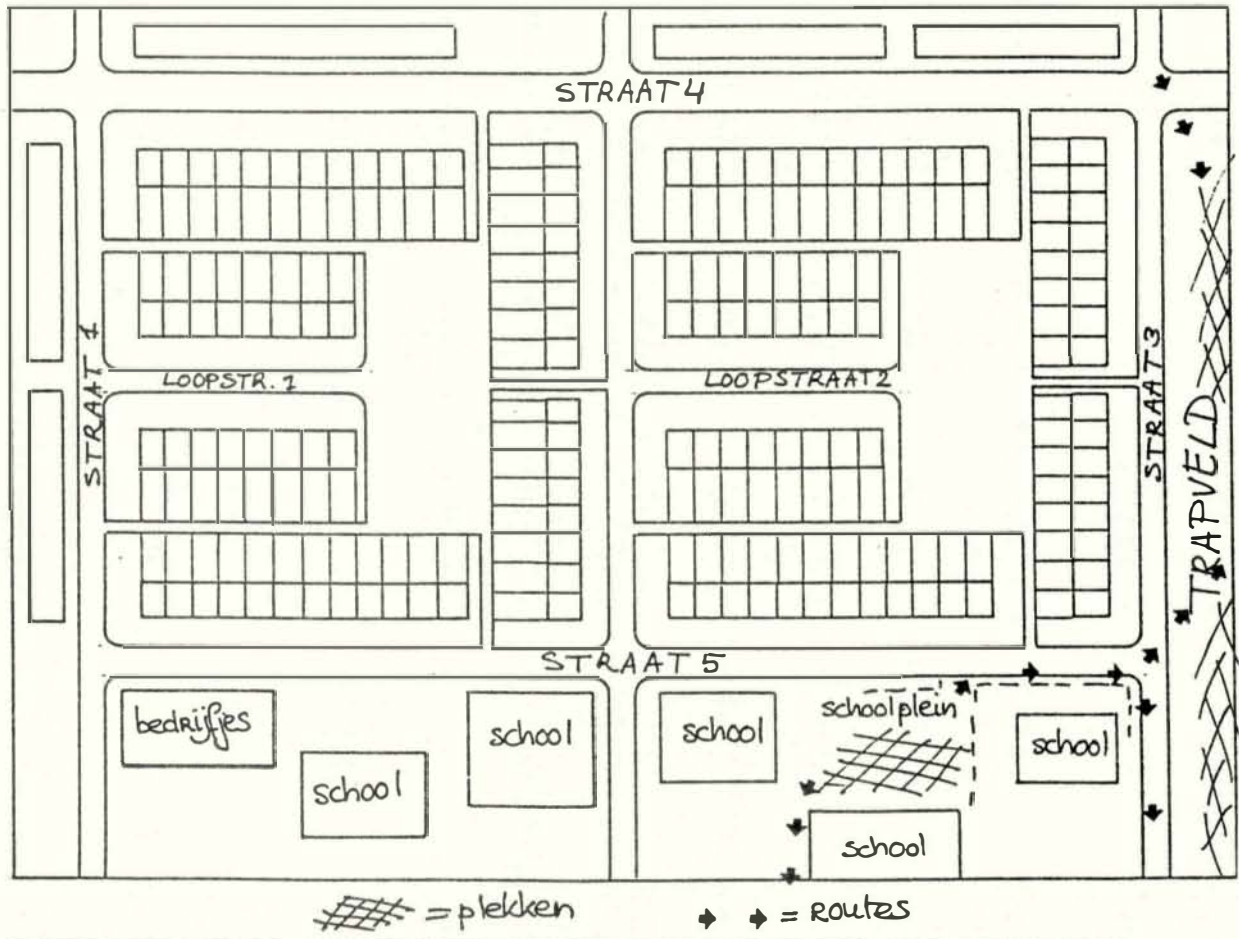

NPC

(zie kaart 5)

- de straten van het PC vormen geen doorgaande routes naar andere delen van de wijk, met uitzondering van straat 1 die een verbinding (maar niet de hoofdverbinding) vormt tussen een verkeersweg en de achterliggende woonbuurt,
- dichtbij het NPC is een buurtcentrum en een winkelcentrum, routes daarnaartoe lopen echter niet door het complex.

KAART 5 JONGERENROUTES EN ONTMOETINGSPLEKKEN BIJ HET NPC

Inbraak: herkenning van vreemden en vluchtroutes

Afgaand op de aangiftes bij de politie vermoeden we dat de inbraken in beide complexen het werk zijn van (semi-)professionele inbrekers: er werden vrijwel uitsluitend handzame, kostbare zaken ontvreemd (geld, cheques, sieraden).

Factoren op macro-niveau die samenhangen met inbraak door (semi-)professionele inbrekers zijn:

- de herkenbaarheid van vreemdelingen in de straat, dwz. is er sprake van (veel) "vreemdelingenverkeer" in het complex?
- de vluchtmogelijkheden die de potentiële inbreker ziet,
- de aan/afwezigheid van aantrekkelijke inbraakalternatieven in de buurt van het complex.

PC

- bij vandalisme kwam al aan de orde dat er nogal wat vreemdelingenverkeer door het complex is. Dit maakt het voor de bewoners moeilijk -zo niet onmogelijk- om onschuldige passanten te onderscheiden van minder onschuldige types.
- wat vluchtroutes betreft is het PC een waar paradijs voor inbrekers: een wirwar van loopstraten en donkere brandgangen.
- mogelijke inbraakalternatieven zijn het winkelcentrum en de 3-hoogflats (waar, volgens de wijkagent aanmerkelijk meer wordt ingebroken dan in het PC). Alternatieven in de zin van woningen-waar-meer-te-halen valt zijn er niet. •

NPC

- de mogelijkheden om vreemdelingen op straat te herkennen is vrij goed, de straten zijn kort en recht en er is weinig vreemdelingenverkeer door het complex.
- de brandgangen aan de achterzijde van de woningen vormen goede vluchtroutes, qua vluchtmogelijkheden is het NPC echter minder aantrekkelijk dan het PC (geen doolhof).
- meer alternatieven: een vrij groot winkelcentrum vlakbij, bejaardenwoningen vlakbij (volgens de politie wordt in beiden zeer regelmatig ingebroken) en een wijk met duurdere huur- en koopwoningen vlak achter het NPC.

Wat betreft:

- (1) de fysieke mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning
 - (2) de aanwezigheid van vluchtroutes
- steekt het NPC gunstig af tegen het PC.

Beide complexen hebben redelijk veel inbraakalternatieven vlakbij (dader-afleidende objecten).

Toch is het de vraag of deze gunstige kenmerken van het NPC inderdaad effect hebben op de hoeveelheid inbraken in het complex. Het is immers niet duidelijk of de complexen inderdaad verschillen in de frequentie waarmee wordt ingebroken in de woningen (zie paragraaf 2).

Een mogelijke verklaring is dat inbrekers menen dat er in het NPC meer te halen valt (oudere mensen, betere naam van de buurt), wat het nadeel van de geringere (maar nog altijd redelijk goede) vluchtmogelijkheden overschaduwet.

Met andere woorden: de gelegenheid is minder aantrekkelijk, maar de buit (intrinsiek aantrekkelijk doel) meer.

3.2 Meso: indeling en vormgeving van de complexen

De vormgeving van de woningen zelf verschilt nauwelijks in PC en NPC, in beide gevallen gaat het om de doorsnee-doorzon types. Qua indeling (stratenplan) zijn er wel duidelijke verschillen.

Vernieling: gevoelige plekken

PC en NPC

Voor beide complexen geldt, dat vernieling aan de woningen zelf nauwelijks plaatsvinden. Vernielingen beperken zich tot auto's, tuinen en (in het PC) openbaar groen en openbare objecten op de binnenterreinen.

Deze plekken zijn voor dit onderzoek verder niet relevant.

Inbraak: gevoelige plekken

Uit de politiegegevens valt af te leiden dat de meeste inbraken het werk zijn van (semi-)professionele inbrekers: in bijna alle gevallen worden alleen handzame, kostbare spullen als geld, cheques en sieraden ontvreemd.

PC

Op kaart 6 is te zien in welke panden de afgelopen drie jaar is ingebroken (politiegegevens), de pijltjes geven aan vanaf welke kant is ingebroken (voor zover bekend).

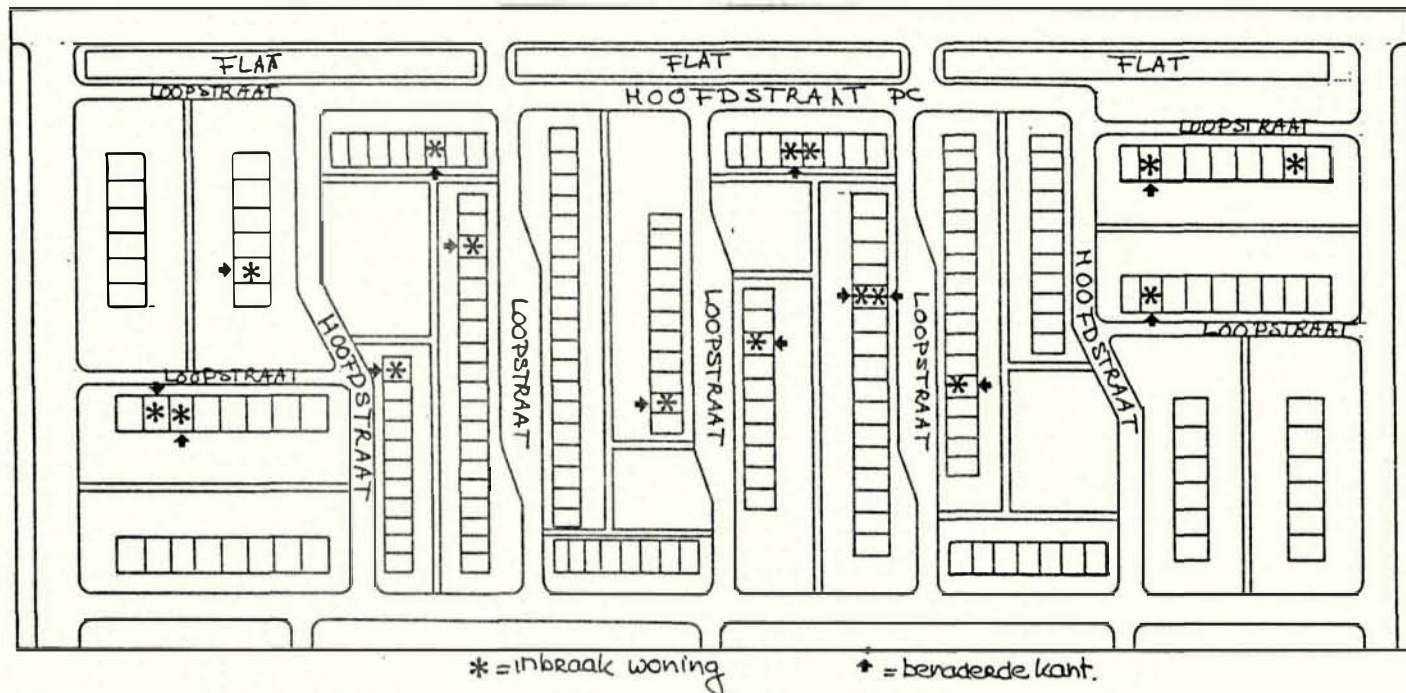
Er is geen duidelijke concentratie van inbraken op bepaalde plekken en er lijkt geen duidelijke voorkeur te zijn voor bijvoorbeeld hoekpanden.

Het vermoeden van de wijkagenten dat de panden aan de loopstraten aantrekkelijker zijn voor inbrekers, wordt door de gegevens niet bevestigd (12 inbraken in de 88 panden aan loopstraten, 7 inbraken in de 44 woningen aan de "hoofdstraat").

Woningen die in het zicht liggen van tegenoverliggende panden zijn altijd aan de achterkant benaderd, woningen die geen directe overburen hebben zijn soms aan de voorzijde benaderd.

Zicht vanuit woningen op andere woningen lijkt dus wel te bepalen hoe er wordt ingebroken, maar niet dat er wordt ingebroken (m.a.w. het beïnvloedt de modus operandi, maar niet het inbraakrisico).

KAART 6 LIGGING VAN DE WONINGEN WAARIN IS INGEBROKEN PC

De toegankelijkheid van (een complex) eengezinswoningen is, gegeven het type woning, altijd vrij groot te noemen. Toch zijn er in het PC een aantal kenmerken te noemen die het complex, gegeven het type woning, inbraakgevoeliger maken dan strikt genomen noodzakelijk is.

Dit zijn:

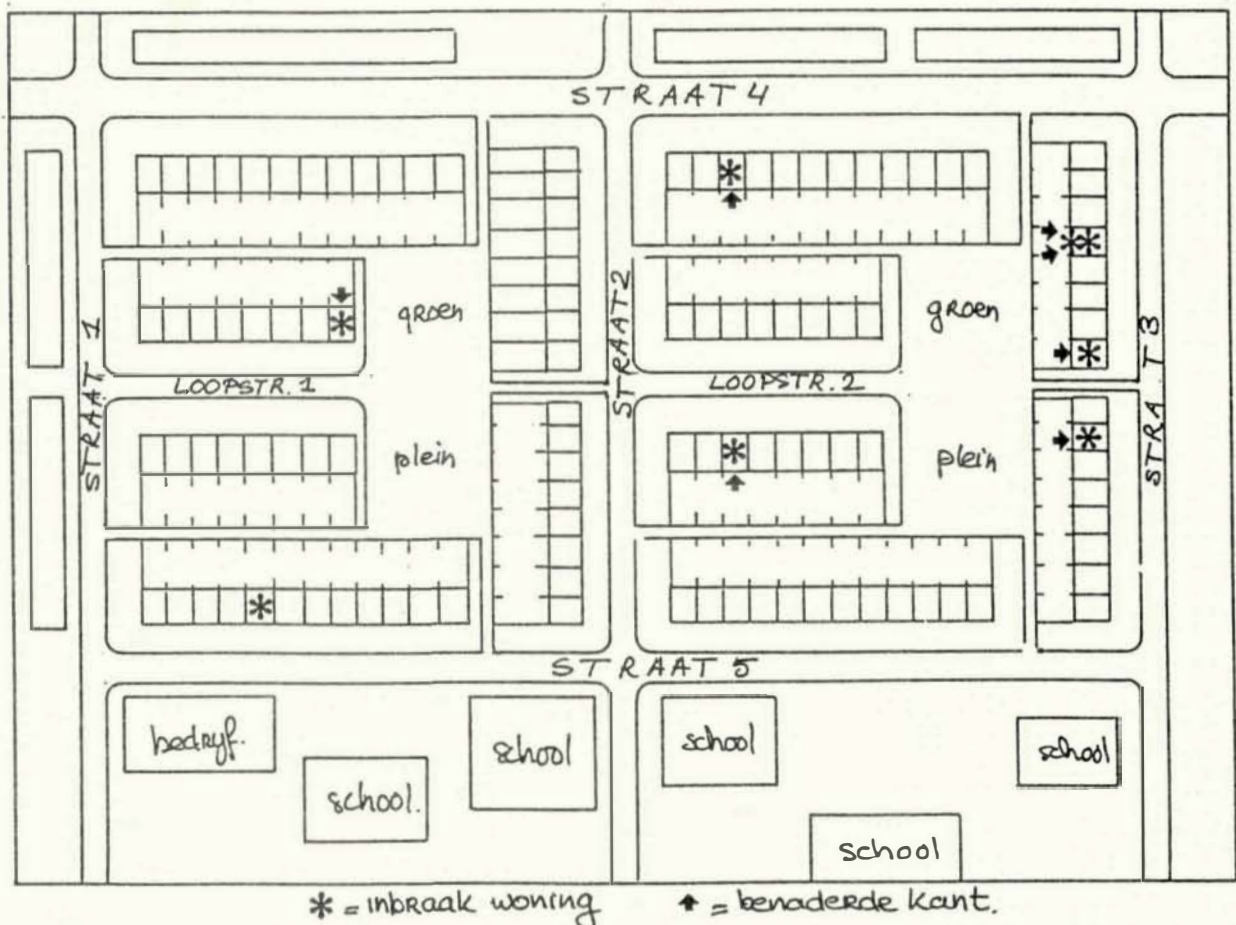
- een netwerk van vluchtroutes via de loopstraten, brandgangen en binnenpleinen,
- de brandgangen zijn niet verlicht en niet afsluitbaar, ze zijn evenmin onderbroken (doodlopend),
- de toegang vanuit de brandgangen tot de achtertuinen is heel open: de inbreker hoeft hooguit een laag hekje of heggetje te "nemen",
- de woningen zijn eenvoudig en geruisloos te betreden door de "steekraamtruc" (zie verder bij technopreventie, paragraaf 3.3).

Wat vluchtroutes betreft is het PC een paradijs voor inbrekers. Het op zich positieve punt dat vrijwel alle woningen in het zicht liggen van andere woningen wordt teniet gedaan door het feit dat de achterzijde van de woningen zo eenvoudig te benaderen is.

NPC

Op kaart 7 is te zien in welke woningen van het NPC de laatste drie jaar is ingebroken. Het aantal (aangegeven!!) inbraken is zo klein dat er weinig uit af valt te leiden over specifieke plekken. Heel voorzichtig kunnen we veronderstellen dat straat 3 (die als enige straat geen tegenoverliggende bebouwing kent) wat inbraakgevoeliger is dan de overige straten.

KAART 7 LIGGING VAN DE WONINGEN WAARIN IS INGEBROKEN NPC

De bij het PC genoemde nadelige kenmerken gaan voor het NPC deels ook op:

- de openheid van het complex: binnenpleinen, loopstraten en brandgangen zijn vrij toegankelijk, de opzet van het geheel is echter minder "doolhofachtig" dan in het PC,
- de brandgangen zijn niet onderbroken (doodlopend) ze zijn echter -in principe- wèl verlicht,
- de achtertuinen zijn even eenvoudig te betreden als in het PC het geval was,
- de toegankelijkheid van de woningen zelf is ook hier groot (steekraamtruc).

Een (mogelijk) extra minpunt is, dat de woningen aan de straten 3 en 5 niet in het zicht van andere woningen liggen.

Een positief punt in vergelijking met het PC is, dat de straten in het NPC kort en recht zijn. Hierdoor (in combinatie met het feit dat er gezien de ligging van het complex weinig vreemdelingenverkeer door het complex is) zijn de straten in fysiek (overzichtelijkheid) en sociaal (herkenbaarheid van vreemdelingen) opzicht beter controleerbaar voor de bewoners.

Op mesoniveau zou de inbraakgevoeligheid van de complexen door een aantal eenvoudige ingrepen verminderd kunnen worden.

PC

Gezien de ongelukkige ligging van het complex (veel vreemdelingenverkeer) zou het aantal doorsteekroutes drastisch beperkt moeten worden. Dit kan men doen door:

- bij voorkeur de brandgangen helemaal af te schaffen, wat echter als nadeel heeft dat men fietsen e.d. niet meer in de schuur kan stallen.
- de brandgangen afsluitbaar te maken aan de uiteinden door plaatsing van een schutting met deur,
- (minstens) de brandgangen halverwege te onderbreken met een schutting of hek, zodat ze haar functie als afsteekroute verliest. Dit verhoogt ook de herkenbaarheid van vreemdelingen: alleen de bewoners van maximaal zo'n 10 panden hebben nog wat te zoeken in de brandgang.
- in combinatie met afsluiten/onderbreken: goede verlichting in de brandgangen en op de binnenterreinen.
- eventueel verminderen van de toegankelijkheid van de achtertuinen door plaatsen van hoge hekken/schuttingen, dit heeft echter wel nadelen op andere terreinen (verlies van overzicht over achterterrein/toeame verstopmogelijkheden)

NPC

Het NPC heeft vrijwel geen last van vreemdelingenverkeer door het complex, toch zou de (eenvoudige) ingreep van het onderbreken van brandgangen ook hier een positieve invloed hebben op de controleerbaarheid van de ruimte aan de achterzijde van de woningen.

3.3 Micro: technopreventie

Vandalisme

Zoals gezegd liggen de vandalismegevoelige plekken in beide complexen in feite buiten het blikveld van dit onderzoek (openbare objecten op straat, openbaar groen op binnenpleinen etc.).

Inbraak

Eengezinswoningen zijn per definitie op zeer veel manieren te benaderen door inbrekers. Goed hang- en sluitwerk op alle deuren en ramen (ook op de 1^e etage) is voor dit soort woningen dus zeker een eerste vereiste. Bij woningen die niet in het zicht van tegenoverliggende woonbebouwing liggen zal evenveel aandacht besteed moeten worden aan beveiliging van de voor- en de achterzijde. Woningen die wel in het zicht liggen zullen met name aan de achterzijde beveiligd moeten worden.

Bij het PC en -in mindere mate- het NPC zal in ieder geval iets gedaan moeten worden aan het beruchte raam aan de achterzijde, dwz. een zodanig slot aanbrengen dat het raam niet meer door handreiking via het bovenlicht geopend kan worden.

Uitsluitend beveiligen van dit raam is echter geen garantie tegen inbraak, de kans op verplaatsingseffecten (andere modus operandi) blijft groot.

4 CONCLUSIES

Ook in deze case lijken macro- en mesofactoren (ligging en vormgeving van de complexen) van meer doorslaggevende betekenis voor het verklaren van de frequentie en ruimtelijke spreiding van vernieling en inbraak, dan pure micro (technopreventieve) factoren. Dit neemt echter niet weg dat het de moeite loont om in elk geval de grootste technopreventieve mankementen (raam) te verbeteren. De effectiviteit van dergelijke technopreventieve ingrepen zal verhoogd worden door ze te combineren met ingrepen op mesoniveau. In dit geval denken we met name aan het verminderen/blokkeren van doorgaande routes (PC) en vluchtroutes in de complexen, waardoor tevens de controleerbaarheid van de ruimte achter de woningen verhoogd wordt.

PC

Kernprobleem van het PC is dat door een ongelukkige combinatie van ligging (macro: vreemdelingenverkeer) en indeling (meso: stratenplan) de fysieke mogelijkheden voor bewoners om controle uit te oefenen op hun woonomgeving zeer beperkt zijn. Door sleutelfiguren wordt ook gesignaleerd dat de sociale controle in het PC niet goed functioneert. De zwarte piet wordt daarbij toegespeeld aan de bewonersgroep zelf ("het soort mensen dat er woont"). Men vergeet daarbij (net zoals we bij Groningen 1 constateerden), dat bewoners wel de mogelijkheid moeten hebben om controle uit te oefenen. Het daadwerkelijk uitoefenen van sociale controle in een woonomgeving die (ook voor buitenstaanders) duidelijk moeilijk te controleren valt, is een hele klus.

NPC

Het NPC heeft zowel wat ligging als wat het stratenplan betreft een betere uitgangspositie als we kijken naar de controleerbaarheid van de ruimte.

Aan de achterzijde van de woningen is de situatie echter ook verre van optimaal, met name wat inbraakrisico's (vluchtroutes) betreft.

In de schema's 3 en 4 staan de voornaamste complexkenmerken, die een relevante relatie lijken te hebben met vandalisme en/of inbraak kort samengevat.

SCHEMA 3 OVERZICHT DELICT EN PLEK VANDALISME

vandalisme	NIET	
	PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEM COMPLEX
<u>DADERS</u>	jongeren intern/extern onbekend	idem
<u>MACRO: LIGGING</u>		
doorgaande routes	geen	van woonbuurt naar winkelcentrum en bushalte
jongerenroutes	geen	zie hierboven + doorloop naar flats (verzamelplek)
jongerenvoorzieningen	buurtcentrum vlakbij	geen
<u>MESO: PLEKKEN</u>		
Niet aan woningen zelf, vernieling beperkt zich tot openbare objecten en auto's op straat		
<u>MICRO: MATERIAALGEBRUIK</u>		
n.v.t.		

SCHEMA 4 OVERZICHT DELICT EN PLEK INBRAAK

inbraak

	NIET PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEM COMPLEX
--	--------------------------	------------------

DADERS

	(semi-)professionelen, intern of extern onbekend	idem
--	--	------

MACRO: LIGGING

doorgaande routes	geen	zie vandalisme
vluchtroutes	brandgangen achter de huizen	netwerk van loopstraten, binnenpleinen en brand- gangen
zichtbaarheid complex vanuit woningen	meeste straten goed, 2 straten geen zicht op voorzijde	meestal goed
zichtbaarheid vanaf straat (verkeer/passanten)	voorzijde goed, achterzijde geen zicht op	idem

MESO: PLEKKEN

woningen achterzijde	brandgang niet afsluit- baar of onderbroken, tuinen zeer toegan- kelijk	idem idem
	brandgangen wel verlicht rechte korte straten	brandgangen niet verlicht doolhof van bochtige (loop)straten

MICRO: TECHNOPREVENTIE

Zie technopreventie inbraak. Zwak punt in beide complexen is raam achterzijde, in combinatie met grote toegankelijkheid van deze achterkant.

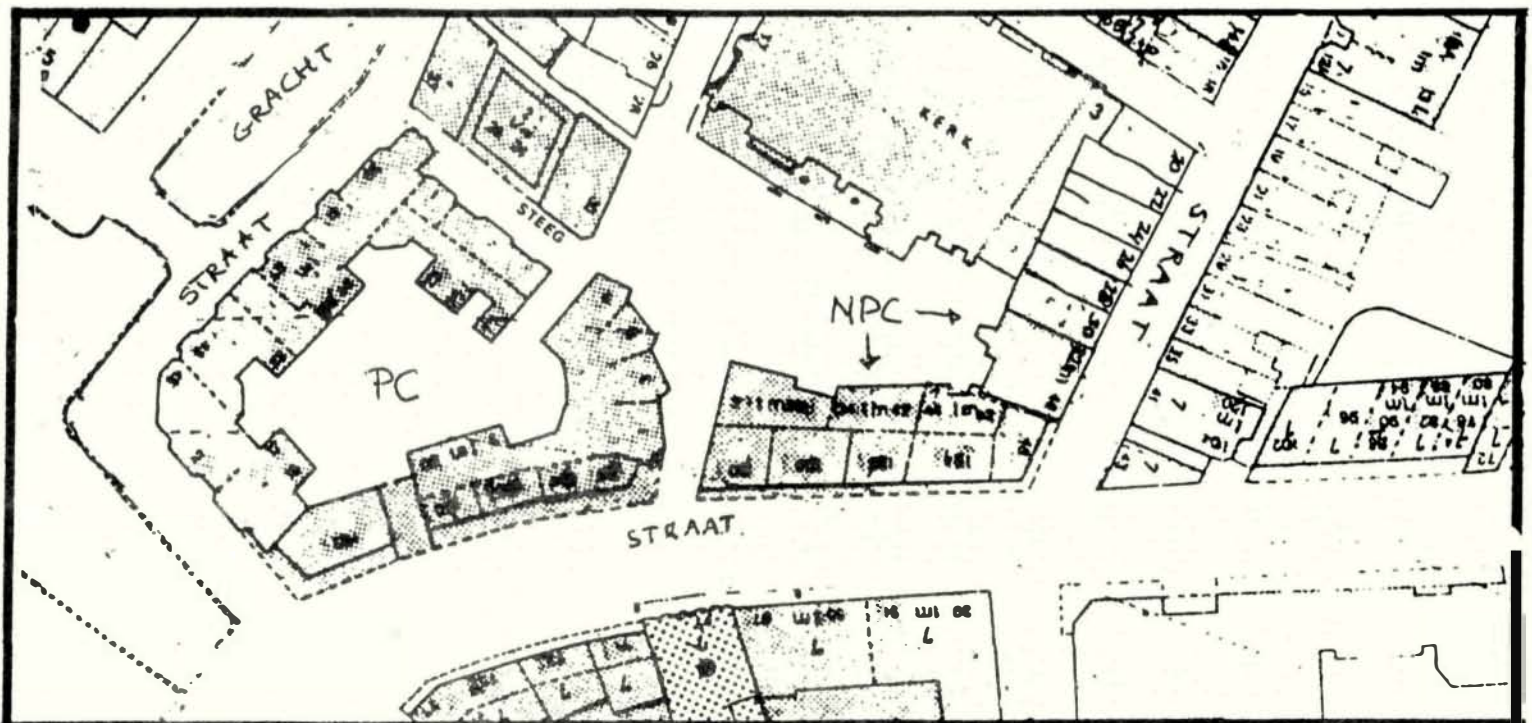
1 BESCHRIJVING VAN DE COMPLEXEN

1.1 De wijk

De onderzoekscomplexen liggen naast elkaar in een gedeelte van de Amsterdamse binnenstad, waar sinds 1975 hard gewerkt wordt aan de stadsvernieuwing. De twee complexen vormen een onderdeel van het omvangrijke nieuwbouwprogramma en zijn in 1983 gereedgekomen. In de nabijheid zijn nog enkele kavels op dit moment (1986) onbebouwd, doch in 1990 zal het nieuwbouwprogramma geheel afgerond zijn. De wijk is rijk aan historische gebouwen en karakteristieke panden, waarvan een aanzienlijk deel op de monumentenlijst staat. De wijk is rijk aan winkels die een cityfunctie hebben en veel publiek van buiten de wijk trekken. Vanwege de rijkdom aan bezienswaardigheden en het karakteristieke uiterlijk trekt de wijk, vooral in het zomerseizoen, veel toeristen. Het is derhalve een uitgesproken levendige buurt, waar op het eerste gezicht veel te beleven is. Voor kinderen is er echter weinig speelgelegenheid en voor de oudere jeugd zijn er geen voorzieningen. De wijk is verder uitgesproken arm aan groen en biedt een nogal vervuilde aanblik. Een specifiek kenmerk van de wijk is de aanwezigheid van (hard)drugs-verslaafden die voor het grootste deel van buiten de wijk komen. Zij hangen overdag en 's avonds alleen en in groepen rond, handelen in en gebruiken drugs. De wijk heeft te lijden onder de verloederde sfeer en de criminaliteit die de drugshandel met zich meebrengt.

Op kaart 1 is de ligging van beide complexen weergegeven.

KAART 1 LIGGING VAN DE COMPLEXEN

SCHEMA 1 KENMERKEN WIJK

NIET-PROBLEEMCOMPLEX EN PROBLEEM-COMPLEX

afstand tot centrum n.v.t, complexen liggen in het centrum
(lopend)

functies/
type bebouwing ± 60% wonen, 30% winkels, 10% bedrijven.

winkels in de buurt winkels in de complexen zelf en winkelplein op
5 min. loopafstand

jongeren-
voorzieningen
in de buurt buurthuis: activiteiten voor jongere kinderen,
voor oudere jeugd geen voorzieningen.

groen-
voorzieningen geen

1.2 Vormgeving en ligging van de complexen

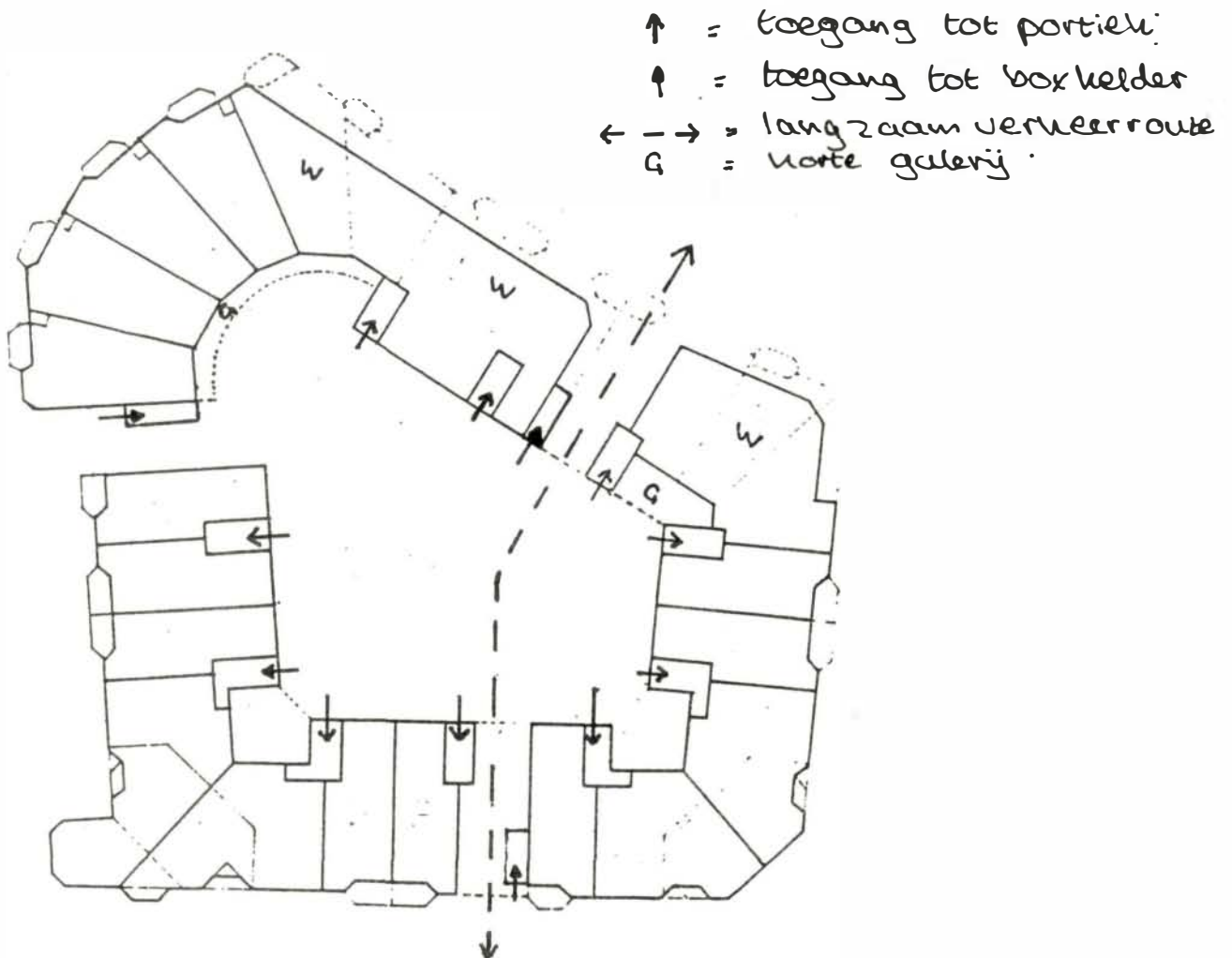
Beide complexen zijn in de periode 1976 - 1981 met inspraak van toekomstige bewoners en overige wijkbewoners ontworpen en gebouwd door dezelfde aannemer in opdracht van dezelfde WBV in de periode 1981 - 1983.

De complexen zijn elk door een andere architect ontworpen; het verschil in bouwkundige opvattingen tussen beide architecten is uiterlijk zichtbaar, maar spreekt nog sterker indien men de achterliggende gedachten en de voorgeschiedenis kent.

PC

Het PC bestaat uit een gekromd woonblok van 94 woningen in 5 à 6 woonlagen, waarvan het binnenterrein via een doorgang en 2 onderdoorgangen openbaar toegankelijk is. Het binnenplein is in feite een schakel in een langzaam verkeerroute door de wijk (zie kaart 2)

KAART 2 VORMGEVING VAN HET PC

Op de begane grond bevinden zich aan één zijde winkels. Op het bestrate binnenterrein (ca. 25 m. in doorsnede) bevinden zich enkele speelobjecten (zandbak, klimrek) en wat groen. De meeste woningen liggen met de woonkamer aan de straat en met de keuken en slaapkamer(s) aan het binnenplein. De toegangen van de bovenwoningen en van een deel van de benedenwoningen komen uit op het binnenterrein.

Deze woningtoegangen vormen een verhaal apart. Ze zijn openbaar toegankelijk vanaf het binnenplein. De filosofie van de architect hierachter is, dat hij een geleidelijke overgang wilde creëren tussen buiten en binnen, tussen openbaar en privé.

Hij wil dat bewoners van buiten naar binnen (en omgekeerd) gaan via een aantal "stadia", die als "buffer" fungeren voor de plotselinge "schok" tussen buiten en binnen.

Het openbare binnenplein vormt -komend vanaf de straat- het eerste stadium. Men voelt zich al een beetje "binnen". Gaat men de portiektrappen op, dan komt men weer een beetje meer "binnen".

Bij de meeste woningen bereikt men hierna de voordeur, als laatste stadium in de overgang van buiten naar binnen. Bij een aantal woningen bereikt men echter eerst nog een korte galerij, waaraan ca. 6 (kleine) woningen liggen. De galerij is dan het op één na laatste stadium tussen buiten en binnen, daarna komt de voordeur als laatste stadium.

In paragraaf 2 zal blijken dat -hoe mooi deze filosofie in theorie ook is- in de overgangsgebieden tussen privé en openbaar de criminaliteitsproblemen het grootst zijn.

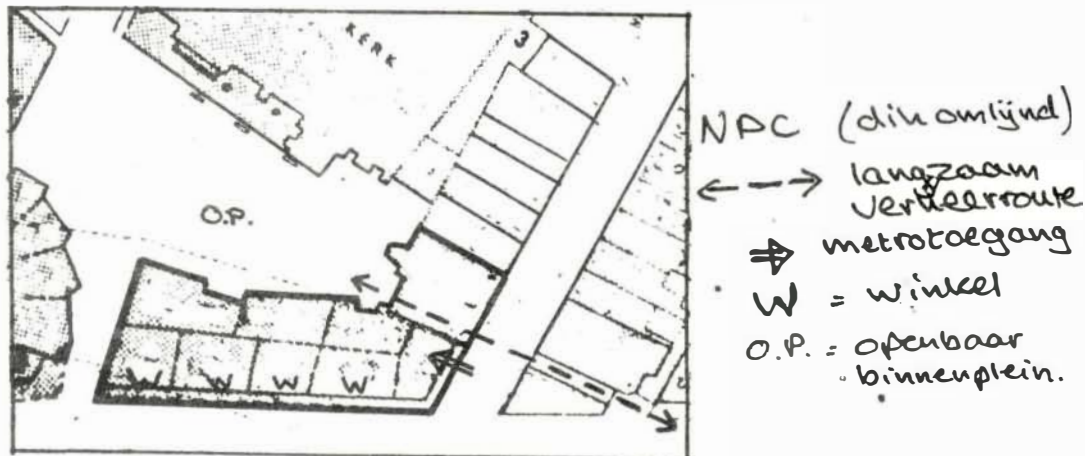
De boxen van alle 94 woningen zijn ondergebracht in een gemeenschappelijke kelder, die bereikbaar is via drie toegangsdeuren. De kelder is niet gecompartmenteerd, via alle drie de toegangen kan men de gehele kelderruimte betreden. De toegangen tot de kelderruimte liggen in de drie (onder-)doorgangen (zie kaart 2).

Aan de buitenzijde grenst het PC resp. aan een straat, een gracht en een voetgangersgebied. Qua maat en schaal is het PC grootschalig van opzet vergeleken met de omgeving, die uit afzonderlijke panden en kleine woonblokken bestaat. De architectuur is eigentijds en valt op tegen de omringende historische bebouwing.

NPC

Het NPC bestaat uit een L-vormig woonblok van 39 woningen in 5 woonlagen dat aan de buitenkant ligt aan 2 straten en aan de binnenkant een openbaar plein omsluit (zie kaart 3).

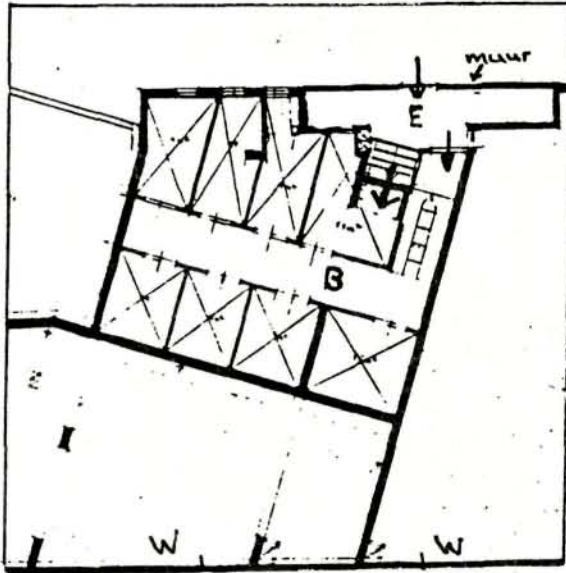
KAART 3 VORMGEVING VAN HET NPC

Het openbare binnenplein is als verblijfsruimte ingericht d.m.v. zitbanken. Ook lopen er enkele langzaam-verkeerroutes overheen, ondermeer via de onderdoorgang in het woonblok. Op het plein zijn geen speelvoorzieningen, de iets hellende bestrating leent zich echter goed voor allerlei spelen (rolschaatsen, driewielen). Op de begane grond bevinden zich aan de straatzijde winkelruimten. Het NPC vormt qua maat en schaal meer -dan het PC- een eenheid met de omringende bebouwing.

De entrees van de woningen liggen aan het openbare binnenplein. Deze entrees hebben een geheel eigen karakter. Via een poortdeur met stalen spijlen in een ca. 3 meter hoge muur bereikt men een besloten entreehof (zie kaart 4 volgende pagina).

KAART 4 ENTREEPARTIJ NPC

- = toegang boxruimte
 ⇨ = portiekdeur
 B = boxruimte
 E = entreehof

Aan dit entreehof liggen de toegangsdeur naar de boxruimte (waarin 8 boxen liggen) en de portiekdeur, die men via een trapje bereikt. De stalen poort is afsluitbaar en kan vanuit de woningen geopend worden met een elektrische deuropener.

De toegangsdeur van de boxruimte is ook afsluitbaar.

De portiekdeur was oorspronkelijk door de architect eveneens ontworpen als een afsluitbare deur, die d.m.v. de elektrische deuropener geopend zou kunnen worden. Dit werd er door de WBV uitgezuigd. Op verzoek van de bewoners is de voorziening kort geleden (medio 1985) alsnog aangebracht.

De visie van de architect van het NPC ten aanzien van entrees is tegengesteld aan de visie van de architect van het PC. De NPC-architect wil juist besloten, privé en gecompartmenteerde woningtoegangen en -toegangsgebiedjes maken.

Enerzijds met het doel om criminaliteit tegen te gaan, anderzijds met het doel een extra gebiedje bij de woningen te trekken, dat door een klein en overzichtelijk aantal bewoners gemeenschappelijk gebruikt kan worden.

Deze ideeën doen sterk denken aan de ideeën van Newman c.s. (Defensible Space), ideeën die in het literatuuronderzoek uitgebreid besproken worden.

In het lange gedeelte van het L-vormige bouwblok zitten drie van dergelijke entreehoven. In het korte gedeelte (dat door een andere architect ontworpen is) zit een normale portiekdeur.

In deze korte poot is aan de straatzijde de toegang tot een metrostation opgenomen.

De bergingen van de woningen in de korte poot van het L-vormige blok zitten met hun toegangsdeur dichtbij de straat (in de onderdoorgang). De woningen zijn in het gehele NPC-complex afwisselend met de woonkamers aan de straat en aan het binnenplein gelegen.

In schema 2 zijn de voornaamste kenmerken van de beide complexen samengevat.

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX

	NIET PROBLEEM-COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
type bouw	stadsvernieuwing, portiekflats	idem, 80% portiekflats 20% galerijflats
bouwjaar	1983	1983
aantal blokken	1	1
aantal etages	5	5 à 6
aantal woningen per etage	6	20
totaal aantal woningen	39	94
maandlasten	huur f350,- à f500,-	idem
verkavelingsvorm	1 L-vormig blok	1 cirkelvormig blok
oriëntatie op straat	80% v.d. woningen op straat, 20% op binnen- plein georiënteerd	alle woningen op straat georiënteerd
staat van onderhoud	goed	goed, behalve boxruimte

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX (vervolg)

	NIET PROBLEEM COMPLEX	PROBLEEMCOMPLEX
entree tot woningen	allen aan binnenplein. via binnenhoven en portieken. allen afsluitbaar.	90% aan binnenplein, 10% aan straat (b.g.). via open trappehuizen. niet afsluitbaar.
trappehuizen	4 stuks	9 stuks
lift	niet aanwezig	idem
bergingen/boxen	allen begane grond, per portiek 8 boxen	idem, 94 boxen in één ruimte
toegang tot bergingen/boxen	via entreehof	3 deuren aan binnenplein
garages	niet aanwezig	idem
(onder)doorgangen	1 onderdoorgang	2 onderdoorgangen
parkeerplaatsen	op straat, niet op binnenplein	idem

1.3 De bewoners

De bewoners van beide complexen verschillen nauwelijks qua sociaal-economische status. In beide complexen leeft een groot deel (ca. 60%) van een uitkering, pensioen of studiebeurs. In de huishoudens met werkende kostwinner worden lage tot middelbare inkomens verdiend.

Er wonen veel alleenstaande en samenwonende jongeren (ca. 40%), waarvan een groot deel met een hoge opleiding (studenten en afgestudeerden).

In het PC wonen iets meer gezinnen met (jonge) kinderen (ca. 25%) dan in het NPC (ca. 15%). In het PC wonen meer ouderen zonder kinderen of met uitwonende kinderen (ca. 20%) dan in het NPC (5%). In het PC is een woongroep voor verstandelijk gehandicapte jongeren gehuisvest.

Kortom: de bewoners zijn heterogeen qua leeftijd, samenstelling huishouden en opleiding, maar tamelijk homogeen qua inkomen. De verschillen in bewonerssamenstelling tussen en PC en NPC zijn betrekkelijk klein.

De doorstroming is in beide complexen gering. Het grootste deel van de huishoudens (ca. 90%) woont er sinds de oplevering (eind 1983).

2 CRIMINALITEIT

De resultaten van de bewonersenquête en de politiegegevens staan vermeld in deel III, bijlage 3.

In de schriftelijke enquête is om redenen van geringe aantallen geen uitsplitsing gemaakt naar PC en NPC (in het NPC werden slechts 43 enquêtes uitgezet; vermenigvuldigd met 44% respons zou dit ca. 19 ingevulde vragenlijsten opleveren, een te gering aantal om generaliseerbare conclusies aan te verbinden). Wel is uit de gesprekken met bewoners en WBV een (kwalitatief) beeld verkregen van de differentiatie in problematiek naar PC en NPC.

Per delictsoort (vandalisme, inbraak, geweld en sexueel geweld) geven we hieronder een korte samenvatting van de gegevens, aangevuld met materiaal uit de gesprekken.

Terugkoppeling naar de gebouwde omgeving gebeurt in paragraaf 3.

2.1 Vandalisme

Ongeveer 1/3 van de bewoners van PC en NPC tezamen geeft vernielingen van privé-eigendommen in of vlakbij de woning op. Vernielingen aan auto's en fietsen, alsmede aan de boxdeuren springen hierbij in het oog.

Uit de gesprekken bleek dat vernieling aan auto's niet differentieert naar complex (van beide complexen staan auto's langs dezelfde straat geparkeerd) echter vernielingen aan fietsen en boxdeuren komen uitsluitend in het PC voor. Bij de boxen gaat het bij vernieling van de deur vaak niet om inbraak (d.w.z. met het doel goederen uit de boxen te stelen) maar soms ook om het "kraken" van niet of nauwelijks gebruikte boxen door jongeren uit het complex en/of uit de buurt. Volgens bewoners gebruiken jongeren de boxen soms als eigen onderkomen.

Verder sneuvelen er nogal eens ruiten van de beide wooncomplexen en van de naastgelegen kerk als gevolg van hard voetbalspel van jongeren op het binnenplein. Alhoewel deze jongeren (ca. 10 jongens van rond de 16 jaar) in groepsverband "spelen", kan men niet van een echte jeugdbende spreken. Sommige bewoners vinden dat ze wel de buurt terroriseren, omdat ze bij een berisping in de meeste gevallen een grote mond geven en hun spel niet staken.

In het PC wordt door een groot aantal bewoners de vervuiling van het openbare binnenterrein als een probleem genoemd. De stadsreiniging slaat dit gebied meestal over. Bij een deel van de bewoners bestaat wel de betrokkenheid om mee te helpen aan het schoonhouden, maar dit is gezien het intensieve gebruik (hoge woondichtheid en veel passanten van buiten het woonblok) bijna onbegonnen werk.

Het NPC kent deze problematiek niet, omdat het openbare plein aan de achterzijde -merkwaardig genoeg- beter door de stadsreiniging wordt schoongehouden. Is het toch vervuild dan voelen NPC-bewoners echter geen betrokkenheid om spontaan aan het schoonhouden mee te werken.

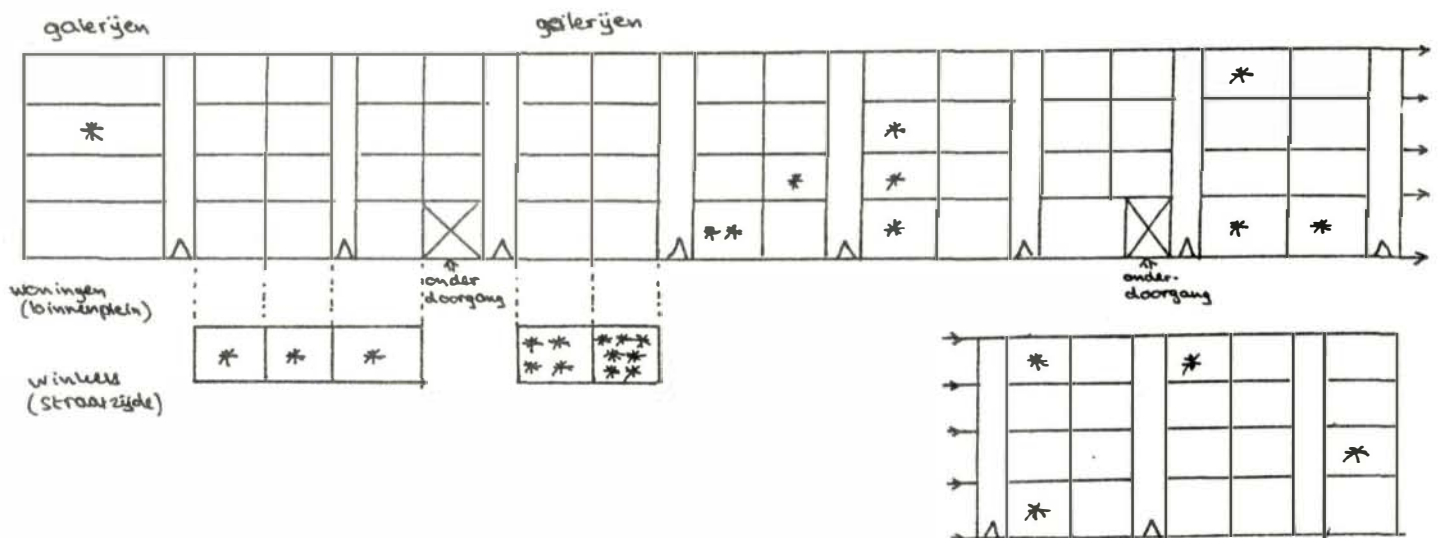
2.2 Inbraak

In de slachtofferenquête meldt 43% van de bewoners van NPC en PC tezamen ervaring te hebben met inbraak (bij bewoners moet ook de winkeliers, 5 in elk complex, begrepen worden). In totaal werden 36 inbraken gemeld, waarvan 2/3 in de woningen en 1/3 in de boxen. Er werden slechts 2 inbraken in de winkels gemeld. Uit politiegegevens blijkt echter dat er 24 inbraken in winkels aangegeven zijn. (Slechts één winkelier heeft de enquête teruggezonden.)

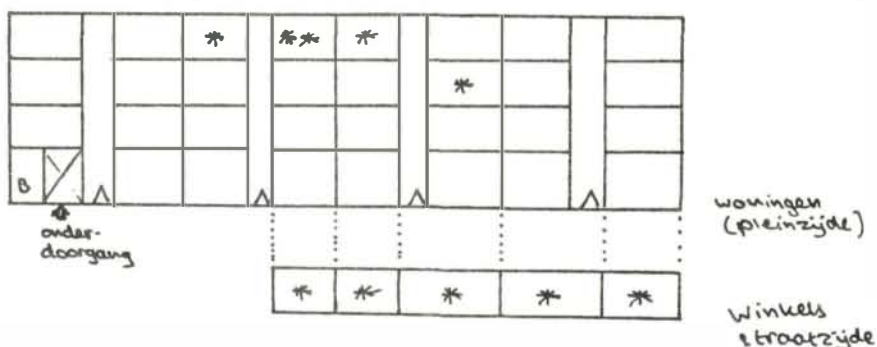
Aan de hand van de politiegegevens kon worden nagegaan waar in het complex de inbraken hebben plaatsgevonden, m.a.w. wat de zwakke plekken in het gebouw zijn.

KAART 5 INBRAKEN IN DE COMPLEXEN

PC : verdeling van inbraken (politiegegevens)

NPC

Zowel in het PC als in het NPC blijken de winkels de zwakste plek te zijn (er is daar meer te halen dan in woningen). Daarom zou bij winkels al bij het ontwerp extra aandacht aan inbraakpreventie besteed moeten worden.

In het PC valt op dat in woningen op de begane grond méér ingebroken is dan in woningen op hoger gelegen verdiepingen. Kennelijk zijn deze woningen gemakkelijker toegankelijk.

In het NPC zitten geen begane grondwoningen. De laagste woningen liggen een halve verdieping boven de straat, en worden niet via een eigen deur (zoals bij het PC wel het geval is), maar via de centrale portiekdeur ontsloten.

Voor de boxen geldt, dat de inbraken -net zoals de vernielingen- zich vrijwel geheel beperken tot de boxen in het PC.

2.3 Geweldpleging en bedreiging

Uit de slachtofferenquête bleek dat in beide complexen tezamen 22% van de bewoners te maken heeft gehad met geweldpleging. Dit is een beduidend hoger percentage dan in de elders in het land onderzochte complexen (5 à 10%).

In totaal werden 21 gevallen van geweldpleging en bedreiging genoemd. In alle gevallen ging het om bedreiging door onbekenden, dit is eveneens in afwijking van het landelijk beeld.

Uit de slachtofferenquête en ook uit de gesprekken met bewoners bleek dat het in veel gevallen gaat om conflicten met drugs-verslaafden. Bijvoorbeeld wanneer deze werden verzocht weg te gaan uit de trappenhuizen in het PC, waar deze verslaafden regelmatig verblijven om drugs te gebruiken. In bijna alle gevallen blijft het bij dreigen met geweld, slechts zelden vallen er klappen.

Uit de gegevens van de slachtofferenquête is niet na te gaan in hoeverre bedreiging en/of geweldpleging samenvalt met beroving. Uit de gesprekken met bewoners en WBV is naar voren gekomen dat inderdaad in en om het complex bewoners beroofd zijn. Doch dit betreft een klein aantal gevallen. Berucht is wat berovingen betreft de trap en lift naar het metrostation, die geïntegreerd zijn in het NPC (zie kaart 2). Een bewoonster van het PC is hier beroofd en gebeten (!).

Volgens de wijkagent is eigenlijk de angst voor beroving en geweld het voornaamste probleem en niet de werkelijke slachtofferkans. Toeristen hebben ruw geschat een vier maal hogere kans om beroofd te worden, vooral wanneer ze er opvallend als een toerist uitzien (camera op de buik).

Bewoners zijn bang om met een mes gestoken te worden, omdat een deel van de junks en drugshandelaren met een mes gewapend is. Deze angst veroorzaakt bij mensen een grote reserve om bij een criminele gebeurtenis in te grijpen.

Vooral oudere mensen durven daarom bij duisternis hun woning niet te verlaten. Tekenend is de uitspraak van een oudere bewoner: "Of mij wel eens iets overkomen is? Nee, dat haalt je de koekkoek: ik kom nooit buiten".

2.4 Sexueel geweld

In de slachtofferenquête werden voor PC en NPC tezamen 6 gevallen van sexueel geweld gemeld. Een relatief gering aantal, vergeleken met complexen elders in het land en zeker vergeleken met andere vormen van geweldpleging.

Het gaat in de meeste gevallen om minder zware vormen van sexueel geweld als exhibitionisme, volgen en lastig vallen. Eén geval van aanranding werd gemeld (in de metrohal).

Uit de gesprekken met bewoners en WBV kwam naar voren dat er enkele malen iemand is aangerand in de boxkelder van het PC.

In geen van de in de slachtofferenquête gemelde gevallen werd aangifte gedaan.

2.5 Conclusies

Het beeld dat ontstaat uit de geïntregeerde gegevens verkregen uit slachtofferenquêtes en gesprekken met bewoners en sleutelfiguren vertoont een relatief gering vandalisme- en sexueel geweldprobleem, en een relatief ernstig inbraak- en geweldplegingprobleem. Ten aanzien van vandalisme moeten we een uitzondering maken voor de boxgangen in het PC: hier wordt veel vernield.

De problemen met bedreiging/geweldpleging komen (volgens bewoners) voor het grootste deel voort uit de aanwezigheid van drugsgebruikers in en rond de complexen. Met name het PC biedt door haar open opzet (trappehuizen) een rijkdom aan verblijfsmogelijkheden. Niet alleen de reële gevallen, maar ook en vooral de angst voor berovingen en geweldplegingen vormen een probleem.

De verslaafden worden door de betrokkenen (bewoners, WBV) ook verantwoordelijk gehouden voor het overgrote deel van de inbraken. Of dit terecht is, of dat er -deels- sprake is van "zondebokkerij" is niet na te gaan (zie ook Groningen 1, PC).

In de volgende paragraaf worden de misdaadgegevens nader bekeken op hun ruimtelijke aspecten.

3 GEBOUWDE OMGEVING EN CRIMINALITEIT

3.1 Macro: de ligging van de complexen

Aangezien de complexen direkt naast elkaar gelegen zijn, differentiëren de macro-factoren niet per onderzoekscomplex. Voor beide complexen geldt in gelijke mate de macro-factor dat zij binnen een straal van 500 m. van een belangrijk drugshandelcentrum gelegen zijn. Drugsgebruikers zwermen van hier uit naar plaatsen om hun drugs te gebruiken, o.a. in de (open) trappehuizen van het PC en in de stationshal van de metro, waarvan de toegang is verwerkt in de gevel van het NPC.

Mogelijk is bij de liggingsfactoren van belang dat de complexen liggen aan één van de hoofdassen waarlangs drugsgebruikers en -dealers zich bewegen. Woningen en winkels gelegen aan dergelijke routes zullen meer kans op inbraak en overlast hebben dan die welke buiten de hoofdas liggen. Het is duidelijk dat bovengenoemde liggingsfactor in relatie gebracht wordt met de delicten inbraak en geweldpleging. Het is niet gezegd dat al deze delicten door drugsgebruikers gepleegd worden, doch zeker een deel ervan.

Wat betreft vandalisme (een minder groot probleem in verhouding tot de twee eerder genoemde delictsoorten) valt te melden dat er in de buurt van de beide complexen voor jongeren nauwelijks mogelijkheden zijn om zich uit te leven, b.v. een trapveldje of verhard plein met blinde muren. Dit kan men -gezien de ligging in de dichtbebouwde historische binnenstad- zien als een onvermijdelijk gegeven. De woningbouwvereniging is echter van mening dat de gemeente hoe dan ook voor een jeugdvoorziening (trapveldje) dient te zorgen.

3.2 Meso: indeling en vormgeving van de complexen

PC

Knelpunten op meso-niveau zijn:

- Woning: de (openbaarheid van de) trappehuizen;
- Boxen: de ligging van de toegangsdeuren tot de boxkelder.

Woning

De openbaarheid van de trappehuizen maakt dat inbrekers hier ongehinderd naar binnen kunnen en slechts één deur hoeven te forceren om de woning binnen te komen. Daarbij is de kans om door omwonenden gezien te worden vrij klein:

- het is van buitenaf niet goed te zien wie/wat zich in de trappehuizen bevindt;
- aan de kant van de entree's (binnenplein) liggen vrijwel uitsluitend keukens en slaapkamers liggen. Zicht uit woonkamers op (de entree's van) de trappenhuizen ontbreekt nagenoeg.

Boxen:

Hetzelfde geldt voor de 3 toegangsdeuren tot de boxkelder: deze liggen in de drie onderdoorgangen naar het binnenplein. Twee van de drie trapgaten naar de boxkelder liggen met de toegangsdeur van de woningen af en kunnen dus door de bewoners in het geheel niet in de gaten worden gehouden. De derde deur ligt weliswaar naar de woningen toegekeerd, maar kan slechts door een beperkt aantal bewoners gezien worden.

De boxkelder is bovendien niet gecompartmenteerd, dus alle 90 huishoudens kunnen alle drie de deuren gebruiken. Een zo groot aantal gebruikers is niet te overzien: de mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning zijn minimaal.

Bovendien gaat bij dergelijk grote aantallen gebruikers het principe van de versnipperde verantwoordelijkheid gelden: niemand van de gebruikers voelt zich persoonlijk verantwoordelijk voor het gesloten houden van de deur en het toezicht hierop.

NPC

Woning:

In het verleden waren er wel problemen met inbraak:

- de portiekdeuren die de toegang tot het trappenhuis vormen (in de entreehof: zie kaart 4) waren niet afsluitbaar. Dwz. ze waren niet aangesloten op de elektrische deuropener die slechts werkte over de stalen poorten in de muur die het entreehof afgrenst van het binnenplein.
 - inbrekers klonnen over de 3 meter hoge muur (die als "symbolische barrière" is bedoeld) en konden vrijelijk het portiek binnen gaan.
- Op initiatief van de bewoners is de elektrische deuropener nu door de WBV alsnog aangebracht, en sindsdien zijn er (volgens de informanten) geen inbraken meer geweest.

Boxen:

Wat de bergingen betreft zijn er in het NPC geen problemen. Meso-kenmerken die daar (waarschijnlijk) verantwoordelijk voor zijn zijn:

- de bergingsruimten zijn per portiek gecompartmenteerd (zie kaart 4). Per portiek liggen 8 boxen aan één ruimte, waarvan de (afsluitbare) toegangsdeur uitkomt op de (eveneens afsluitbare) entreehof.

Wat hier over de boxen is gezegd geldt niet voor de boxen behorend bij de woningen boven de onderdoorgang. Deze boxen liggen (zie paragraaf 1.2) direkt aan de onderdoorgang, d.w.z. zonder centrale toegangsdeur. In deze boxen wordt regelmatig ingebroken: inbrekers kunnen in de onderdoorgang ongezien te werk gaan.

Aan de ligging van de boxdeuren en toegangsdeuren is achteraf niets meer te veranderen. Wel zou men eventueel in het PC de boxruimten in drie gedeelten kunnen compartimenteren, doch het is de vraag of dit voldoende zal helpen. Het zicht vanuit woningen op de entree's van (twee van de) drie boxruimtes blijft slecht tot afwezig.

De problemen in de trappehuizen van het PC kunnen worden opgelost door deze af te sluiten. De woningbouwvereniging is hier op dit moment in overleg met bewoners een plan voor aan het opstellen.

3.3 Micro: Technopreventie

Vandalisme:

PC

In de boxruimten is het draadglas van tochtdeuren en de verlichting niet vandalisme-bestendig.

In mindere mate geldt dit ook voor de twee centrale bellenborden, die in de onderdoorgang gelegen zijn. De (geringe) problemen zullen hier waarschijnlijk in hun geheel verdwijnen, wanneer straks alle portieken d.m.v. hekken afgesloten zullen worden. De centrale bellenborden zullen dan vervangen worden door per portiek aparte bellenborden.

In de boxruimte ligt dit anders. Het zal moeilijk zijn om hier materialen toe te passen die vandalisme-bestendig zijn. Omdat de jeugd hier vrijwel ongehinderd zijn gang kan gaan, zullen de vandalen op den duur alles stuk krijgen.

Inbraak:

De woningdeuren van het PC en het NPC zijn van te licht materiaal vervaardigd (triplex) in verhouding tot het inbraakgevaar waaraan zij blootstaan. Hetzelfde geldt voor de sloten.

Een zwak punt van de woningdeuren in het PC, die juist extra sterk zouden moeten zijn omdat ze in feite de enige barrière vormen tussen straat en woning, is dat er een glazen ruitje in zit dat gemakkelijk stuk te krijgen is.

Hetzelfde geldt voor de boxdeuren: te lichte beplating en te lichte sloten. Met name als de boxdeuren direct op de straat (onderdoorgang) uitkomen is dit wel een erg pover.

Aan de deurbeplating en de deursloten is vrij eenvoudig wat te doen: vervanging of versteviging.

Veel bewoners in zowel PC als NPC hebben hun woning- en/of boxdeur extra beveiligd met hoekijzers, zwaardere sloten of extra sloten (grendels aan de binnenzijde onder- en bovenaan de deur).

Het zou beter zijn wanneer de woningbouwvereniging hiervoor op alle deuren een effectieve standaardoplossing toepast dan dat bewoners, zoals nu, zelf maar wat aanrommelen en misschien veel geld uitgeven voor ineffectieve voorzieningen.

4 CONCLUSIES

De macro-factor "ligging in de binnenstad" is voor de criminaliteit in en om de complexen van zeer groot belang.

Aan deze "problematische" ligging is uiteraard moeilijk iets te veranderen. Juist omdat de liggingsfactor een vaststaand gegeven is, had er bij het ontwerp meer aandacht aan meso- en microfactoren besteed moeten worden.

In het PC zien we een combinatie van ongunstige factoren:

- de ligging in de binnenstad in combinatie met de bouwkundige opzet (onderdoorgangen) zorgt ervoor dat het binnenterrein van het complex ook vrij intensief gebruikt wordt door niet-bewoners (waaronder nogal wat verslaafden: het PC ligt ook nog eens op de "drugroute");
 - openbare trappehuizen die uitkomen op dit binnenterrein;
 - slecht zicht vanuit woningen op de (entree's van de) trappehuizen en op de galerijen;
 - eveneens geen of nauwelijks zicht op de entree's van de boxruimten.
- Kortom: de -bedoelde- grote toegankelijkheid van het complex gaat samen met een -onbedoelde?- slechte bewaakbaarheid van deze toegangen.

Het NPC is vanaf het begin een minder toegankelijk complex geweest: de architect heeft door het aanbrengen van zowel symbolische (de muur) als fysieke barrières (poortdeur, portiekdeur) een veilige en "verdedigbare" ruimte voor bewoners willen creëren.

Dit is hem voor een groot deel ook gelukt. Het probleem met de niet-afsluitbare portiekdeuren is inmiddels ook opgelost.

Overigens willen we nog wel even opmerken, dat de symbolische barrière (de muur) blijkbaar niet veel nut had zolang zij niet ondersteund werd door afdoende fysieke barrières (afsluitbare portiekdeur): men krom gewoon over de muur.

Een ongelukkige keuze is geweest om de metro-ingang te projecteren in een onderdoorgang naar het binnenplein. Men haalt daarmee de -meestal niet al te frisse- figuren die graag in en rond de metro rondhangen als het ware in huis.

Overigens is de WBV samen met de bewoners van het PC bezig plannen te maken voor de afsluiting van de portieken in het PC. Gezien de ervaringen in het NPC is er goede reden aan te nemen dat -door deze eenvoudige technopreventieve ingreep- na afsluiting ook in het PC de inbraakproblemen voor een groot deel van de baan zullen zijn.

We willen hier overigens niet beweren dat de filosofie van de PC-architect (een geleidelijke overgang tussen privé en openbaar) sowieso "fout" is. Wel kunnen we stellen dat een dergelijke aanpak in een gebied waarvan bekend is dat de criminaliteitsrisico's groot zijn niet erg gelukkig is.

Als er veel potentiële daders in en rond het complex aanwezig zijn, dan kan de overgang tussen openbaar en privé beter wel als een "schok" ervaren worden (en liefst als een flinke opdonder!).

1 BESCHRIJVING VAN DE COMPLEXEN

In Middelburg zijn we noodgedwongen uitgekomen op een ietwat afwijkende onderzoeksofzet. Het originele plan was om een hoogbouwflat, waarvan bekend was dat er nogal wat criminaliteitsproblemen waren, te vergelijken met twee vrijwel identieke naburige flats die in mindere mate te kampen hadden met deze problemen. De probleemflat is echter kort geleden geheel ontruimd. De flat wordt momenteel (medio 1986) "afgetopt": de bovenste 7 (van de 11) verdiepingen worden gedemonteerd en elders in kleinere eenheden weer opgebouwd. De achterblijvende 4 verdiepingen worden ingrijpend gerenoveerd.

Aanleiding tot dit aftoppings-experiment was ondermeer het hoge peil van kleine criminaliteit en ander "asociaal" gedrag (vervuiling, overlast e.d.) in de probleemflat. De twee aangrenzende flats lijken in mindere mate te kampen te hebben met dergelijke problemen, hoewel er -volgens de WBV- sprake lijkt van verschuivingseffecten: sinds de ontruiming van flat 3 zijn de problemen in de naburige flat (2) toegenomen.

Hiermee is niet gezegd dat de resterende twee flats 'probleemvrij' zijn. In 1984 bracht de beherende WBV een rapport uit, waarin over de drie flats tezamen ondermeer de volgende problemen worden beschreven:

- . de flats hebben een slechte naam gekregen en zijn slecht verhuurbaar (leegstand: + 40% in 1984),
- . de mutatiegraad is hoog (+ 30%),
- . door slecht betalingsgedrag zijn er hoge huurachterstanden: per 1 september 1984 bedraagt de cumulatieve huurachterstand + 54% van de maandelijks te ontvangen huursom.

Aan de andere kant zijn in de loop der jaren de uitgaven ten bate van onderhoud en beheer van de flats geweldig toegenomen. Als gevolg hiervan geeft de exploitatierekening van de flats hoge verliesposten te zien.

Terwijl alle drie flats uit beheersoogpunt problematisch waren (en zijn), lijken problemen met criminaliteit en tegen criminaliteit aanliggend bewonersgedrag zich met name te concentreren in en rond de nu ontruimde (PC-)flat.

In Middelburg was een ander vergelijkbaar probleemcomplex jammer genoeg niet voorhanden. In het verslag spreken we verder van de flats 1, 2 en 3 (zie kaart 2), waarbij flat 3 de nu ontruimde flat is.

Hoewel flat 3 momenteel leeg* is, beschikken we wel over politiegegevens over de afgelopen 3 jaar (per flat uitgesplitst) en over niet uitgesplitste politiegegevens over de periode 1974-1983.

*- Ten tijde van de slachtofferenquête (eind 1985) was de flat reeds geheel ontruimd, zodat wij niet over bewonersgegevens voor flat 3 beschikken.

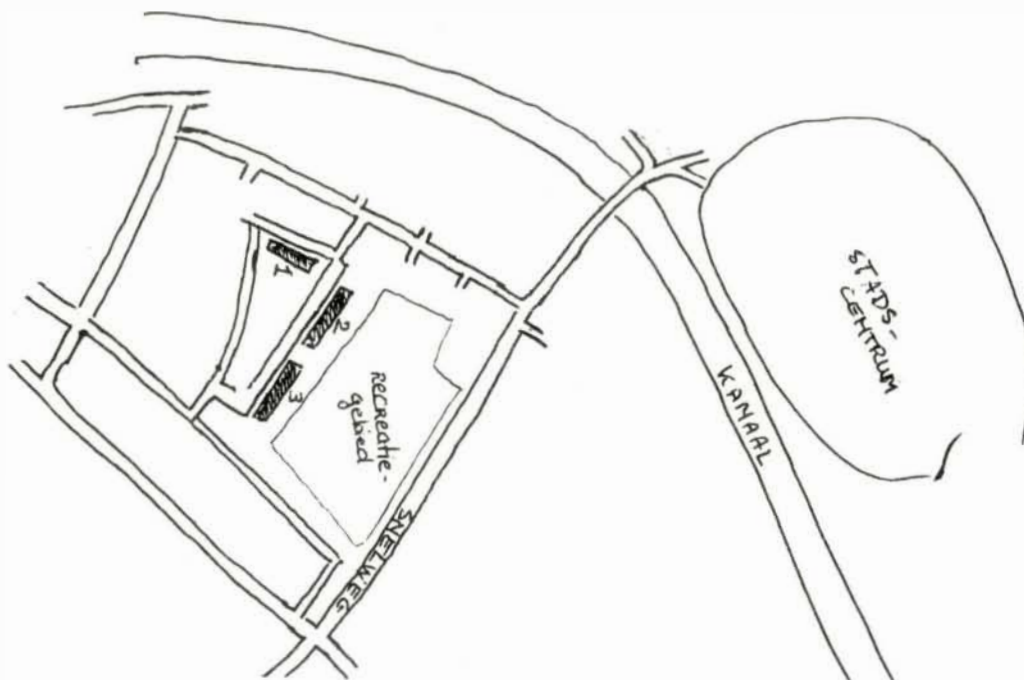
1.1 De wijk

De drie hoogbouwflats liggen aan de rand van een nieuwbouwwijk die verder uit laagbouw (bejaardenwoningen en huur- en koop-eensgezinswoningen) en enkele blokken 4-etage bouw bestaat. De wijk ligt vrij excentrisch ten zuidwesten van de stad, op \pm 30 minuten loopafstand van het centrum.

Twee van de drie flats kijken uit op een achter de flats gelegen recreatiegebied. Op kaart 1 staat de situatie schetsmatig weergegeven.

De wijk is verder slaapstad-achtig: er is vrijwel niets te beleven. Wel zijn de minimale wijkvoorzieningen (klein winkelcentrum, wijkcentrum en enkele scholen) aanwezig.

KAART 1 LIGGING VAN DE COMPLEXEN IN DE WIJK

In schema 1 (op de volgende bladzijde) staan de voornaamste wijkenmerken samengevat.

SCHEMA 1 KENMERKEN WIJK

(geldt voor alle drie de flats)

afstand tot centrum \pm 30 minuten
(lopend)

openbaar vervoer 1 busdienst
(naar centrum)

functies/
type bebouwing vnl. woonbebouwing: eengezinswoningen en enkele
4-hoogflats, totaal 2100 woningen, \pm 80%
huurwoningen

winkels klein winkelcentrum vlakbij de flats
in de buurt

jongeren- sinds kort (1 jaar): 1 buurthuis en 1 voor-
voorzieningen ziening voor buitenlanders (turks/marokkaans)

groen- vrij groot recreatiegebied achter de flats
voorzieningen

1.2 Vormgeving en ligging van de complexen

Aangezien de flats van hetzelfde type zijn, hebben zij een groot aantal bouwkundige kenmerken gemeen. Zonodig wordt aangegeven waar in de flats onderling verschillen.

Elke flat bestaat uit 11 woonlagen op een onderlaag met bergingen en garages. De flats 2 en 3 hebben 12 woningen per woonlaag, flat 1 heeft er 10.

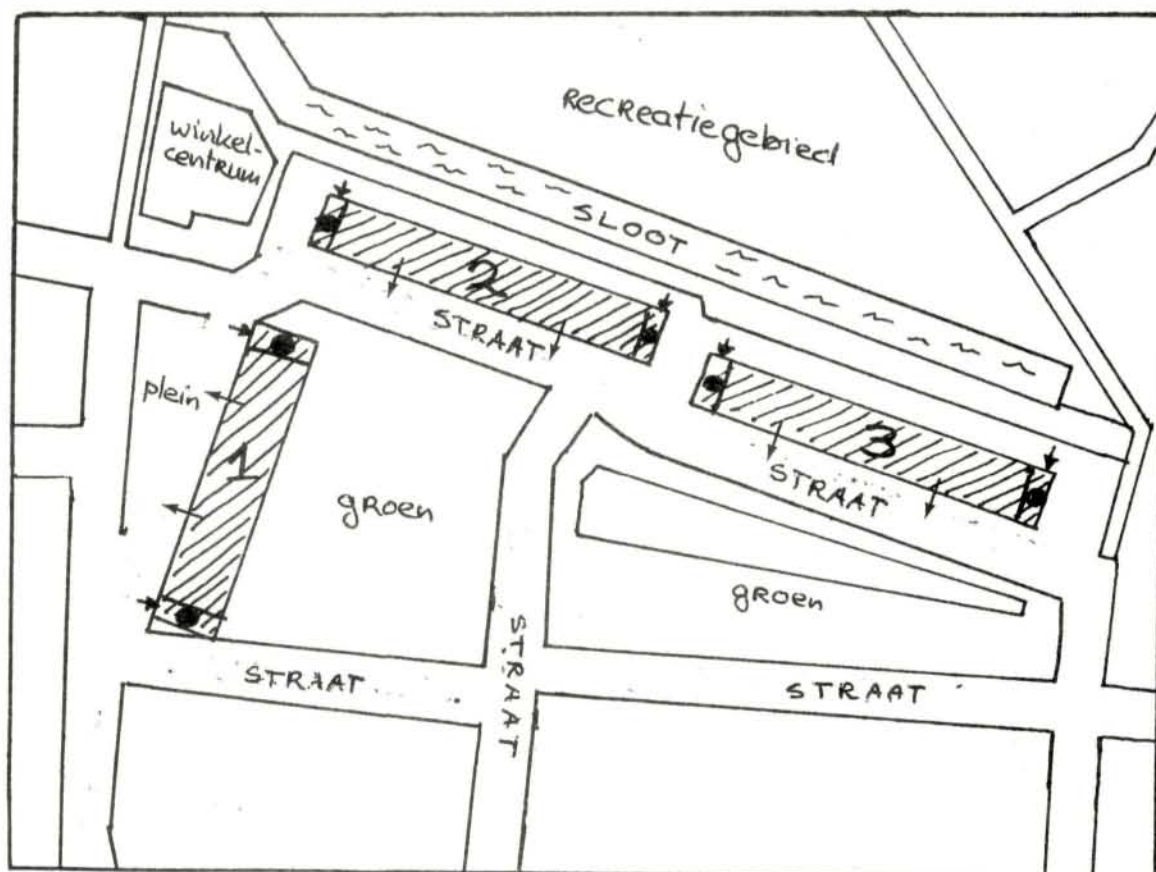
Achter de flats 2 en 3 is parkeergelegenheid, flat 1 heeft aan de voorzijde een parkeerplaats (pleintje).

De zichtlijnen uit de woningen staan op kaart 2 met pijlen aangegeven.

Elke flat heeft twee centrale entree's aan de uiteinden van de flat, per entreehal zijn er twee liften. De flats 2 en 3 moet men via de achterzijde (aan de kant van het recreatiegebied) betreden, de entree van flat 1 ligt aan de straatkant.

Met de lift of via het trappenhuis bereikt men de lifthallen op de 1e, 2e, 4e, 7e, en 10e etage. In deze lifthallen bevinden zich de brievenbussen.

KAART 2 LIGGING VAN HET COMPLEX

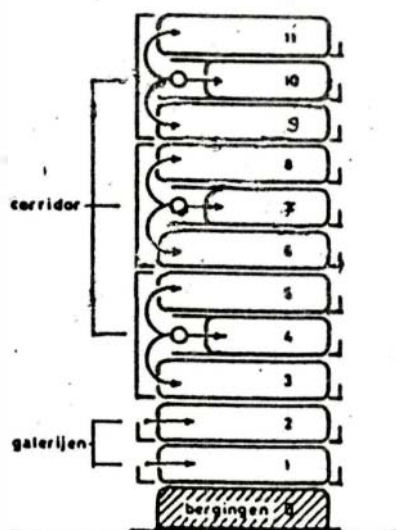

◻ = centrale entree

↑ = zichtlijn woonkamer

Op de eerste en tweede woonlaag bereikt men de woningen via open galerijen, de overige woonlagen zijn toegankelijk vanaf inpandige corridors op de vierde, de zevende en de tiende verdieping. Aan de corridors liggen woningen, via trappetjes kan men de een etage hoger en lager gelegen woningen bereiken. Elke trap ontsluit een soort portiekje waaraan twee woningen gelegen zijn (zie ook kaart 3). De trappen liggen tegenover de aan de corridor gelegen woningen, tussen de trappen bevinden zich bergingen.

KAART 3 INDELING HOOGBOUWFLATS

In schema 2 (volgende bladzijden) staan de voornaamste complexkenmerken samengevat. Bij onderlinge verschillen tussen de flats staat tussen haakjes het nummer van de flat(s) vermeld.

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX

(geldt voor alle drie flats)

type bouw	hoogbouwflats met galerij en corridor
bouwjaar	1972
aantal blokken	3
aantal etages	11 woonetages op benedenlaag met bergingen/garages
aantal woningen per etage	12 (flat 2 en 3) 10 (flat 1)
aantal kamers per woning	flat 2 en 3: 36 2-kamer- en 96 4-kamerwoningen flat 1: 30 2-kamerwoningen, 80 4-kamerwoningen
totaal aantal woningen	2 x 132 (flat 2 en 3) + 110 (flat 1) = 374 flat 3 is nu ontruimd, rest: 242 woningen
maandlasten	huur + f 400,- service + f 300,-
verkavelingsvorm	rechte blokken direct aan straat (2 en 3) c.q. plein (1)
oriëntatie op straat	alle woonkamers aan straatkant
uiterlijk/aanzicht	saai, vrij grauw (beton)
staat van onderhoud	redelijk

SCHEMA 2 KENMERKEN COMPLEX (vervolg)

(geldt voor alle flats)

entree per flat 2 entree's aan de koppen van de flats
flat 2 en 3: ontsluiting aan achterzijde,
flat 1: ontsluiting aan voorzijde

trappenhuis per entree 1 trappenhuis
in trappenhuis vuilstortkokers

lift per entree 2 liften

bergingen/boxen deels begane grond (garageboxen),
deels inpandig in de woningen (2-kamerwoning),
deels op corridor (4-kamerwoning).

toegang tot zie hierboven
bergingen/boxen begane grond: deuren direct aan de straat

garages begane grond

binnenstraten corridors op 4^e, 7^e en 10^e etage

(onder)doorgangen geen

parkeerplaatsen flat 2 en 3: achter de flat
flat 1: voor de flat (plein)

1.3 De bewoners

In bijlage 2 staat een overzicht van de bewonerssamenstelling van de 3 flats, deze gegevens zijn afkomstig van de WBV en niet erg recent (1980). Uit deze gegevens blijkt dat in 1980 plus minus drie kwart van de flats wordt bewoond door één- en tweepersoonshuishoudens en ongeveer een kwart door gezinnen met kinderen.

Met name flat 3 (de 'probleemflat') was zeer kinderrijk: ruim een kwart van de bewoners was "inwonend kind" (het percentage gezinnen in flat 3 is ook beduidend hoger). De sociaal-economische status van de bewoners was over het algemeen niet hoog: 54% van de bewoners ontving huursubsidie; 71% van deze huursubsidie ontvangers (dwz. + 40% van de totale bewonersgroep) had een inkomen uit een uitkering.

Door de uitkomsten van de bewonersenquête* (zie deel III, bijlage 3) te vergelijken met de gegevens uit 1980 kunnen we een indruk krijgen van de mogelijke verschuivingen in het type bewoners over de laatste jaren. Hierbij dient wel aangetekend te worden dat de respons op de bewonersenquête in Middelburg beduidend lager lag dan elders in het land (22% respons, tegen 40% gemiddeld elders). Men moet daarom rekening houden met een grotere foutenmarge in de gegevens.

Uit de bewonersenquête kwam naar voren dat de flats nog steeds voor plus minus drie kwart worden bewoond door één- en tweepersoonshuishoudens (respectievelijk 33% en 44%). Ook het percentage gezinnen is niet ingrijpend gewijzigd (27%).

Gezien het grote aandeel van één- en tweepersoonshuishoudens is het niet verwonderlijk dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten vrij laag is (33 jaar). Ook de gemiddelde woontijd is laag: 3,5 jaar.

*= Zoals al eerder werd gezegd heeft de bewonersenquête alleen betrekking op de flats 1 & 2, aangezien flat 3 ten tijde van het onderzoek reeds ontruimd was.

2 CRIMINALITEIT

De resultaten van de bewonersenquête en de politiegegevens staan weer samengevat in deel III, bijlage 3. Bij het onderstaande overzicht per delict wordt zoveel mogelijk onderscheid aangebracht tussen de drie flats.

2.1 Vandalisme

Ruim een kwart (27%) van de bewoners van de flats 1 en 2 geeft één of meer ervaringen met vernielingen op. In bijna de helft van de in de vragenlijst beschreven gevallen betreft het vernieling van de brievenbussen (stalen postkasten) in de lifthallen. Daarnaast worden met name vernielingen aan (brom)fietsen en auto's gemeld.

Uit politiegegevens (1983 t/m 1985) blijkt dat met name vernielingen aan de woning (5x ruiten woning, 2x deuren) worden aangegeven (totaal: 12 aangiftes van vernieling, waarvan 7 in flat 3).

Volgens de WBV moeten in het gebouw met name de brievenbussen, de verlichting in alle (semi-)openbare ruimtes en de liften (wanden en bedieningspaneel) het ontgelden.

Aan de buitenzijde van de flats richten vernielingen zich met name op de deuren van de garages en de fietsenbergingen op de begane grond van de flats. Met name garagedeuren die uit het zicht van de straat liggen (achterzijde) moeten het ontgelden, garagedeuren die aan de straat liggen zijn minder vandalisme-gevoelig. De fietsenbergingen liggen allen aan de achterzijde van de flats, in en aan deze bergingen worden regelmatig vernielingen gepleegd.

De WBV probeert door het snel herstellen van de aangerichte schade en door het direct verwijderen van graffiti de vandalen te ontmoedigen. Het verwijderen van graffiti heeft in elk geval voor enkele weken een ontmoedigend effect, daarna wordt er weer opnieuw "geschreven". Schade die snel en goedkoop hersteld kan worden wordt meestal niet geregistreerd.

Al met al lijken vernielingen in en rond de flats vrij gelijkmatig gespreid over alle potentieel vernielbare objecten. Zowel bromfietsen en auto's op straat als ruiten en deuren van woningen moeten het ontgelden. Vernielingen worden zowel aan de buitenkant (garagedeuren, graffiti op muren), als binnenin (semi-openbare ruimten, de woningen zelf) gepleegd. Als de veronderstelling van de WBV, dat de daders meestal extern zijn (jongeren uit de buurt: in de flats zelf wonen weinig jongeren) juist is, dan betekent dit dat de semi-openbare delen van de flat (lifthallen, corridors, galerijen) zeer toegankelijk zijn voor mensen van buitenaf: een deel van de vernielingen speelt zich immers daar af.

2.2 Inbraak

Eén vijfde (20%) van de bewoners geeft op één of meer ervaringen met inbraak gehad te hebben. Dit is op zich een zeer laag percentage; alleen het NPC Groningen kende een nog lager slachtofferpercentage (namelijk 18%). Als we corrigeren voor (de vrij lage) woonduur, dan wordt het plaatje wat minder rooskleurig (zie deel III, bijlage 4). Middelburg is dan derde op de inbraakranglijst (van totaal 8 complexen).

In het totaal werden 8 inbraken in woningen gemeld, 6 hiervan via de voordeur (waaronder 2x insluiping), in twee gevallen werd een raam aan de galerijzijde ingeslagen. Verder werden 5 inbraken in bergingen gemeld: in 2 gevallen werd de deur van een garagebox (begane grond) geforceerd; in drie gevallen werd ingeklommen in de op de corridors gelegen gangboxen.

Bij de politie werden in de periode 1983-1985 in het totaal 29 inbraken aangegeven*. Het betrof in alle gevallen inbraak in woningen. In schema 3 staat een overzicht van het aantal inbraken per flat en per type woning. Uit de percentages per type woning blijkt dat de woningen die aan de corridors liggen beduidend inbraakgevoeliger zijn dan de galerijwoningen en "overige woningen" (= woningen die via trapje vanuit de corridors bereikt moeten worden). Bij de uitsplitsing naar hoekwoningen (= meest links en rechts gelegen 3 woningen) valt op dat de hoekwoningen beduidend minder inbraakgevoelig zijn dan de woningen die meer in het midden van de flat gelegen zijn. Op zich is dit een merkwaardig gegeven: men zou verwachten dat de hoekwoningen, die dicht bij de liften en trappenhuizen op de koppen van de flats liggen, aantrekkelijker inbraakobjecten zouden zijn (kortere vluchtweg).

SCHEMA 3 AANTAL & PLEK VAN INBRAKEN (POLITIEGEGEVENS)

	flat 1		flat 2		flat 3		Totaal	
	absol. aantal	%**	absol. aantal	%	absol. aantal	%	%	
<u>Type woning</u>								
. galerijwoning	1 (20)	5%	2 (24)	8%	- (24)	-	4%	
. corridorwoning	3 (30)	10%	2 (36)	6%	6 (36)	17%	11%	
. overige***	6 (60)	10%	3 (72)	4%	5 (72)	7%	7%	
onbekend					1			
. hoekwoning****	4 (66)	6%	1 (66)	2%	3 (66)	5%	4%	
. middenwoning	6 (44)	14%	6 (66)	9%	8 (66)	12%	11%	
onbekend					1			

(NB de getallen tussen haakjes = het totale aantal woningen van dat type)

*= Het aantal aangegeven inbraken is in bijlage 4 (deel III) geïndexeerd naar het aantal woningen. Dit geeft in Middelburg in feite een te lage index, gezien de hoge leegstand in de flats (gemiddeld 30%). Als men leegstaande woningen niet meetelt komt men op een index van 13.5 uit.

**= Het aantal inbraken als percentage van het aantal woningen van dat type: dit percentage is dus het inbraakrisico per type woning (over 3 jaar).

***= Overige = de woningen die men via een trapje vanaf de corridor bereikt.

****= Hoekwoning= de drie woningen aan de uiteinden van de flats;
Middenwoning = alle woningen daar tussenin.

Ook de WBV meent (terecht: zie de politie gegevens) dat de corridor-woningen het meest inbraakgevoelig zijn. Men verklaart dit uit het feit meer delen van de corridor-woning bereikbaar zijn voor inbrekers (2 ramen en een deur) dan bij de woningen aan de trapjes het geval is (alleen een deur met een klein raampje). Men vermoedt dat met name 2-kamerwoningen het moeten ontgelden: deze woningen hebben een inpandige berging met een raam aan de kant van de corridor. Dit raam is eenvoudig te lichten: de glaslatten bevinden zich aan de buitenkant. Dit laatste vermoeden wordt niet bevestigd door de politiegegevens: slechts in 1 van de 28 aangegeven gevallen is het bergingsraam gelicht.

Kijkend naar de werkwijze van de inbrekers (nog steeds politiegegevens) valt ook hier, net zoals in de bewonersenquête, de voordeur en de directe omgeving daarvan op als de meest zwakke plek: 16 van de 28 inbraken voltrokken zich via verbreking van de voordeur zelf, van de ruit(en) in de deur c.q. van het houten paneel* naast de deur. Daarnaast werd in bijna een kwart van de gevallen gebruik gemaakt van een valse sleutel. Mogelijk betreft het hier ex-bewoners die een sleutel gehouden hebben en hun vroegere woning nog eens "bezoeken".

Naast de inbraken in woningen/bergingen die in gebruik zijn wordt er -volgens de WBV- zeer regelmatig ingebroken in leegstaande woningen. Men schat dat plus minus de helft van de inbraken in de flat plaatsvindt in leegstaande woningen. De inbrekers slopen waardevolle spullen als keukenkasten, vloerbedekking, waterleiding en dergelijke uit de lege flats.

De WBV poogt inbraak in leegstaande woningen tegen te gaan door de flats een "bewoond uiterlijk" te geven; men brengt naambordjes op de deuren & gordijntjes achter het voordeurraam aan. Het blijft echter eenvoudig om van buitenaf (straat) vast te stellen welke flats leegstaan.

Deels houden de inbraken in bewoonde woningen -volgens de WBV- verband met persoonlijke aangelegenheden van bewoners: er wonen vrij veel pas gescheiden mensen in de flat en de familie/vrienden van de ex-partner breken soms in om spullen "terug te halen" e.d. Voorts wordt ook ingebroken door jeugd van buitenaf. Men gelooft niet dat professionele inbrekers de flats tot hun werkterrein hebben gemaakt: elders in de buurt, bij bejaardenwoningen en koop-eengezinswoningen valt meer te halen.

*- Volgens de WBV was met name de ruit naast de voordeur (plus minus 50 cm breed, over de volle lengte van de deur) de zwakke plek. Deze ruit is enkele jaren geleden in flat 2 & 3 vervangen door een houten paneel. In flat 1 is dit niet gebeurd.

2.3 Geweldpleging

Het percentage bewoners dat ervaring heeft met geweldpleging of bedreiging in of rond de flats is vrij hoog: 20%. Ter vergelijking: in Amsterdam was het 22%, in de overige cases variërend van 7 tot 14%. Van de in de vragenlijst beschreven incidenten (10 stuks) speelden zich 7 af in de flat zelf (3x met onbekende dader) en 3 buiten de flat. In 2 gevallen werd letsel opgelopen. In de overige gevallen beperkte het gebeuren zich tot verbale agressie: bedreiging door onbekenden en burenruzies.

Politiegegevens (1983-1985) leveren 2 aangiftes van geweldpleging op, één geval wordt een bewoner bij de garage boxen geslagen, in het tweede geval slaat een bewoner op de galerij een buurkind. Over de ruimtelijke aspecten van geweldpleging valt (voorzichtig, gezien de kleine aantallen) het volgende te zeggen: er zijn relatief veel confrontaties met onbekenden ook binnen de flat (vergeleken met andere cases) en de gemelde geweldplegingen concentreren zich vrijwel geheel rond -het achterterrein van- flat 2 (zie kaart bijlage 3). Volgens de WBV heeft dit te maken met het feit dat in de hal van flat 2 vaak een groep jongeren rondhangt, die af en toe passerende bewoners lastig valt.

2.4 Sexueel geweld

Wat betreft meldingen van sexueel geweld scoort Middelburg (percentage-gewijs) het hoogst van al onze cases: 16% van de bewoners meldt ervaring met sexueel geweld te hebben gehad. Het betreft in 5 van de 7 beschreven gevallen ervaringen met exhibitionisme (4 x in de flat zelf). Daarnaast werden 2 vrouwen buiten de flat (flat 2) lastig gevallen. Ernstiger vormen van sexueel geweld (aanranding, verkrachting) werden ons niet gemeld.

2.5 Conclusies

De meldingen van bewoners, politiegegevens en indrukken van de WBV omtrent type en omvang van de diverse delicten liggen -in tegenstelling tot vele andere cases- over het algemeen op één lijn. Als men rekening houdt met de relatief korte woonduur van bewoners en het vrij hoge leegstandspercentage in de flats, dan kan men stellen dat alle vier delicten vrij veel voorkomen in en rond de flat. Vrij opmerkelijk is, dat vandalisme (door -naar men zegt- externe daders), geweldpleging en sexueel geweld meestal in gelijke mate buiten en in de gebouwen voorkomen.

Dit is een teken dat de flats ook voor niet-bewoners zeer toegankelijk zijn: de (semi-)openbare ruimtes in de flat zoals lifthallen, galerijen en corridors lijken nauwelijks een minder 'openbare' status te hebben dan de openbare ruimte (parkeerplaats, straat) rond de flats.

3 GEBOUWDE OMGEVING EN CRIMINALITEIT

3.1 Macro: de ligging van de complexen

Vandalisme: ontmoetingsplekken en routes van jongeren

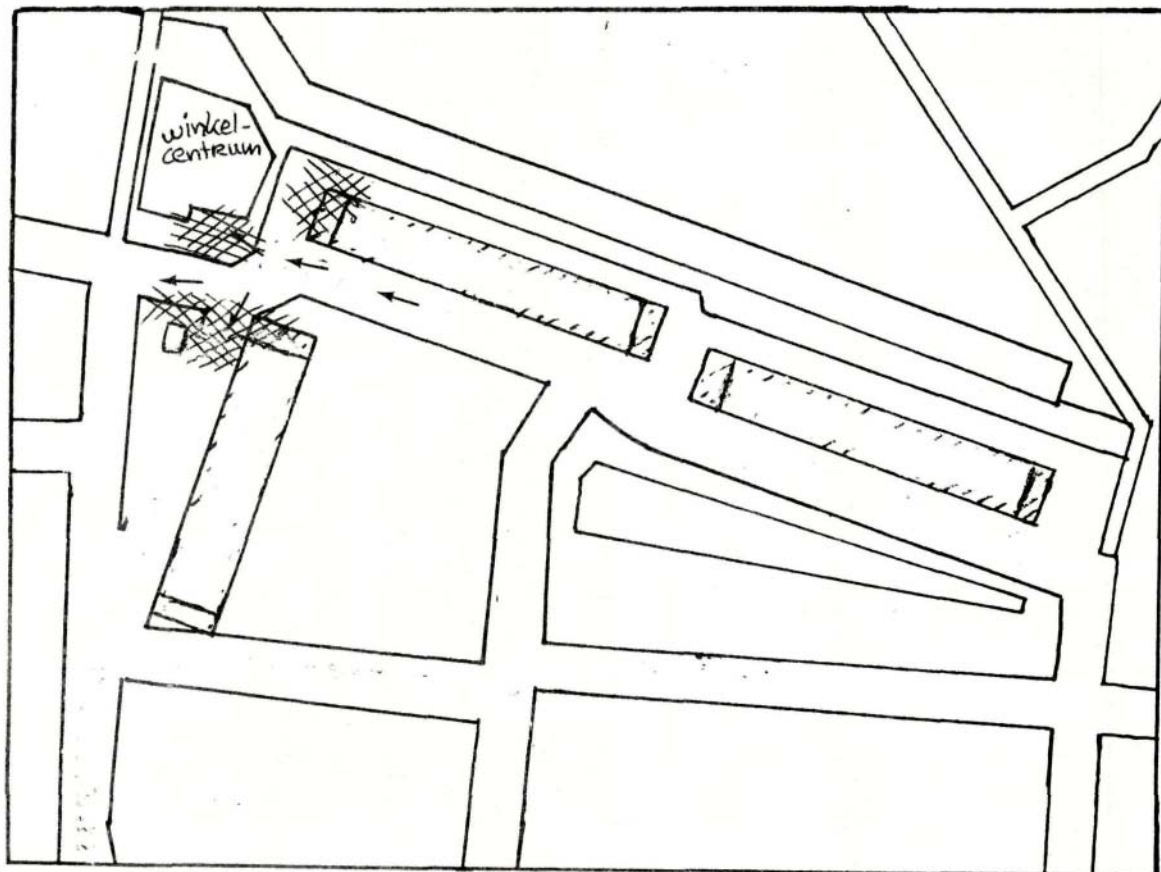
Zoals gezegd liggen de flats aan de rand van een vrij excentrisch gelegen wijk die verder voornamelijk bestaat uit laagbouw: eengezinswoningen en bejaardenwoningen.

Hoewel we niet over cijfers beschikken kunnen wij -op basis van het grote aantal eengezinswoningen in de wijk- aannemen dat de wijk vrij kinderrijk is. Dit in tegenstelling tot de flats zelf: daar wonen vrij weinig kinderen.

Tot voor kort waren er in de wijk geen voorzieningen speciaal voor kinderen/jongeren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de voor iedereen toegankelijke hallen van de flats door de buurtjeugd vrij intensief gebruikt werden als ontmoetingsplek. Daarbij komt nog dat vlakbij flat 1 een friettent staat (in de dichtbij deze friettent gelegen flathal treft men dan ook de meeste vernielingen & graffiti aan), terwijl eveneens op korte afstand van de flats een klein winkelcentrum is geprojecteerd.

De situatie is op kaart 3 schematisch in beeld gebracht.

KAART 3 ROUTES EN ONTMOETINGSPLEKKEN

Sinds er, in de loop van 1985, een aantal voorzieningen mede ten behoeve van de buurtjeugd is gerealiseerd (te weten: een sociaal-cultureel centrum en twee buurthuizen) is volgens de WBV de druk op de flats afgenomen. Er wordt door jongeren minder rondgehangen in de openbare ruimtes van de flats. Evenals we in andere cases zagen (bijvoorbeeld Amersfoort PC) blijkt de planning van openlijk toegankelijke meergezinswoningen in een overigens uit eensgezinswoningen bestaande wijk (die bovendien geen jongerenvoorzieningen heeft) een ongelukkige keuze.

Inbraak: vreemdelingenherkenning en vluchtroutes

De mogelijkheid om vreemdelingen te herkennen in en rond de flats is alleen al door de grootschaligheid van de flats (110 - 132 woningen) vrijwel geheel afwezig. Met name voor de flats 2 en 3 geldt, dat de ruimte achter de flats zo is ingericht dat bewonerstoezicht op deze, in feite alleen voor bewonersgebruik bestemde, (parkeer)ruimte niet goed mogelijk is. Zicht uit woningen op het terrein achter de flats ontbreekt volledig. De entree's van deze flats komen bovendien uit op dit achterterrein, waardoor er nogal wat "verkeer" is aan de achterzijde. Gunstig is dat er achter de flats geen doorgang is naar het recreatiegebied (vergelijk PC Amersfoort)*.

Wat vluchtroutes betreft liggen de flats niet ongunstig: de dader kan vanuit de flats niet het recreatiegebied in vluchten, en ook voor het overige zijn er weinig verstopmogelijkheden in de directe omgeving van de flats.

*- Overigens is de WBV wel van plan een doorgang naar het recreatiegebied (brug over de sloot) te realiseren. Vanuit het perspectief van criminaliteitspreventie een minder gelukkige beslissing.

3.2 Meso: indeling en vormgeving van het complex

Vernieling en inbraak: gevoelige plekken

Zoals in paragraaf 2 werd opgemerkt lijken de vernielingen in en rond het complex vrij evenredig gespreid over alle (semi-)openbare ruimtes. Dit in tegenstelling tot de meeste andere -vergelijkbare-cases, waar we vonden dat de complexen (dwz. meergezinswoningen) minder betreden werden door niet-bewoners naarmate men meer gebouw-inwaarts kwam.

In de NPC's van Amersfoort en Groningen 1 beperkten vernielingen zich vrijwel geheel tot de entree's cq. de buitenzijde van de gebouwen. Ook in de bijbehorende PC's nam het aantal vernielingen af naarmate men verder het gebouw in moest.

In Middelburg lijkt er geen of minder sprake te zijn van een dergelijke langzame overgang van volledig openbaar (de straat) naar volledig privé (de woningen).

De flats zijn dus zeer toegankelijk, ook voor niet-bewoners. Van enige 'sociale controle' door bewoners lijkt niet of nauwelijks sprake te zijn.

Zoals we ook in andere cases constateerden moet men er voor waken om te snel de verklaring hiervan uitsluitend te zoeken bij de bewoners zelf. Planologische en/of bouwkundige kenmerken van een complex kunnen het voor bewoners uitermate moeilijk, zo niet onmogelijk, maken om enige vorm van sociale controle uit te oefenen.

Kijkend naar de flats kan zeker gesteld worden dat de fysieke randvoorwaarden voor het uitoefenen van sociale controle (vreemdelingenherkenning, overzicht en zichtbaarheid) uitermate slecht zijn.

Meer specifiek dragen de volgende bouwkundige en detailleringkenmerken bij tot een slecht controleerbare situatie in en rond de flats.

- (1) Grote fysieke toegankelijkheid: de centrale entree's zijn niet afsluitbaar. Ook meer gebouw-inwaarts (galerij/corridor) zijn geen afsluitbare tussendeuren aangebracht.
- (2) De plaatsing van de centrale entree's: de centrale entree's van de flats 2 en 3 komen uit op de achterzijde van de flats. Hoewel we geen al te hoge pet op hebben van de effecten (wat betreft inbraakpreventie) van zicht op entree's vanaf de straat, lijkt de plaatsing van de entree's in dit geval geen erg gelukkige keuze. De toch al geringe controleerbaarheid van in- en uitgaande personen wordt (nog) verder beperkt. Doordat de centrale entree's (lifthallen) aan de beide koppen van de flat geplaatst zijn is het altijd mogelijk om van een eventuele "betrapper" weg te vluchten.

- (3) De corridor-opzet: één corridor 'bedient' drie woonetages (dwz. 30 tot 36 woningen per corridor), waardoor er een (te) groot aantal gebruikers per corridor is. Ook niet-bewoners kunnen zien dat vreemdelingen-herkenning hierdoor uiterst problematisch wordt.

Bovendien ontstaan door op de regelmatige afstand geplaatste trapjes (5 tot 6 trappen per corridor) evenzovele mogelijkheden om je snel aan het zicht te onttrekken. Een halverwege de corridor geplaatste tochtdeur ontnemt het zicht op de totale corridor nog verder.

De ramen van de aan de corridor gelegen woningen bevatten mat draadglas ruiten. Uit inbraakpreventief oogpunt is dit positief (moeilijk te breken), een duidelijk nadeel is echter dat hierdoor zicht vanuit woningen op de corridor ook ontbreekt. Het aanbrengen van heldere draadglas ruiten is hier de gouden middenweg.

Zicht vanaf de straat op de corridor ontbreekt uiteraard eveneens.

Naast de goede verstopmogelijkheden die de corridor biedt, heeft de corridor door haar vormgeving ook de nadelige eigenschap dat zij ervaren wordt (in ieder geval door de onderzoekers) als een soort "straat" en niet als een soort "gang". Dat wil zeggen als een zeer openbaar soort ruimte, waar iedereen kan/mag verblijven. Het is moeilijk precies aan te geven welke vormgevingsaspecten deze "straat-indruk" bewerkstelligen. Naast vormgeving speelt zeker een rol dat bewoners de corridor ook als een straat gebruiken: men treft er vuilniszakken, fietsen, hondpoep en dergelijke aan.

3.3 Micro: technopreventie

Op zich is het materiaalgebruik in de flats goed te noemen. Dit geldt zowel voor vandalisme- als voor inbraakpreventie. De belangrijkste zwakke plek van de corridorwoningen in inbraakpreventief opzicht -de ruit naast de voordeur- is door de WBV vervangen door een houten paneel. Dat ook dit paneel niet alle inbrekers tegenhoudt bleek in paragraaf 2 al.

De woningen die vanaf de corridor met trappetjes bereikt moeten worden, kunnen door de inbreker alleen via de voordeur betreden worden. Deze deur is van stevig materiaal (multiplex) en bevat geen grote ruiten (wel een enkelglas bovenlicht).

De woningen aan de corridor zijn kwetsbaarder. Het (grote) keukenraam is van mat draadglas en wordt door de inbrekers meestal gespaard. De voordeuren van deze woningen zijn (grote ruiten in de deur) echter wel vrij kwetsbaar. Beter zou zijn om multiplex deuren te plaatsen met hooguit een klein ruitje erin.

De bergingen in de corridors (tegenover de woningen) zijn eenvoudig inklimbaar: er is een open ruimte van plus minus 80 cm. tussen de stenen muurtjes van de bergingen en het plafond van de corridor. Dat inklimming in de gangboxen (zie politiegegevens) toch relatief weinig voorkomt hangt waarschijnlijk samen met het feit dat bewoners deze bergingen niet of nauwelijks gebruiken. De veelal alleenstaande bewoners hebben voldoende veilige bergingsruimte in de (4-kamer) flats zelf.

De brievenbussen in de lifthallen (metalen blokken, aan de wand bevestigd) blijven kwetsbare objecten die regelmatig vernield worden, al of niet met diefstal als doel. De WBV zou graag de brievenbussen in de voordeuren van de woningen zelf willen plaatsen, dit stuit echter af op gemeentevorschriften.

4 CONCLUSIES

Hoewel de flats een aantal bouwkundige kenmerken bezitten die uit vandalisme- en/of inbraakpreventief oogpunt minder gelukkig zijn, zou het onterecht zijn een directe (causale) relatie te leggen tussen de bouwkundige kenmerken en de bovengenoemde delicten. In het geval van deze flats speelt de bewoners-samenstelling zeker een grote rol in de problemen in de flats. De ontwikkelingen in en rond deze flats zijn min of meer typerend voor de problemen die grootschalige hoogbouw ook in de andere Nederlandse steden doormaakt of heeft doorgemaakt (of nog zal doormaken?).

De flats zijn indertijd (1972) neergezet voor het traditionele middenklasse gezinnen met kinderen en voor (alleenstaande) ouderen, die rustig en rustiek willen wonen. Korte tijd werden de flats -deels- inderdaad bewoond door deze groepen. Toen (eind 70er/begin 80er jaren) elders in Middelburg aantrekkelijker (o.a. eengezins-)woningen werden opgeleverd, vertrokken deze groepen en kreeg de WBV te kampen met een hand over hand toenemende leegstand.

De WBV reageerde hierop door -zoals meestal het geval is in dergelijke leegstands-situaties- de toewijzingscriteria voor de woningen te verlagen.

Voor een deel werden de vrijgekomen woningen verhuurd aan een nieuwe groep op de woningmarkt: immigranten uit Suriname en Mediteranee landen. Eind 70er jaren was bijna de helft van de bewoners van flat 3 uit het buitenland afkomstig. Voor de flats 1 en 2 lagen deze percentages veel lager: respectievelijk 5 en 17%.

Daarnaast werden de flats verhuurd aan één- en tweepersoons-huishoudens: jonge mensen die (nog) niet in aanmerking kwamen voor eengezinswoningen en aan anderen met te weinig financiële draagkracht om iets beters te kunnen huren.

Al met al liep -zoals de WBV dit noemt- het "sociale niveau" van de bewoners terug, wat zich onder meer manifesteerde in een verminderde woonbeschaving: openbare ruimtes vervuilden, objecten in deze ruimte werden vernield, er was veel sprake van burenen-overlast (geluid) en andere vervelende incidenten.

Voor de beherende WBV werd de financiële situatie steeds nijpender: een toename in de beheerskosten van de flats* ging gepaard met een afname van inkomsten (leegstand en huurderiving door wanbetaling). Tot overmaat van ramp kregen de wijk in haar geheel -en met name de flats zelf- een slechte naam in de publieke opinie, waardoor de flats haar laatste beetje aantrekkingskracht op "sociaal sterkere" woningzoekenden verloren.

*- De WBV heeft vrij uitgebreide sociale maatregelen genomen om de toestand in de flats te verbeteren: zo werd in 1980 -naast de vanaf de oplevering aanwezige huismeester- een "sociaal toezichthouder" aangesteld. Deze toezichthouder (een ex-politieman) maakt elke dag een of meer rondes door de flats en spreekt bewoners (eventueel bijgestaan door de huismeester en/of de politie) aan op crimineel gedrag en andere vormen van wangedrag.

De hierboven in grote lijnen geschetste problematiek is zeker niet uniek voor deze flats. Veranderingen in de leefstijl (en daarmee: wooneisen) van mensen en veranderingen in de woningmarkt maken dat dergelijke grootschalige hoogbouw vaak tot "afvalemmer" binnen de huizenmarkt wordt en daarmee in een neerwaartse spiraal belandt die zeer moeilijk doorbroken kan worden.

Prak en Priemus geven in hun artikel "Model om verval van naoorlogse woningen beter te voorspellen" (Bouw, 1984/17) een aardige beschrijving van de diverse, op elkaar ingrijpende, neerwaartse tendenzen die bijdragen aan het verval van dergelijke grootschalige naoorlogse hoogbouw. Vervaltendenzen, die uiteindelijk kunnen leiden tot de beslissing de hele zaak maar te slopen.

1 INLEIDING

In Zaandam is gekozen voor een andere onderzoeksopzet. In plaats van twee complexen zijn twee woonwijken onder de loupe genomen. De voornaamste redenen om dit te doen waren:

- de mogelijkheid om te kijken naar criminaliteit in en rond utiliteitscomplexen (scholen, winkels) en naar eventuele uitstralingseffecten van utiliteitsbouw op de omringende woonbebouwing;
- de mogelijkheid om na te gaan in hoeverre de aanwezigheid van (formele) doorgaande routes door/langs een woonwijk een effect heeft op de ruimtelijke spreiding van criminaliteit;
- de hoop dat we -door een groter gebied te nemen- meer gegevens over de ruimtelijke spreiding van (sexueel) geweld boven water zouden krijgen. De overige complexen waren te kleinschalig om er iets zinnigs over te zeggen (te weinig delicten).

Daarnaast zijn uit het literatuuronderzoek en uit het veldonderzoek een aantal vermoedens of hypothesen naar voren gekomen, die zich goed laten toetsen met het Zaanse materiaal.

Eerst zullen we kort de wijken beschrijven, daarna zullen we per delict nagaan wat er over de ruimtelijke aspecten van de delicten te zeggen valt.

2 DE WIJKEN

De twee wijken liggen aan de oostrand van de stad Zaandam. Het zijn beiden woonwijken, stammend uit de 60er jaren, met tussen de woonbebouwing enkele winkels, scholen en andere openbare gebouwen. De wijken grenzen aan elkaar, maar worden van elkaar gescheiden door een verkeersweg die de randweg ten oosten van de wijken verbindt met het stadscentrum.

In beide wijken is een scala van bouwtypen vertegenwoordigd, variërend van luxe bungalows tot grootschalig opgezette hoogbouw-flats.

Op de kaarten 1 en 2 is te zien hoe de wijken zijn ingericht.

In schema 1 staat een overzicht van typen en aantallen bebouwing van de wijken.

Vanaf nu noemen we de noordelijke wijk "wijk Noord", de zuidelijke wijk noemen we -uiteraard- "wijk Zuid".

SCHEMA 1 TYPE EN AANTAL BEBOUWING IN DE WIJKEN

WIJK	NOORD	ZUID
WONINGEN		
<u>meergezinswoningen</u>	1390	1516
waarvan:		
- torenflat (8-12 hoog)	--	352 (9 flats)
- galerijflats (10-12 hoog)	1264 (4 flats)	--
- galerijflats (4 hoog)	--	768 (8 flats)
- galerijflats (2 hoog: bejaardenwon.)	120 (6 flats)	--
- portiekflat (4 hoog)	--	340 (5 flats)
- bovenwoning (boven winkels)	6	56
<u>eengezinswoningen</u> (rijtjes)	811	777
<u>vrijstaande woningen</u>	19	35
<u>totaal aantal woningen</u>	<u>2220</u>	<u>2328</u>
UTILITEIT		
<u>winkels</u>	18	38
<u>scholen</u>	6	4
<u>andere openbare gebouwen</u>	3	1
<u>totaal utiliteit</u>	<u>23</u>	<u>45</u>

Toelichting bij schema 1 en de kaarten 1 en 2
(zie de los bijgevoegde kaarten)

NOORD

- De 4 hoogbouw galerijflats liggen aan de oostrand resp. de noordpunt van de wijk. Qua vormgeving zijn de flats identiek. De lange flats hebben twee centrale entree's, de kleinere flat aan de noordpunt heeft één centrale entree. Op de begane grond bevinden zich bergingen en garages, de haaks op de flat staande "poot" bestaat geheel uit garages.
Het terrein voor de flats is half parkeerterrein, half openbaar groen plus speelplek.
- De 2 hoog galerijflats zijn bejaardenwoningen. De centrale entree bevindt zich in de buitenknik van de L-vorm, de entree's zijn niet afsluitbaar. Het binnenterrein in de L-vorm is deels privé (achtertuinen), deels openbaar (grasveld).
- Er zijn twee typen rijtjes eengezinswoningen:
 - (1) goedkopere (huur)woningen, in blokken van 8 rijtjes gegroepeerd rond een inham met parkeerhavens. De meeste woningen zijn bereikbaar via looppaden. Tussen de rijtjes bevinden zich privé-tuinen en groenstroken (openbaar). Deze woningen noemen we *-woningen (één ster als aanduiding van de "duurheid" van de woning).
 - (2) wat duurdere (huur- en koop-)woningen, die gegroepeerd liggen rond een binnenplein, waaraan zich garages bevinden. Vrijwel alle woningen zijn bereikbaar vanaf de straatkant. De achtertuinen (met hoge schuttingen/muren) zijn naar de binnenkant gericht. Deze woningen noemen we **-woningen.
- De vrijstaande woningen (bungalows) liggen aan de uiterste westrand van de wijk. Achter deze woningen begint een stadspark dat zich over de volle lengte van de wijken Noord en Zuid uitstrekt. Tussen de bungalows door leiden loop- en fietspaden naar het park. Deze woningen noemen we ****-woningen.

ZUID

- De torenflats (totaal 9 stuks) staan op een grasveld, dat het binnenterrein vormt van de 4-hoog galerijflats.
De flats zijn afwisselend 8 en 12 etages hoog (flats meest oostelijk zijn 8-hoog, westelijke flats zijn 12-hoog.
Per etage komen 4 woningen uit op de centrale lifthal.
Op de begane grond bevinden zich bergingen die in vrijwel alle flats niet (meer) gebruikt worden door bewoners.
- De 4-hoog galerijflats (8 stuks) bestaan in feite uit twee aoarte "poten", die ieder een eigen centrale entree in de buitenknik van de L-vorm hebben (zie kaart 2). Bovendien is er een entree (brandtrap) aan het uiteinde van elke poot.
In de ene poot bevinden alle woningen zich op een onderlaag van bergingen (de oost-west poot); in de andere poot (noord-zuid) wisselen op de begane grond woningen en bergingen elkaar af.
Er is geen lift in de flats.

- De portiekflats hebben open portieken, zijn vier etages hoog en hebben 8 woningen per portiek. Op de begane grond zijn bergingen te vinden. De meeste portiekflats zijn in blokken van 3 flats gebouwd, tussen de blokken bevindt zich openbaar groen (grasveld, vaak sterk vervuild) en een rij garages, die de flats met elkaar verbindt. Vanaf de oostelijke randweg kan men langs de garages (poortje) het binnenterrein van de portiekflats betreden.
- In Zuid vinden we twee typen rijtjes eengezinswoningen:
 - (1) een aantal blokken met rijtjes *-woningen die geheel identiek zijn aan de *-woningen in Noord.
 - (2) dure huur/koop eengezinswoningen, die in rijtjes van 3 aan de westrand van de wijk liggen (plus enkele rijtjes van 6 woningen). De meeste huizen hebben hun entree aan de binnenzijde van het blok: via een smal looppad en een voortuin betreedt men de woningen. Het looppaden systeem aan de binnenzijde is nogal onoverzichtelijk door de aanwezigheid van schuren en garages op het binnenterrein.
Deze woningen noemen we ***-woningen.
- Tenslotte treffen we ook in Zuid een aantal vrijstaande bungalows (****-woningen) aan, die aan de uiterste westrand van de buurt liggen. Achter de bungalows begint het stadspark, dat via loop- en fietspaden tussen de bungalows door bereikt kan worden.

3 CRIMINALITEIT

Voor de wijken Noord en Zuid heeft de gemeentepolitie Zaandam de aangiftes over de jaren 1983-1985 van vernieling, inbraak en (sexueel) geweld nagezocht.

We hadden wat betreft de verdere uitdieping van de ruimtelijke spreiding/ruimtelijke kenmerken van pleegplaatsen van (sexueel) geweld onze hoop op Zaandam gevestigd. Door een groter gebied te nemen verwachtten we meer gegevens te krijgen.

Dit laatste viel behoorlijk tegen: in beide wijken waren 7 gevallen van geweldpleging (mishandeling/bedreiging) aangegeven, in wijk noord was één geval van sexueel geweld aangegeven, in wijk zuid 6 gevallen.

Met uitzondering van een lichte concentratie van sexuele delicten (2x exhibitionisme en 2 aanrandingen) in het stadspark, is er geen sprake van duidelijke ruimtelijke patronen wat betreft (sexueel) geweld.

Aangiftes van vandalisme bleven vrijwel geheel beperkt tot vernielingen aan openbare gebouwen, dit wil niet noodzakelijkerwijs zeggen dat vernielingen aan andere objecten (wooncomplexen) niet voorkomen. Zoals al eerder opgemerkt (zie deel I, hoofdstuk 3) geven aangiftes van vernieling nogal een vertekend beeld van de feiten. Aangiftes van inbraak zijn nagezocht op adres (= in dit geval: pleegplaats) voor de eengezinswoningen en op flat voor de meergezinswoningen. Dit laatste wil zeggen dat per flat (of per "poot" van een flat) het totaal aantal inbraken bekend is, maar niet de spreiding binnen de flat.

Hieronder zullen we eerst kort stilstaan bij de ruimtelijke spreiding van vandalisme (voor zover aangegeven), waarna vrij uitgebreid stilgestaan wordt bij ruimtelijke aspecten van inbraak.

3.1 Vandalisme

In schema 2 staat een overzicht van het aantal vernielingen en het type objecten (gebouwen) waaraan de vernieling plaatsvond, gesplitst voor de wijken Noord en Zuid.

SCHEMA 2 VERNIELING

WIJK	NOORD	ZUID
- vernieling aan woning	5	14
- vernieling semi-openb.ruimte (flats)	5	-
- vernieling box/garage	-	3
- vernieling aan winkel	1	6
- vernieling aan school	38	16
- andere openb. gebouwen	2	1
- vernieling objecten op straat (vnl. brandst. vuilcontainers)	1	7
totaal aantal vernielingen	52	47

Het totaal aantal (aangegeven) vernielingen wijkt niet sterk af voor de wijken Noord en Zuid. Wat het type objecten betreft zien we in wijk Noord een zeer sterke concentratie van vernielingen aan/rond scholen.

Ook in wijk Zuid wordt relatief veel aan/rond scholen vernield, maar daarnaast komt ook vernieling aan de individuele woning (flatwoning en eengezinswoning) relatief vaak voor. In wijk Noord zijn nauwelijks vernielingen aan woningen aangegeven.

Een verklaring voor dit verschil in type objecten is niet voorhanden.

Op de kaarten 3 en 4 staat opgetekend waar de aangegeven vernielingen gepleegd werden. Betreft het een vernieling aan een openbaar gebouw, dan is de exacte pleegplaats bekend. Van vernielingen in de straat of aan de individuele woning -gemeld door privé-personen- is de exacte pleegplaats meestal niet bekend. We hebben dan een tekentje (sterretje) op een willekeurige plaats in de straat gezet.

Vernielingen aan scholen zijn in de meeste gevallen niet kinderachtig: een hele serie ruiten wordt ingegooid, ventilatie-roosters en dakramen worden gesloopt etc.

Het aantal vernielingen lijkt niet beïnvloed te worden door factoren als zicht vanaf de openbare weg en/of zicht vanuit woningen op de scholen. Geen van de scholen ligt volledig in het zicht van de weg en/of woningen: er is in alle gevallen genoeg mogelijkheid om zich aan het zicht te onttrekken.

Dat zicht op de school -wat betreft het vandalismerisico- geen doorslaggevende factor is, blijkt ook uit het feit dat de school in de uiterste noordpunt van wijk Noord relatief weinig last heeft van vernieling. Deze school is geheel aan het zicht van weg/woningen onttrokken, maar ligt vrij excentrisch ten opzichte van de wijk. De scholen die meer in het zicht liggen van woonbebouwing (= de twee scholen tussen de hoogbouwflats en de school in de zuid-west hoek) hebben veel meer last van vernieling.

De aanwezigheid van jeugd/jongeren in de nabijheid (ze wonen er dichtbij en/of ze komen er regelmatig langs) van de school lijkt hier doorslaggevender dan wel/niet zicht op de school.

3.2 Inbraak

De inbraken zijn uitgezet op de kaarten 3 en 4, onderscheiden naar: inbraak in woningen, inbraak in bergingen (flatbox, garage, schuur), inbraak in winkels, scholen en andere openbare gebouwen (kerk, wijkcentrum e.d.).

Niet in alle gevallen was de exacte pleegplaats van de inbraak bekend. Het aantal inbraken met onbekende pleegplaats (dwz. huisnummer) was echter niet groot en evenredig verdeeld over de wijken, zodat de kaarten 3 en 4 een reëel beeld geven van de spreiding van inbraken over de buurten.

In schema 3 staat een overzicht van het aantal inbraken in de wijken Noord en Zuid, onderscheiden naar type object.

SCHEMA 3 INBRAKEN

WIJK	NOORD			ZUID		
	aantal* objecten	aantal inbraken	%**	aantal objecten	aantal inbraken	%
WONINGEN						
<u>Woningen</u>	2220	180	8.1	2328	121	5.2
waarvan:						
- <u>MGW</u> ***	1390	96	6.9	1516	56	3.6
- <u>EGW</u>	811	81	10.0	777	56	7.2
- <u>villa's</u>	19	3	15.8	35	9	25.7
<u>Bergingen</u> (alleen MGW)	1390	96	6.9	1516	89	5.9
UTILITEIT						
	obj.	inbr	%	obj.	inbr.	%
<u>Winkels</u>	14	9	64	38	49	129
<u>Scholen</u>	6	4	67	4	5	125
<u>Overig</u> (openb. gebouwen)	3	1	33	1	1	100

*= Het totale aantal potentiële inbraakobjecten

**= Het aantal inbraken als % van het totale aantal potentiële objecten = "inbraakrisico". Let op: bij vergelijking met andere landelijke gegevens (meestal op jaarbasis) dienen de percentages door drie gedeeld te worden (betreft aangiftes over 3 jaar).

***= EGW = rijtjes eengezinswoningen; MGW = meergezinswoningen (= alle woningtypen waarbij 2 of meer woningen een entree delen).

Uit schema 3 blijkt dat:

- Woningen en bergingen een oase van (inbraak-)veiligheid zijn vergeleken met utiliteitsobjecten.
 - Er een duidelijk verschil is in inbraakrisico tussen de drie typen woningen. Flatwoningen hebben een lager inbraakrisico dan rijtjes eengezinswoningen. De dure villawoningen hebben het hoogste inbraakrisico. Hieruit blijkt duidelijk dat de factor "intrinsiek aantrekkelijk doel" (zie ook deel I, hoofdstuk 2) een zeer behoorlijk gewicht in de schaal legt.
 - In wijk Noord vergeleken met wijk Zuid meer wordt ingebroken in woningen en minder wordt ingebroken in utiliteitsbouw.
 - Inbraken in woningen en inbraken in bergingen -volgens de aangiftes- evenveel voorkomen. Hoogstwaarschijnlijk geven de aangiftes wat dit betreft echter een vertekend beeld: (kleine) inbraken in boxen worden minder vaak aangegeven dan inbraken in woningen (zie ook deel III, bijlage 3: Amsterdam). Feitelijk zullen inbraken in bergingen dus beduidend vaker voorkomen dan inbraken in woningen (gezien het gelijke aantal aangiftes).
- Op zich zeggen deze gemiddelde cijfers over de verschillende bouwtypen nog niet zoveel. Zoals straks zal blijken zijn er verdere differentiaties aan te brengen binnen de bouwtypen, die meer zeggen over werkelijke inbraakrisico's.

Eerst zullen we echter ingaan op de twee vragen die aan het begin van deze casebeschrijving genoemd werden, namelijk:

- hoe zit het met criminaliteit in en rond utiliteitscomplexen (scholen, winkels) en met eventuele uitstralingseffecten van utiliteitsbouw op de omringende woonbebouwing?
- welke effecten heeft de aanwezigheid van (formele) doorgaande routes door/langs een woonwijk op de ruimtelijke spreiding van criminaliteit?

3.2.1 Inbraak in en rond utiliteitscomplexen

Hierboven is al geconstateerd dat utiliteitscomplexen een beduidend hoger inbraakrisico kennen dan wooncomplexen. Dat is op zich logisch: dergelijke complexen zijn vaak delen van de dag (m.n. 's nachts) onbevolkt en onbewaakt en er valt wat te halen. Als er geen aparte bewaking van dergelijke complexen is gerealiseerd, dan kan mogelijk zicht vanaf de straat en/of vanuit woningen een rol spelen bij de kans op inbraak in een dergelijk object.

Winkels

Wijk Zuid:

Het bovenste (meest noordelijk gelegen) winkelcentrum benadert in deze zin zeer dicht een inbrekers-paradijs: het is een gesloten complex met de winkelfronten naar de binnenzijde gekeerd. De twee entree's tot het winkelcentrum lopen onder de boven het winkelcentrum gelegen laag bovenwoningen door (niet afsluitbare tunnels), de entree's liggen uit het zicht van omliggende woningen. Vanuit de bovenwoningen is geen zicht op het inwendige van het winkelcentrum.

De achterzijde van de winkels ligt tegenover een blinde muur die de achtertuinen van de aanpalende EGW-en afschermt. Met andere woorden: een beroerder opzet valt bijna niet te bedenken.

Toch zegt zicht op winkels niet alles. Het onderste (meest zuidelijk gelegen) winkelcentrum ligt namelijk -aan de voorzijde- wel in het zicht van woningen. Hier is echter de achterzijde van de winkels ook zeer ongelukkig geprojecteerd. De achterkant grenst aan een "dode" straat waarin zich een aantal garages met daarachter een (nood)school bevindt.

Het inbraakrisico in het onderste winkelcentrum is echter wel lager dan dat van het bovenste (boven: 188%; onder: 131%).

Wijk Noord:

Het winkelcentrum in Noord is open van opzet: de winkelfronten liggen in het zicht van de straat en van de tegenoverliggende hoogbouwflat. Aan de achterzijde is de situatie weer verre van optimaal. De achterkant van de winkels grenst aan een "dode straat" (garages en muren rond achtertuinen aangrenzende woningen), echter met dit verschil dat de bewoners van deze woningen -i.t.t. Zuid- een "achterom" hebben (deur in muur). De ruimte achter de winkels wordt (waarschijnlijk) dus wèl gebruikt door bewoners.

Het inbraakrisico is beduidend lager in dit winkelcentrum (nl. 64%).

ScholenZuid:

De scholen in Zuid liggen allen zeer excentrisch, als een soort "pukkels" aan de buurt. Waarom in twee scholen wel en in de andere twee scholen niet is ingebroken kunnen we -op basis van ligging en/of zicht- niet verklaren.

Noord:

De twee scholen waarin is ingebroken zijn de twee scholen die -i.t.t. de twee andere scholen- vrij excentrisch en op vrij grote afstand van woningen liggen. De school in de noordpunt is qua ligging een waar inbrekersparadijs, het is verbazingwekkend dat het aantal inbraken beperkt is gebleven tot twee stuks.

Conclusie:

Uit inbraakpreventief oogpunt is het goed om winkels en scholen dichtbij en in het zicht van woonbebouwing te projecteren. Er moet dan wel zicht (of minstens: gebruik van de ruimte) aan de voor- en de achterkant zijn.

Een nadeel is dat de woonbebouwing rond dergelijke voorzieningen mogelijk extra risico's loopt wat betreft vernieling en inbraak. Op de vraag of (publieksaantrekkelijke) voorzieningen inderdaad een uitstralingseffect hebben op de directe omgeving gaan we op de volgende bladzijden in.

3.3.2 Uitstralingseffecten van utiliteitsbouw

Gardener (1978) stelt dat publieksaantrekkende voorzieningen (scholen, ziekenhuizen, bioscopen, winkelcentra e.d.) een uitstralingseffect hebben op de directe omgeving. Er is volgens hem meer criminaliteit (vandalisme/ inbraak) in en aan wooncomplexen in de directe omgeving van deze "crime generators". (litt.o.z.:pag. 62 e.v.).

Zuid

Bovenste winkelcentrum: er is slechts één inbraak gepleegd in één van de aangrenzende woningen (1 in 36 woningen= 2.7 %). In de torenflat en de galerijflat ten oosten van het winkelcentrum zijn wel opmerkelijk veel box-inbraken. Het is echter de vraag of dit samenhangt met de aanwezigheid van het winkelcentrum. Logischerwijs zouden de torenflat ten noorden en de galerijflat ten zuid-oosten van het winkelcentrum de pineut moeten zijn (liggen dichterbij), dat is niet het geval.

Ook rond het ondertste winkelcentrum lijkt geen sprake van een uitstralingseffect van inbraak. Wel is er vrij veel vandalisme in de hele straat.

Van de scholen in Zuid verwachten we geen uitstralingseffect: de aangrenzende woonbebouwing is van het dure type (***-woningen).

Inbraak in dergelijke woningen komt voor rekening van (semi-)professionele inbrekers, die de lagere school leeftijd al ontgroeid zijn.

We moeten hier wel opmerken dat de hier bekeken "publiekstrekkingen" wel erg povere afspiegelingen zijn van wat Gardener bedoelt. Hij doelt (waarschijnlijk) op grootschalige voorzieningen als grote ziekenhuizen, voetbalstadions, scholengemeenschappen en winkelkolossen à la Hoog Catharijne.

In Noord kunnen we dichter Gardeners "publiekstrekkingen" benaderen: daar is nl. een concentratie van voorzieningen (school, wijkcentrum en winkelcentrum) op één plek.

Als we hier kijken naar inbraak in EGW-en die direct aan het winkelcentrum grenzen, dan vinden we wel een verhoogd inbraakrisico (nl. 12 inbraken in 84 woningen = 14%, tegen 8% voor de hele wijk).

Conclusie

Publieksaantrekkende voorzieningen kunnen een uitstralingseffect op de omgeving hebben, als zij een bepaalde (minimale) grootte hebben en/of als er een aantal voorzieningen op één plaats geconcentreerd is.

Een kleine voorziening (enkele winkels, een schooltje) tussen woonbebouwing kan echter geen kwaad (wat inbraakrisico's betreft); voor de voorziening zelf is het in elk geval beter (inbraakpreventie). Als men grote voorzieningen projecteert, dan zal -zo bleek uit verschillende andere cases- speciale aandacht besteed moeten worden aan de routing (aan- en afvoerroutes) naar de voorziening. Deze routes moeten niet langs woonbebouwing lopen.

Over de effecten van routes gaat de volgende paragraaf.

3.2.3 Routes

Uit diverse onderzoeken die in het literatuuronderzoek besproken zijn, kwam naar voren dat doorgaande verkeersroutes langs woonbebouwing een negatief effect kunnen hebben op de inbraakrisico's in deze woonbebouwing.

In het veldonderzoek kwam meermalen naar voren dat de aanwezigheid van informele (loop- en/of fietsroutes) negatieve gevolgen had voor het aantal vernielingen en box-inbraken in de directe omgeving van deze routes.

In Zaandam kunnen we (deels) nagaan of woonbebouwing langs (formele) doorgaande routes meer te lijden heeft van inbraak dan vergelijkbare bebouwing meer "wijkenwaarts".

Effecten van informele routes kunnen niet nagetrokken worden. Informele routes staan nu eenmaal niet op de kaart en in dit geval beschikken we niet over informatie van sleutelfiguren.

Doorgaande routes

Door de wijken zelf lopen geen doorgaande routes. Aan de buitenrand van de wijken lopen wel doorgaande routes, nl. de oostelijke randweg en de verbindingsweg tussen de randweg en stadscentrum (+ de grens tussen Noord en Zuid).

De politiegegevens over het aantal inbraken langs de verbindingsweg is onvolledig. Het aantal inbraken in woningen langs de oostelijke randweg is wel bekend.

Zuid

In theorie zouden de poten van de 4-hoog galerijflats die direct aan de oostelijke randweg liggen (met de entree naar de weg gekeerd) een hoger inbraakrisico moeten hebben dan identieke poten van de flats die meer wijkinwaarts liggen.

SCHEMA 4 INBRAKEN IN GALERIJFLATS

	aantal objecten	inbraken woning	%	inbraken box	%
flats aan de weg	260	8	3%	16	6%
flats wijkinwaarts	208	10	5%	19	9%

De feiten spreken de verwachting lijnrecht tegen. Twee conclusies zijn mogelijk: (1) de theorie klopt niet, (2) de daders zijn blijkbaar intern (uit de wijk zelf afkomstig). Wij gokken op het laatste.

In Noord is geen toetsing mogelijk aangezien de hoogbouwflats aan de oostrand geen vergelijkbare tegenhangers meer buurtinwaarts hebben.

4 VERMOEDENS UIT HET LITERATUUR- EN VELDONDERZOEK NADER BEKEKEN

Naast de vragen naar de effecten van de aanwezigheid van utiliteitsbouw en routes op de spreiding van criminaliteit kunnen nog een aantal aardige wetenswaardigheden aan de Zaanse gegevens ontlokt worden. Een aantal vermoedens, die in de andere cases geopperd werden, maar daar -gezien het lage schaalniveau- niet echt getoetst konden worden kunnen in Zaandam wel aan een "hardere" test worden onderworpen.

4.1 Hoekwoningen versus tussenwoningen

Onderzoekers en ervaringsdeskundigen (politie) nemen vaak aan dat hoekwoningen (EGW) een verhoogd inbraakrisico kennen. Voor Zaandam zien de gegevens er (op het eerste gezicht) als volgt uit.

SCHEMA 5 INBRAAK IN HOEK- VERSUS TUSSENWONINGEN

WIJK	NOORD	ZUID
<u>aantal EGW</u>	811	777
waarvan hoekwoningen	168	235
inbraak hoekwoningen	23 = 13.7%	25 = 10.6%
inbraak tussenwoningen	58 = 9.0%	31 = 5.7%

Op het eerste gezicht lijken hoekwoningen behoorlijk inbraakgevoeliger. Vreemd genoeg geldt dit in Zuid sterker dan in Noord. Er treedt nl. een vertekening in de gegevens op doordat in wijk Zuid de duurdere (***)-woningen in rijtjes van 3 zijn geplaatst (dwz. 67% hoekwoningen) terwijl de *- en **-sterrenwoningen in langere rijtjes staan. Gooien we de ***-woningen eruit dan ontstaat het volgende beeld.

SCHEMA 6 INBRAAK IN HOEK- VERSUS TUSSENWONINGEN (gecorrigeerd)

WIJK	NOORD	ZUID
inbraak hoekwoningen	13.7%	6.5%
inbraak tussenwoningen	9.0%	4.3%

Het verschil tussen Noord en Zuid verdwijnt: in beide wijken hebben hoekwoningen 50% meer kans op inbraak dan tussenwoningen.

4.2 Toegankelijkheid

In deel I, hoofdstuk 2 werd de factor toegankelijkheid uiteen gelegd in de factoren (1) barrières, (2) vluchtroutes en (3) afstand die de inbreker af moet leggen naar het inbraakobject.

De EGW in beide wijken lenen zich uitstekend voor het toetsen van de "afstands-hypothese". Aangezien de woningen bloksgewijs gegroepeerd liggen rond looppaden, variëren ze onderling in de afstand tussen de woning en de openbare weg.

We hebben (om het niet al te ingewikkeld te maken) de rijtjes woningen die hun entree direct aan de openbare weg hebben afgezet tegen de woningen die hun entree aan een looppad hebben.

SCHEMA 7 INBRAAK EN AFSTAND TOT WONING

WIJK	NOORD			ZUID		
	aantal objecten	aantal inbraken	%	aantal objecten	aantal inbraken	%
woningen met entree aan straat	416	66	15.9	569	45	7.9
woningen met entree aan looppad	395	15	3.8	208	11	5.3

Woningen met de entree aan de straatkant hebben een hoger inbraakrisico, maar de grootte van het verschil is sterk uiteenlopend voor de wijken Noord en Zuid. Ook hier dreigt weer een vertekening op te treden: alle **-woningen in Noord, die een hoger inbraakrisico hebben dan de *-woningen, liggen met hun entree naar de straat gericht.

Als we deze woningen eruit gooien ontstaat het volgende beeld.

SCHEMA 8 INBRAAK EN AFSTAND TOT WONING (gecorrigeerd)

WIJK	NOORD			ZUID		
	aantal objecten	aantal inbraken	%	aantal objecten	aantal inbraken	%
woningen met entree aan straat	140	12	8.6	569	45	7.9
woningen met entree aan looppad	380	14	3.7	208	11	5.3

Ook al houden we de factor "intrinsiek aantrekkelijk doel" constant, de hypothese blijft overeind. Hoe geringer de afstand die de inbreker af moet leggen vanaf de weg naar de woning, hoe hoger het inbraakrisico.

4.3 Zichtbaarheid van woningen vanuit andere woningen

Het idee dat in woningen die in het zicht liggen van andere woningen minder snel ingebroken zal worden, is een intuïtief aantrekkelijke veronderstelling. In theorie zou men -ten aanzien van rijtjes EGW- verwachten dat:

- het inbraakrisico het laagst is als de voor- en de achterzijde van de woning in het zicht (vanuit woonkamer) ligt van andere woningen;
- woningen met zicht vanuit andere woningen op de voor- of de achterkant een middelmatig inbraakrisico hebben;
- woningen die geheel uit het zicht van andere woningen liggen het hoogste inbraakrisico hebben.

SCHEMA 9 INBRAAK EN ZICHT OP WONINGEN VANUIT ANDERE WONINGEN

WIJK	NOORD			ZUID		
	aantal objecten	aantal inbraken	%	aantal objecten	aantal inbraken	%
woningen met zicht voor & achter	56	2	3.6	28	-	0.0
woningen met enkel zicht voor*	447	54	12.1	336	23	6.8
woningen met enkel zicht achter	-	-	--	20	3	15.0
woningen zonder zicht	308	25	8.1	393	30	7.6

Ook hier treedt mogelijk een vertekening op, nl. als de **- en ***-woningen onevenredig over de categoriën verdeeld zijn. Als we ze eruit gooien dan houden we de volgende cijfers over.

SCHEMA 10 ZICHT OP WONINGEN VANUIT ANDERE WONINGEN (gecorrigeerd)

WIJK	NOORD			ZUID		
	aantal objecten	aantal inbraken	%	aantal objecten	aantal inbraken	%
woningen met zicht voor & achter	56	2	3.6	28	-	0.0
woningen met enkel zicht voor*	309	19	6.1	285	10	3.5
woningen met enkel zicht achter	-	-	--	20	3	15.0
woningen zonder zicht	196	11	5.6	302	21	7.0

*= Dwz. zicht op de kant waaraan de entree ligt

Conclusie: ook als we de factor "intrinsiek aantrekkelijk doel" constant houden, dan blijkt dat:

- zicht vanuit woningen op de voor en de achterzijde van andere woningen een duidelijk inbraak-preventief effect heeft;
- de effecten van zicht aan één kant onduidelijk zijn: voor de woningen in Noord is er geen verschil tussen zicht aan één kant en geen zicht (de inbreker zoekt gewoon de kant op die uit het zicht ligt). De uitkomsten in Zuid zijn merkwaardig: waarschijnlijk speelt hier een andere factor een versturende rol.

4.4 Meergezinswoningen: aantal gebruikers van semi-openbare ruimtes

In het veldonderzoek is meerdere malen gesuggereerd dat de hoeveelheid vandalisme in het complex en het aantal (m.n. box-)inbraken te maken had met de grootschaligheid van het complex (zie bijv. Amersfoort PC, Amsterdam PC).

Hoe meer bewoners een ruimte gebruiken, des te slechter zijn de mogelijkheden tot vreemdelingenherkenning.

Bij meergezinswoningen verwachten we dus, dat vandalisme en (box-)inbraak zal toenemen met het aantal gebruikers van een semi-openbare ruimte. Semi-openbare ruimte spitsen we hier toe op de centrale entree. Aantal gebruikers zetten we -uit praktische overwegingen- om in "aantal woningen".

Deze verwachting is niet te toetsen voor vandalisme (te weinig gegevens), wel voor inbraak.

De gegevens van Noord en Zuid zijn deze keer op één hoop gegooid.

SCHEMA 11 INBRAAK EN AANTAL WONINGEN PER ENTREE

	% inbraak woning	% inbraak box
<u>Aantal woningen p. entree</u>		
- 8-9 (portiekflats/Zuid)	4.7	2.1
- 14 (bovenwoningen/Zuid)	3.6	n.v.t.
- 28 (bovenwoningen/Noord)	7.1	3.6
- 32 (torenflats/Zuid)	1.2	9.4
- 44 (galerijflats/Zuid)	2.8	9.7
- 48 (torenflats/Zuid)	3.6	2.1
- 52 (galerijflats/Zuid)	4.1	6.7
- 170 (hoogbouwflats/Noord)	7.6	7.6
Ter vergelijking:		
EGW Noord	10.0	
EGW Zuid	7.2	

De gegevens over de boxinbraken zijn niet erg betrouwbaar omdat:

- bij de torenflats met 32 woningen 12 van de 15 boxinbraken plaatsvonden in 1 flat (van de 5);
- hetzelfde geldt voor de galerijflat met 44 woningen: 13 van de 34 inbraken in 1 flat (van de 8);
- de boxen van een aantal torenflats geheel leeg staan (wegens inbraakrisico?).

De gegevens over de inbraak in woningen vertonen een prachtig patroon:

- Het inbraakrisico in kleinschalig opgezette MGW-en is hoog (!). Het hoge percentage van de 28 woningen is denkkelijk mede te danken aan het feit dat het hier woningen boven een winkelcentrum (Noord: uitstraling) betreft;
- Bij grootschaliger opgezette MGW-en zien we een duidelijke trend: met het aantal woningen per centrale entree neem het inbraakrisico toe. Een inbraak risico dat overigens laag is vergeleken met andere woningtypen.

Deze uitkomsten mogen eerst wat vreemd aandoen, maar als men even doordenkt is het niet zo vreemd:

- grootschalige MGW-en zijn (in elk geval in deze case) weinig "intrinsiek aantrekkelijke" doelen, het gaat om goedkopere woningen waar weinig te halen valt. Dus geen hoog inbraakpercentage.
- kiest de inbreker desondanks een dergelijk object (dwz. grootschalig opgezette MGW) uit, dan wordt het object aantrekkelijker naarmate het grootschaliger is. De kansen dat hij als "ongewenste vreemdeling" herkend wordt nemen evenredig af.
- daalt het aantal woningen per entree beneden een bepaalde grens (zeg: 25 à 30 woningen), dan maakt het exacte aantal woningen niet veel meer uit: de inbreker wéét dat de bewoners in principe goed in staat zijn vreemdelingen te herkennen. Andere overwegingen (zichtbaarheid, gemak, buit) domineren de keuze van het object.

DCB/VROM
van Alkemadeaan 85, 2597 AC 's-Gravenhage
tel.: 070 - 26 42 01, tst. 3036/2251
telex: 34429